

Çin: Bürokrasi İçinde İktidar Mücadeleleri (1949–1976)

ÖZ

Çin, 1949 ile 1976 arasında önemli değişimler yaşamış ve bu değişimin neticesi olan günümüz “piyasa sosyalizmi” ya da “Çin şartlarında sosyalizmin uygulanması” modelini benimsemiştir. Bu aşamaya, Çin hakim zümresi için kolay olmamış bir dizi iktidar mücadelesi ve tasfiyeler ile gelinmiştir. İktidar mücadelesi esas olarak iki farklı politik program üzerinden yükseliyordu. Bu programlardan ilki sosyalizmin inşasının belirli bir planlama temelinde ele alınmasını ve partinin istikrarlı bir şekilde buna devam etmesini öneriyordu. Diğer program ise bürokrasinin çeşitli kampanyalarla sarsılmasını ve Çin’in kendine özgü kalkınma planını geliştirilmesini savunuyordu. Her iki program ideolojik düzeyde bir savaşın önünü açtı. Bu çalışmada, bu mücadelenin nasıl gerçekleştiği, hangi kurum ve araçlar üzerinden şekillendiği ve çözümlendiği açıklanmaya çalışılacaktır.

China: Power Struggles in Bureaucracy (1949-1976)

ABSTRACT

Between 1949 and 1976, China had undergone serious political and economic changes, which led her to adopt today's governing model of "market socialism" or "socialism in Chinese characteristics". The Chinese dominant class throughout these changes experienced power struggles and liquidations, which did not help them to end with an easy solution. Basically, a kind of power struggle was taking place on two different political programs. First of these programs was offering a specific planning on the way to create the base of a socialist country and the strict obedience of the party to this plan. The other program was defending a development plan, which would create a development in Chinese characteristics. In addition to that, the second plan raises the flag of a continuing struggle against bureaucratic tendencies in policy making. Both programs paved the way for a civil war on ideological level. The main goal of this study will be to analyze the making of this struggle.

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Çin: Bürokrasi İçinde İktidar Mücadeleleri (1949–1976)

Mustafa Alper CABBAR
9825010301

Tez Danışmanı:
Yrd. Doç.Dr. İlker AKTÜKÜN

İstanbul 2006

Çin: Bürokrasi İçinde İktidar Mücadeleleri (1949–1976)
China: Power Struggles in Bureaucracy (1949-1976)
Mustafa Alper Cabbar

ÖZ

Çin, 1949 ile 1976 arasında önemli değişimler yaşamış ve bu değişimin neticesi olan günümüz “piyasa sosyalizmi” ya da “Çin şartlarında sosyalizmin uygulanması” modelini benimsemiştir. Bu aşamaya, Çin hakim zümresi için kolay olmamış bir dizi iktidar mücadelesi ve tasfiyeler ile gelinmiştir. İktidar mücadelesi esas olarak iki farklı politik program üzerinden yükseliyordu. Bu programlardan ilki sosyalizmin inşasının belirli bir planlama temelinde ele alınmasını ve partinin istikrarlı bir şekilde buna devam etmesini öneriyordu. Diğer program ise bürokrasinin çeşitli kampanyalarla sarsılmasını ve Çin’in kendine özgü kalkınma planını geliştirilmesini savunuyordu. Her iki program ideolojik düzeyde bir savaşın önünü açtı. Bu çalışmada, bu mücadelenin nasıl gerçekleştiği, hangi kurum ve araçlar üzerinden şekillendiği ve çözümlendiği açıklanmaya çalışılacaktır.

ABSTRACT

Between 1949 and 1976, China had undergone serious political and economic changes, which led her to adopt today’s governing model of “market socialism” or “socialism in Chinese characteristics”. The Chinese dominant class throughout these changes experienced power struggles and liquidations, which did not help them to end with an easy solution. Basically, a kind of power struggle was taking place on two different political programs. First of these programs was offering a specific planning on the way to create the base of a socialist country and the strict obedience of the party to this plan. The other program was defending a development plan, which would create a development in Chinese characteristics. In addition to that, the second plan raises the flag of a continuing struggle against bureaucratic tendencies in policy making. Both programs paved the way for a civil war on ideological level. The main goal of this study will be to analyze the making of this struggle.

ÖNSÖZ

Tezim, Çin Halk Cumhuriyeti'nde devrim sonrası yaşanan parti içi mücadelelerin analizi üzerine kuruludur. Mücadele kabaca iki çizgi arasında mücadele olarak açıklanmıştır. Bu analiz sürecinde Türkçe kaynakların azlığından ve var olan Türkçe kaynakların yetersizliğinden kaynaklanan çeşitli güçlükler yaşadım.

Tez çalışmam sürecinde bana desteğini esirgemeyen ve sürekli olarak cesaret veren sevgili eşim Şehzade'ye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ / ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. TARİHSEL PERSPEKTİFTEN ÇİN DEVRİMİ'NE GİDEN SÜREÇ ÜZERİNE SINIRLI SAPTAMALAR.....	2
1.1. İmparatorluk Mirası.....	2
1.2. Batı “Uygarlığı” ile Tanışma ve Çin’in Tepkisi.....	4
1.3. Devrimci Süreç ve Cumhuriyet.....	8
1.4. Çin Komünist Partisi’nin Kuruluşu ve İktidarın Ele Geçirilme Süreci.....	12
2. ÇİN’DE SOSYALİZM.....	20
2.1. Geçiş Süreci Politikaları.....	20
2.2. I. Beş Yıllık Plan Dönemi: 1953–1957.....	26
2.2.1. I. Beş Yıllık Plan’ın Toplumsal Sonuçları.....	29
2.2.2. Tarımın Kolektifleştirilmesi.....	31
2.3. Hiyerarşide İlk önemli Tasfiye: Kao Kang Olayı.....	35
2.4. “Yüz Çiçek Açsın, Yüz Fikir Akımı Birbiriyle Yarışsın”.....	38
3. KÜLTÜR DEVRİMİ'NE GİDEN SÜREÇ.....	51
3.1. Büyük İleri Atılım.....	51
3.1.1. Büyük İleri Atılımın Temelleri.....	51
3.1.2. Büyük İleri Atılım Ekonomisi.....	55
3.1.3. Halk Komünleri.....	58
3.2. Peng Deh-huai’nin Tasfiyesi ve Mao’nun Özeleştirisi.....	66
3.3. Restorasyon Süreci.....	72
3.4. Sınırlı Yüz Çiçek ve Sosyalist Eğitim Kampanyası.....	79

4. BÜYÜK PROLETER KÜLTÜR DEVRİMİ.....	85
4.1. Maoizmin Kullandığı Belirli Kavramlar ve Mao Kültü.....	85
4.1.1. Kitle Çizgisi.....	85
4.1.2. Çizgi Mücadelesi.....	86
4.1.3. Kızıl ve Uzman.....	88
4.1.4. Mao Kültü.....	89
4.2. Mücadele Başlıyor: Tasfiye Süreci.....	92
4.2.1. Aydınlara Karşı Yürütülen Kampanyanın Pekin Parti Örgütü'nün Tasfiyesine Bağlanması.....	92
4.2.2. Tasfiyenin Yaygınlaşması ve Olayların Akışı.....	94
4.3. Kızıl Muhafızlar.....	101
4.4. Kültür Devrimin Toplumsal Sonuçları.....	106
4.5. Lin Biao'nun Düşüşü ve Dörtlü Çete'nin Tasfiyesi.....	109
SONUÇ	120
KAYNAKÇA.....	123

TABLolar

Tablo Adı

TABLO I : II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TARIMDA TOPRAK MÜLKİYETİNİN SINIFSA DAĞILIMI.....	21
TABLO II : HUBUBAT ÜRETİMİ VE TARIMSAL KOTA 1954-1964.....	65
TABLO III : NÜFUS VE ÖLÜM ORANI 1954-1964.....	65

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AİK	:	Askeri İlişkiler Komitesi
BİA	:	Büyük İleri Atılım
BPKD	:	Büyük Proleter Kültür Devrimi
ÇHC	:	Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	:	Çin Komünist Partisi
GK	:	Genel Kurmay
HKO	:	Halk Kurtuluş Ordusu
KDSG	:	Kültür Devrimi'nden Sorumlu Grup
KMT	:	Koumintang
MK	:	Merkez Komite
NEP	:	Yeni Ekonomi Politikası
SB	:	Savunma Bakanlığı
SBKP	:	Sovyetler Birliği Komünist Partisi
SEK	:	Sosyalist Eğitim Kampanyası
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
A.e.	:	Aynı eser
a.g.e.	:	Adı geçen eser
Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
Haz.	:	Hazırlayan
No	:	Sayı / Numara

GİRİŞ

Muazzam büyüklükte bir nüfusa sahip olan Çin XX. yüzyılın en önemli uluslararası aktörlerinden biriydi ve kuşkusuz XXI. yüzyılda da öyle kalmaya devam edecek. Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) tarihsel olarak uzunca süren bir devrim sonucunda kuruldu. Çin Komünist Partisi (ÇKP) bu devrimin uzun devrim sürecinde son merhalesini gerçekleştiren partiydi. Çalışmanın 1. bölümünde devrimin hangi toplumsal yapılanmalar üzerinden şekillendiğini, geçmişin bir mirasını dikkate alarak sınırlı bir şekilde saptamaya çalıştım. Ek olarak sömürgecikle tanışma ve Çin toplumunun bu durumdan nasıl etkilendiğini ve tepkisinin ne olduğunu kısaca açıklamaya çalıştım. Bütün bu süreç Cumhuriyet ve Çin Devrimi'nin temellerini oluşturması bakımından önemliydi. Zira devrim sürecinde rakip iki partinin programları bu temellerden büyük ölçüde etkilenmişti.

Çalışmanın 2. bölümü uzun devrim sürecinden başarıyla çıkan ÇKP'nin ÇHC için belirlemiş olduğu sosyalizme geçiş süreci ile ilgili projeleri ve bu alanda yaşadığı güçlükler ile ilgilidir. ÇKP için hedef Çin'de sosyalizmin inşasıdır ama bu hedef için parti içinde çözümler farklıdır Dolayısı ile bürokrasi içinde iktidar mücadelesi temel olarak 2. ve 3. bölümlerde açıklayacağım, politik gelgitlerin oluşumunda esas olarak bu modernleşme ve gelişme güdüsünün merkezi özü oluşturduğunu düşünmekteyim. Gerek sağ kanat piyasacıların gerekse de sol kanat otarşistlerin programı Çin'in modernleşmesi idi; ama hangi anlamda.

Çin'in modernleşmesine yönelik parti içindeki farklı cevaplar ÇKP içinde “çizgi mücadelesi” olarak adlandırılan program savaşlarının ve politik tasfiyelerin önünü açtı. Kültür Devrimi'nde bu sorunun kitleleri de içine katarak çözümlemeye çalışıldığını çalışmanın 4. bölümünde açıklamaya çalışacağım. 4. ve son bölümde ayrıca Kültür Devrimi'nin yaratmış olduğu yeni politik yapının hangi koşullarda devrimin çocuklarını tasfiye ettiğinin açıklanacağı son bölüm olacaktır.

İktidar mücadelesi içinde Mao'nun en yakınları ve resmi ardılları süreç içerisinde ya da bir dönem sonra kendilerini “hain” pozisyonunda buldular. Politik karmaşanın iktidar mücadelesi içinde çözümlenmesi ise ancak 1976 sonlarında gerçekleşebildi. Çalışmam bu mücadelenin nasıl gerçekleştiğini, hangi organlar ve araçlar üzerinden şekillendiğini ve çözümlendiğini açıklamaya çalışacak

1. TARİHSEL PERSPEKTİFTEN ÇİN DEVRİMİNE GİDEN SÜREÇ

ÜZERİNE SINIRLI SAPTAMALAR

Çin Devrimi sürecinin ipuçları her şeyden önce onun geçmişinde yatıyordu. Tarihsel olarak belirli aktörler ve süreçlerin Çin Devrimi'nin gelişiminde önemli etkileri oldu. Bu sebeple Çin Devriminin anlatımına geçmeden önce onu tetikleyen etkenleri kısaca belirtmek gerekiyor.

Çin Devrimi, Ekim Devrimi'nden sonra kendi "iç dinamikleriyle" ve toplumsal mücadeleler sonunda başarıya ulaşmış ikinci 'sosyalist' devrimdi. Bu bölümde Çin Devrimi'nin hangi koşullar üzerinden yükseldiği konusunda, sınırlı saptamalar yapmaya çalıştım. Zira Çin Devrimi'nin bileşenlerini ve 1949 sonrasında Çin'in günlük ve geleceğe yönelik siyasal, ekonomik vs. projelerini anlayabilmek için Çin uygarlığının belirleyici uğraklarını açıklamak gerekiyor.

1.1. İMPARATORLUK MİRASI

Cumhuriyet öncesi Çin'ini merkezi bürokratik imparatorluk olarak tanımlamak mümkün gözükmemektedir. Bu döneme şekil veren unsur, merkez (saray ve bürokrasi), merkezkaç güçler (toprak beyleri) ve köylüler arasındaki sınıf mücadeleleri olmuştur. Çin'in merkezi bütünlüğünün sağlanması merkez ve merkezkaç güçler arasındaki mücadelelerin, giderek merkez lehine çözüme ulaşmasıyla gerçekleşebilmiştir.

Merkezi aygıt topladığı vergilerle, yeni vergilendirme alanları açmasıyla (fetih) otoritesini ve sistemi yeniden üretebilmiştir. Bu ise tarımsal artığı vergilendiren, tebaa – merkez ilişkilerini düzenleyen, sınavla belirlenen ve **mandarin**ler olarak bilinen seçkin bir bürokratik yapının kurumsallaştırılmasıyla sonuçlanmıştır.¹

İmparatorluk sistemi altında hükümet memurları –mandarinler- Çin'in ekonomik ve siyasi yaşamına hakim olmuş, konumları ve memur olmalarının gücü sayesinde toprak sahibi olma hakkını hem kendileri hem de aileleri için elde edebilmişlerdir. Bu sayede, tarım merkezli örgütlenen Çin toplumunun küçük ama imtiyazlı üst sınıfını oluşturmuşlardır.²

¹ Fernand Braudel, **Uygarlıkların Grameri**, çev.: M. Ali Kılıçbay, Ankara, İmge Kitapevi, 1996, s.193-194

² James C.F. Wang, **Contemporary Chinese Politics: An Introduction**, New Jersey, Prentice Hall, 1985, s.3-4

Bu ayrıcalığın kaynağı bilgi (yazı) = otorite formülasyonundan doğmaktaydı. Mandarinlerin kendi aralarındaki iletişimi ve bilgi akışını gerçekleştirmek için yarattıkları ve bir anlamda bürokratik ayrıcalığı simgeleyen alfabe, çağdaş Çin alfabesinin de kökenini oluşturdu.

Mandarinler her üç senede bir ya da beş senede iki kez merkezi olarak açılan sınavlarla seçiliyorlardı. Teoride toplumun bütün kesimlerine ama uygulamada sınavlara hazırlanabilmek için boş zamanı ve finansal desteği olan kişilere açık olan bu sınav dolayısı ile zengin toprak sahipleri ile aileden bürokrat olanların çocuklarının katılabilceği bir sınavdı. Mandarinler Konfüçyüsçü klasikleri temel alan sınavlarla seçiliyorlardı.³

Her merkezi İmparatorluğun dayandığı bir devlet ideolojisi olduğu gibi, Çin’de de bu ideolojik kurumsal yapılanma **Konfüçyüs Düşüncesi** ile oluşturulmuştur. Merkez ve mandarinler düşünsel meşruiyetlerini ve hiyerarşideki konumlarını, Konfüçyüs düşüncesinin sağladığı meşruiyetle yerleştirmişlerdir. Konfüçyüsçülüğün önemi, “itaat ve hiyerarşi” merkezli ideolojisiyle sisteme temel olmasından, koyduğu prensiplerle sistemin işleyişine meşruluk sağlamasından kaynaklanmaktadır.⁴

M.Ö. II. yüzyıl’da, Han Hanedanlığı’nın en güçlü imparatorlarından olan Han Wu-ti, tahta çıktığında güçlü bir monarşi yönetiminin kurulmasını amaçlayarak, Konfüçyüs düşüncesini ulusal doktrin olarak yetkilendirip, diğer düşünce okullarını feshetti. Bundan böyle, sadece Konfüçyüsçü okulun bilginleri saraya siyasi tavsiyelerde bulunabilecekti.⁵

Çin’in büyük bilgisi Konfüçyüs’ün önemi, özellikle kamu hukuku içerikli çalışması olan **İlkbahar ve Sonbahar**’ın, Çinli yazarlarca, Çin’in yazılı olmayan anayasası olarak görülmesinde yatmaktadır. **İlkbahar ve Sonbahar**, yönetenler ile halk arasındaki ilişkilere kılavuz olan, ideal devletin örgütlenmesi için prensipler gibi pek çok kural içeriyordu.⁶ Geleneksel Çin toplumuna nüfuz etmiş olan Konfüçyüs

³ Mandarinler ile ilgili genel olarak bkz. John King Fairbank, **Çağdaş Çin’in Temelleri 1840-1950**, çev.: Ünsal Oskay, Ankara, Doğan Yayınevi, 1969, s.41-51

⁴ **A.e.**, s.62-79

⁵ Shu Ching Lee, “Intelligentsia of China”, **American Journal of Sociology**, C. LII, No:6, Mayıs 1947, s.490

⁶ Harold Scott Quigley, “The Political System of Imperial China”, **The American Political Science Review**, C.XVII, No:4, Kasım 1923, s. 552

düşüncesi 1911'e kadar imparatorluğun resmi ideolojisi ve kurallar manzumesi olarak prestijini sürdürdü.

Hiç kuşkusuz eski Çin uygarlığının ve yönetim sisteminin en önemli bileşenlerinden biri de saray ve imparatoru. İmparatora sadakat Konfüçyüs düşüncesinin en önemli ilkesiydi. Çin imparatoru tebaasını sınırsız bir güçle yönetir, meşruluğunu ve gücünü kendisinin “Göğün Oğlu” olduğu ve onun vekilliği ile dünyayı yönettiği düşüncesinden sağlamaktaydı. Göğün vekilliği, imparator hakkaniyetle yönettiği, Çin toplumundaki ve toplumla doğa arasındaki ahengi devam ettirdikçe sürebilirdi. Göğün vekilliği teorisinin sonucu olarak, imparator ahengi devam ettiremezse ona karşı ayaklanma kendiliğinden bir hak oluyordu. Yazılı olmayan yasaya göre bir ayaklanma başarılı olursa ancak meşru görülebilirdi.⁷

Çin'in kendi içindeki bu yapı daha çok yoğun tarımsal sömürü mekanizması üzerine inşa ediliyordu. Kabaca bir hiyerarşi çizmek gerekirse, köylüler toplumsal hiyerarşinin en alt katmanıydı. Toprak ağaları, tüccarlar, şehir loncaları, mandarinler ve saray bu toplumsal hiyerarşinin diğer parçalarıydılar.

Özetlemek gerekirse, Çin'de toprak mülkiyeti, akademik dereceler ve siyasal görevler arasındaki bağlantı aileye, baba soy çizgisine dayanıyordu. İmparatorluğa verilen hizmet karşılığı elde edilen zenginlik toprağa yatırılıyor ve bu mülkiyet soy yararına biriktiriliyordu. Soylu bir geçmişi olduğunu ileri süren her aile bu iddiasını gerçekleştirmek için oğlunun akademik bir derece elde etmesi ya da memur olabilmesi için çalışıyordu. Köylüler kiracılık ilişkileri ile toprak ağası için çalışıyor. Toprak ağasının toprak üzerindeki denetimini bürokrasi güvence altına alıyordu.⁸

Şüphesizki Çin imparatorluk sistemi kendi içinde durağan bir yapılanmayı içermiyordu ama bu sistemin çöküşünü hızlandıran en önemli faktör, dışarıdan Çin ana karasına ve merkezi imparatorluğa yapılan saldırı oldu..

1.2. BATI “UYGARLIĞI” İLE TANIŞMA VE ÇİN’İN TEPKİSİ

XVI. ve XVII. yüzyıllarda Batı Avrupa’da gelişmeye başlayan kapitalizmin temel zorunluluğunun bir dünya pazarı yaratması olduğunu söyleyebiliriz. Bunun sonucu

⁷ a.g.m., s. 553

⁸ Barrington Moore Jr; **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri**, çev.: Şirin Tekeli-Alaeddin Şenel, Ankara, V Yayınları, 1989, s.134-136

olarak da Çin, bu dönemlerde kapitalist evrimin dönemsel karakteristiği olan sömürgecilikle tanışacaktır. Ancak, kapitalizm Çin'e kendi ticaret ve sömürgeleştirme politikası ile modernleşme ideolojisini getirdiğinde birçok güçlkle karşılaşmıştır. Zira Çin kendi uygarlığını “sonsuz üstün” olarak kabul ettiğinden dolayı, kendi tanımlama mekanizması ile “ötekileri” “barbar” olarak adlanmıştır.

Çin'in Batı sömürgeciliği ile ilk karşılaşması 1515'te Kanton'un karşısındaki Macao Adası'na Portekizlilerin yerleşmesi ile olmuştur. XVIII. yüzyıl'a kadar ise batılı ülkelerin Çin ile yaptığı ticaret sadece Kanton Limanı ile sınırlanmıştır. “Batılılar önce Çin'de ticaret yapmak sonra ticaretlerinin güvenliğini sağlamak için ekonomik ve siyasi kontrolü ellerinde tutmak istemişlerdir”.⁹

Çin ekonomisinin kendine yeterli olması ve Çinlilerin Avrupalıların ürünlerine karşı yeterli talebinin olmaması, Avrupalılarda Çin'e ihraç edecekleri başka bir ürün bulma ihtiyacının doğmasına yol açtı. Dönemsel bir “hegemon güç” olan Birleşik Krallığın bu amaca ulaşmak için kullandığı yol, Hindistan'da üretilen afyonu Çin'e pazarlamak olmuştur. Afyonun Birleşik Krallık için stratejik avantajı ise, Çin pazarına girmesi yasaklansa bile el altından satılmasını sağlayacak talebi yaratması olmuştur.¹⁰

Birleşik Krallığın ısrarla afyon ticaretini dayatması elbette Çin'in emperyal bütünlüğü ile bir çatışma yaratmış ve bu noktada Afyon Savaşları patlak vermiştir. I. Afyon Savaşı sonunda Çin'in yenilgisi ve imzalanan Nanking Anlaşması (1842) ve II. Afyon Savaşı sonunda imzalanan Tientsin Anlaşmasıyla (1857) beraber Çin, sömürgeci güçler karşısında savunmasızlığını belgelemiş olmaktaydı. Bu antlaşmalarla batı ticaretine açılan açık limanların sayısı on altıya çıkarılıyor ve Avrupalılar Çin yasalarına boyun eğmekten kurtuluyorlardı. En son 1895 Japon yenilgisine kadar sürecek olan bu dönemde sömürgeci güçler, birbiriyle veya Çin'le yaptıkları anlaşmalar sonucunda, kendi aralarında “nüfuz alanları” oluşturmuyorlardı.¹¹

⁹ Yılmaz Altuğ, **Çin Sorunu**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi, 1995, s.18

¹⁰ Birleşik Krallığın afyon ticareti ile ilgili girişimleri için bkz. Ali Nejat Ölçen, **Karl Marx ve İngiliz Emperyalizmi -XIX. Yüzyıl Çin'de ve Osmanlıda İngiliz Emperyalizminin İki Yüzü-**, Ankara, Ekin Yayınları, 1992

¹¹ Yılmaz Altuğ, **a.g.e.**, s.21,38

Luraghi'ye göre bu yarı-sömürge rejimi demekti. Çin'in bağımsızlık ve egemenliğini kağıt üzerinde korunduğu ama gerçekte yitirdiği bir rejim demekti.¹² Bu rejim doğal olarak merkezi hükümetin zayıflamasına yol açıyordu. Merkezi kontrolün zayıflaması ile birlikte kıyı şeritlerindeki ticaret erbabı ve memurlar, yavaş yavaş kabuk değiştiriyor, kendileri için yeni fırsatlar ve iyi karlar yaratıyorlardı.

XIX. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Çinli yetkililer çeşitli hristiyan mezheplerine misyonerlik faaliyeti yapmalarına, kilise, okul ve yetimhane açmalarına izin vermesiyle birlikte Çin yoğun bir hristiyanlık propagandası ile de karşı karşıya kaldı. Yoğunlaşan dini propaganda kırdaki yaygınlaşmakta olan huzursuzluğa, XIX. yüzyılın ikinci yarısı boyunca hem bir ifade aracı olacak hem de bir hedef sağlayacaktı.¹³

Sömürgeci güçlerin Çin'in merkezi otoritesini sarsmasıyla birlikte, merkezkaç güçlerin etkisinin arttığını, bu bağlamda emperyal tepkinin köylülük aracılığı ile gerçekleştiğini görürüz. Bunlardan birincisi hem “dinsel” hem de “anti-feodal” görünüm arz eden uygulamaları ile de proto-komünist özellikler taşıyan Taiping Ayaklanması (1851–1864), ikincisi ise yabancıları ve hristiyan (dönme) Çinlileri hedef alan aynı zamanda Beyaz Lotus Cemiyeti'nin örgütlediği Boxer Ayaklanmasıdır (1900).¹⁴ Bu noktada Çin'de köylü isyanları ve ayaklanmalarının ideolojisini ve önderliklerini oluşturan gizli cemiyetler üzerinde durmak gerekiyor:

Chesneaux'a göre, “köylü ayaklanmaları, özellikle Taoizm ve Budizm ile ilişkili isyancı halk kültürleri (mezhepleri)nce beslenmişti. Maiterya Budha'dan esinlenen Budist milenarizmi (bin yıllık huzur ve refah dönemi düşüncesi) isyan hareketlerini oldukça etkilemişti.” Chesneaux bu kültürlerin taşıyıcıları olan gizli cemiyetleri şu şekilde sınıflandırmaktadır: “Çin'de sayısız gizli cemiyetler kaba hatlarıyla iki kümeye ayrılabilirler: Çoğunluk kuzeyde bulunan, Beyaz Lotus ve ona bağlı ‘Onurlu ve Uyumlu Yumruklar’ (Boxer’lar), ‘Büyük Kılıç Cemiyeti’, ‘Sekiz Triagramlar’,

¹² Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, çev.: Aydın Emeç, İstanbul, Sosyalist Yayınları, 1994, s.168

¹³ Gelişmeler için genel olarak bkz. **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, C. IV, İstanbul, İletişim Yayınları, 1988, s.1118

¹⁴ Frederick Wakeman Jr., “Rebellion and Revolution: The Study of Popular Movements in Chinese History”, **Journal of Asian Studies**, C.XXXVI, No:2, Şubat 1977, s. 208-209, 219-220

İbadet Cemiyeti' vs. gibi cemiyetlerin dinsel yönü ağır basıyordu. Güneydeki Üçlü Birlik (Triad) sistemi ise daha siyasal nitelikteydi.”¹⁵

Aynı zamanda bu ayaklanmalar ile Çin’li devrimcilerin ilerleyen aşamalarda oluşturacağı söylem ve “sınıfsal taban” kendini göstermeye başlamıştır. Şöyle ki Taipinglerin “eşitlikçi” söylemi, Boxer’ların ilkel milliyetçilik diyebileceğimiz yabancı düşmanlığı ileriki dönemlerde iki önemli partinin, Çin Komünist Partisi ve Koumintang’ın tarihsel kökenlerini oluşturmuştur.

Bu gelişmelere paralel olarak da XIX. yüzyıl Çininde geleneksel katmanlarda belirli bir dönüşüm olmuş, uluslararası sermayeye eklemlenmiş bir kent burjuvazisi oluşmaya başlamıştır. Mandel’e göre burada büyük toprak sahipleri, mandarinler, köylüler ve doğuş halindeki kent burjuvazisini dahil edersek dört köşeli bir mücadelenin şekillenmeye başladığını söyleyebiliriz.¹⁶

XIX. yüzyıl’ın bu kaotik ortamı Çinli aydınlar ve bürokratların bilinçlerinde Çin’in içine düştüğü durumdan nasıl kurtulacağı yönünde sorular da uyandırmaya başlamıştır. Taiping Ayaklanması’nın bastırılmasından sonra ortaya çıkan, Konfüçyüs düşüncesinin temel önermelerinin korunup batının askeri teknolojisiyle yetinilmesini savunan “Kendi Kendini Güçlendirme Hareketi”nden, 1895 yenilgisinin bir sonucu olarak ve giderek batının diğer kurumlarının da dikkate alınmasını öneren ve monarşist talepleri de olan “Yüz Gün Reformları Hareketi”ne kadar, geniş bir yelpazede uzanan çabalar görülecektir.¹⁷

Bu tür modernite yönlü talepler, Çin’in ilerleme ve gelişme rasyonalitesinin içine girdiğinin, bir anlamda da bu rasyonalitenin argümanlarını içselleştirmeye başladığının ilk işaretleri olmuştur.

1898 Yüz Gün Reformları Hareketi’nin, Fairbank’a göre bürokrasinin üst ve alt katmanlarında yarattığı korku ve endişe imparator naibi imparatoriçe Cixi çevresinde gerici bir ittifakın oluşmasına yol açmış, hareketi destekleyen imparator ve bürokratları tasfiye edilmiştir. Bu bağlamda, Çin’in kurtuluşu artık reformcu yollarla

¹⁵ Jean Chesneaux, **Çin’de Köylü İsyanları Tarihi 1840-1949**, çev.: Osman Deniztekin, İstanbul, Koral Yayınları, 1977, s. 11-13

¹⁶ Ernest Mandel, **İktidar ve Para : Bürokrasinin Marksist Bir Analizi**, çev.: Bülent Tanatar, İstanbul, Yazın Yayınları, 1992, s.51

¹⁷ Düşünce hareketleri hakkında detaylı bir çalışması için bkz. Philip A. Kuhn, “Ideas Behind China’s Modern State”, **Harvard Journal of Asiatic Studies**, C.LV , No:2, Aralık 1995, s. 296-337

değil devrimci bir çıkışla mümkün olabilecekti.¹⁸ Bu çıkışın dinamiği ise Çinli aydınlar olmuştur.

Çin entelektüel sınıfı birbirini takip eden üç farklı gruptan oluşmaktadır. Birincisi sivil sınav sisteminin yerleştirilmesinden önce Konfüçyüsçü bilginler ve sivil yöneticilerin oluşturduğu shih ta-fu grubu. İkincisi birçok sınavdan geçerek yükselen Konfüçyüs geleneğinin mandarinleri ve üçüncüsü ise hem Çin'in hem de yabancı ülkelerin kolej ve üniversitelerinden mezun olan aydınları kapsamaktadır.¹⁹ Nitekim sonuncu grup 1911 Devrimi'nin hazırlayıcısı olmuştur.

İmparatoriçe'nin desteklediği Boxer Ayaklanması'nın batılılarca bastırılması sonucu Çin 1945'e kadar ödemesi sürecektir olan tazminata mecbur bırakılmıştır. Son Mançu hanedanı her ne kadar reformcuları hedef alsa da, 1911 Devriminin önünü açan on yıllık yoğun bir çalışma olmuştur. Geleneksel sınav sistemi kaldırılmış, batı tipi okullar açılmaya başlamış, Çinli öğrenciler Avrupa ve Amerika'ya eğitime gönderilmiş, en önemlisi de Cumhuriyetin çekirdeği olan Eyalet Danışma Meclisleri hayata geçirilmiştir.²⁰

1.3. DEVRİMCİ SÜREÇ VE CUMHURİYET

Çin'de hanedanların sonunu getiren 1911 Devrimi'nin önderleri, Çin'deki ilk modern milliyetçi hareketin de kurucularıydılar. Bu hareket daha çok yurt dışındaki özellikle Japonya'daki öğrencilerden siyasal söylem olarak besleniyordu. Japonya'ya 1896'da gönderilen öğrenci sayısı 13 iken her yıl katlanarak artmış ve 1905-06 öğrenim yılında 8 bine ulaşmıştı. Amerika ve Avrupa'da çok sayıda öğrenci, aydın ve sürgün bulunmaktaydı.

O güne kadar, gizli örgütlerin fikirlerinden daha çok baskın teknikleriyle ilgilenen aydınlarla yakınlaşan Çinli cumhuriyetçilerin önderi Sun Yatsen düşüncelerini teorik kalıplar içinde formüle ederek belirli bir programa sahip bir cumhuriyetçi siyasal hareket oluşturmaya gitti.²¹

Sun Yatsen yönetim anlayışını “**Üç Halk İlkesi**” adı altında formüle ettiği “**İleri Atılım**” modeli temelinde oluşturmuştur. Çin'e dünyada saygın bir yer kazandırmayı

¹⁸ John King Fairbank, **a.g.e.**, s.177

¹⁹ Shu Ching Lee, **a.g.m.**, s.489

²⁰ John King Fairbank, **a.g.e.**, s. 186-188

²¹ Süreç hakkında bkz. **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, C.IV, s.1130-1132

amaçlayan Üç Halk İlkesi'ndeki kategorilerden olan "milliyetçilik", Çin'in dış baskılardan (sömürgecilerin siyasal ve ekonomik baskısı) kurtulması, "demokrasi", bireyin değil milletin hürriyeti, "genel refah" ise toplumun bütün kesimlerine ekonomik güvence sağlanması anlamına geliyordu.²² Sun Yatsen'in Çin için çizdiği bu genel yönelim, sonrasında iktidar mücadelesine girişecek olan Komünistler ve Milliyetçilerin de ortak paydası olmuştur. Bu bağlamda Çin'de siyasal iktidarın alınması, ele geçirilmesi:

- Çin'in ekonomik ve siyasal bağımsızlığını kazanması;
- Çin'in ulusal bütünlüğünün sağlanması, merkezkaç kuvvetlerin tasfiyesi;
- Toprak reformu ve bu anlamda geçmişin kalıntılarına karşı mücadele;
- Çin'e uluslararası arenada saygın bir yer sağlanması, şartlarının gerçekleşmesi için çalışmalara bağlıdır

XX. yüzyıla kadar hem iç karışıklıklarla hem de dıştan emperyalist saldırılarla sarsılan Çin, Batıyla girdiği ilişkinin sonucunda anayasal rejim, demokrasi, milliyetçilik gibi Batı kaynaklı fikirleri tartışmaya başlamıştır. Farklı çıkar çevreleri, sömürgeci güçlerin ülke üzerinde baskı oluşturmaları ve hanedanın bu duruma karşı etkisizliği nedeniyle, sömürgeci güçlere ve hanedanlığa karşı mücadele ülküsü yönünde **Koumintang** (Ulusal Halk Partisi-KMT) çatısı altında birleşmiştir.²³

Anayasal rejim ve cumhuriyet söylemi Çin toplumunda sözcülüğünü Koumintang'ın yaptığı bir değişim rüzgarı estirmiş ve 1911'de, son Çin hanedanı bütün yetkilerini cumhuriyetçilere bırakmıştır. Böylelikle asırlarca hüküm süren Çin yönetim anlayışı evrim geçirirken, ileride sözcülüğünü KMT içinde Sun Yatsen'in yapacağı Batı tipi yönetim anlayışı ile Çin tanışmış olacaktır

Çin'de 1895 yenilgisi sonrası Mançu Hanedanını devirme girişimleri hızlanmaya başlamış, fakat cumhuriyetçilerin bir şekilde merkezileşememeleri ve Çin ana karası ile eşgüdümün sağlanamaması bu girişimleri başarısız kılmıştır. 1911 yılına gelindiğinde hanedana karşı tepki zirveye ulaşmıştı. Çin İmparatorluk hükümetinin Hankuo'daki demiryollarını millileştirerek bir yabancı konsorsiyumla ortaklaşa

²² Yılmaz Altuğ, **a.g.e.**, s. 137-139

²³ Barrington Moore Jr., **a.g.e.**, s.150-157

işletmeye karar vermesi üzerine daha önce demiryollarına para yatırmış yerel çıkar çevrelerinin başlattığı gösteriler bütün eyalet çapında bir başkaldırıya yol açtı. Bu ayaklanma, Cumhuriyetin ateşini tüm Çin çapında yakacaktır.

Fairbank'ın sözleriyle “Ne var ki, ihtilalcilerin Mançu hanedanının devrilmesi içinde kolay başarıları aldaticıydı. Zira ihtilalci hareketin yanında yer alan çeşitli kuvvetlerin ve sosyal sınıfların, çok geçmeden, hanedanın devrilmesi isteklerinden başka ortak bir yanlarının olmadığı ortaya çıkmıştı”.²⁴

Sun Yatsen asıl gücünü diasporada yaşayan yeni tüccar sınıfından, öğrencilerden ve ordudaki genç subaylardan alıyordu. Sun Yatsen'in hareketi, Çin içinde faaliyet gösteren ve ekonomik gelişmede eyaletlerin bağımsızlığını savunan bir başka hareketle birleşmişti. Bu, ekonomik gelişmede eyaletlerin bağımsızlığını savunan bir hareketti. Dolayısıyla 1911 devriminin arkasında Sun Yatsen ve arkadaşlarının temsil etmediğı başka güçler, talepler ve çıkarlar da yer almış bulunuyordu. Sun devrimin arkasındaki güçler arasında etkili bir denetim kuramamıştı.²⁵ Bunun en önemli sebeplerinden bir diğeri de İmparatorluğun merkezi otoritesini kaybetme süreci ile filizlenen ve Cumhuriyetin yıkılması ile somut bir şekilde ortaya çıkan savaş ağalarının merkezden bağımsızlaşma eğilimleriydi.

İmparator naibinin ayaklanmalar patlak verir vermez başkomutanlığa getirdiğı, General Yuan Shikai, İmparatorluk ve Cumhuriyetçiler arasındaki dengesizlikten faydalanarak kendi iktidarının yolunu oluşturmaya çalışırken kurulurken çürüyecek bir Cumhuriyetin önünü açtı. Uzlaşmaya göre Yuan yeni devlet başkanı olacak ve Çin parlamenter demokrasiye geçiş yapacaktı.

Yeni kurulan Çin Cumhuriyeti, daha en başta bir dizi zayıflıkla sakatlanmıştı. En başta Yuan ile KMT arasında Cumhuriyetin geleceğine ilişkin anlaşmazlıklar mevcuttu. Yuan cumhuriyete inanmıyor ve monarşinin restorasyonunu savunuyordu ve elindeki yürütme gücü parlamentodan çok daha fazlaydı. Bu noktada Yuan ile parlamento arasında başlayan iktidar mücadelesi Yuan'ın KMT'nin faaliyetlerini yasaklaması ve 1913'de parlamentoyu feshetmesi ile sonuçlandı.

²⁴ John King Fairbank, **a.g.e.**, s. 189

²⁵ **A.e.**, s. 190

Mançu Hanedanlığı'nın yıkılması ile birlikte, devlet erki 1911 sonrası bölgesel olarak üstlenmiş askeri liderliklere ve yerel güç çevrelerinin eline geçmişti. Yuan'ın parlamentoyu feshetmesi sonucu Sun Yatsen Japonya'ya kaçtı ve KMT yeraltına çekildi. İmparatorluğun yeniden tesisi için girişimlere başlayan Yuan Şubat 1916'da taç giyeceğini ilan etmesine rağmen bir dış politik müdahale her şeyi terse çevirdi. Japonya, Mayıs 1915'te, batılılar birbirleriyle savaşa girmişken, Çin'i himayesi altında bir sömürge statüsüne indirmeyi öngören "Yirmi bir Talep"ini gönderdi. Yuan'ın bu taleplere karşı direnememesi ve bazılarını kabul etmesi bir anda bütün prestijini sıfırladı. Ordunun bazı birliklerinin isyan etmesi üzerine Mart 1916'da istifa etti ve birkaç ay sonra da öldü.

Yuan'ın çöküşünün nedenlerinden biri de generalleri ile arasındaki çekişmelerdi. Yuan, imparatorluğun sivil idaresi yerine kendi komutanlarını atamış, bunlar da bir anda kendilerini denetimleri altındaki bölgelerin yegane hakimi olarak bulmuşlardı. Komutanların siyasal eğilimleri de farklılaşmaktaydı. Kimi Sun Yatsenci, kimi Yuan Shikaici, kimi Restorasyoncuymdu. Yuan'ın ölümünden 1927 yılına kadar Çin savaş ağaları olarak adlandırılan bu generallerin egemenliği altında yaşadı. Pekin'deki merkezi hükümet ve Sun Yatsen'nin Kanton'da kurduğu ve gerçek hükümet olduğunu iddia ettiği ayrı bir hükümet işlevsiz kalmıştı.²⁶

Savaş ağalarının Çin toprakları üzerinde siyasal denetimlerinin artması, Mançu Hanedanlığı'nın son yıllarında yaşanan merkezi otorite boşluğundan kaynaklanıyordu. İçeride yaşanan köylü isyanları ve dışıradan baskı oluşturan emperyalist saldırı, bölgesel orduların profesyonel orduya dönüşümünü hızlandırdı. İmparatorluğun yıkılması ve Yuan'ın ölümüyle birlikte bölgesel ordular birbirleriyle rekabet halinde Çin'i fiili olarak parçalamış oldu.²⁷

Yuan'ın çöküşünden sonra yeterli derecede prestije ya da özellikle merkezi ordu gibi bir desteğe sahip hiçbir politik figür ortalıkta yoktu. Cumhuriyet isim olarak ayaktaaydı. Yuan'ın ölümünden sonra iki ana devrimci akım önemli derecede etkili oldu. Bunlardan birincisi gerçek bir kültür devrimi olan ve öğrencilerin başını çektiği

²⁶ Gelişmeler için genel olarak bkz. **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, C. IV, 1128-1133

²⁷ Savaş ağalarının kökenleri ve gelişimi için bkz. Theda Skocpol, **Devletler ve Toplumsal Devrimler – Fransa, Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi-**, çev.: S. Erdem Türközü, Ankara, İmge Kitapevi, 2004, s. 438-442

4 Mayıs 1919 Hareketidir. İkincisi ise, birinciden filizlenen sadece ulusal politik devrim değil sosyal devrim gibi fikirleri doğuracak olan politik yaşamın radikalleşmesi sürecidir.²⁸

1919 yılından itibaren yükselen yeni milliyetçilik akımı ve gençlik hareketi ulusal birliğin inşası için bir baskı oluşturunuyordu. Nitekim Çan Kay-şek 1927 yılına kadar savaş ağalarının arasındaki rekabetten ve kararsızlıktan yaralanarak ulusal birliğin sağlanmasında ve savaş ağalarının tasfiyesinde önemli adımlar attı. Bu dönem de ÇKP’de ulusal devrimin desteklenmesi için KMT ile birlikte hareket ediyordu. Fakat KMT’nin bileşenlerini korkutan asıl ÇKP idi. KMT’ yi şimdi içeride ciddi bir rakip olan ÇKP sorunu ve dışarıda Japon yayılmacılığı tehdidi bekliyordu.

1.4. ÇİN KOMÜNİST PARTİSİ’NİN KURULUŞU VE İKTİDARIN ELE GEÇİRİLME SÜRECİ

Toplumun geniş kesimlerini ülkenin politik yaşamına katan “anti-feodal” (Taiping) ve “anti- sömürgeci” (Boxer) bilinç, 1911 Devrimiyle uyanışını hızlandırmış ve 4 Mayıs 1919 Hareketiyle giderek kendisini göstermeye başlamıştır. 4 Mayıs 1919 Hareketi, Paris Konferansı’nın Çin’de Almanların 1848 Alman-Çin Antlaşmasıyla kazandığı imtiyazlarının Japonya’ya devredilmesini içeren hükmüne karşı toplumsal bir hareket olarak doğmuştur. Japon mallarına karşı uygulanan boykotlar, öğrenci ve bu anlamda aydınların rolünü artırmıştır.²⁹ Siyasal anlamda eşit olmayan anlaşmaların iptali söylemiyle de örtüşen bu tepkiyi, bu açıdan ÇKP’nin kuruluşunu hızlandıran etmenlerden biri olarak ele almamız gerekmektedir.

Diğer taraftan sanayi ve çıkar çevreleri ile toprak beylerini bir araya toplayan KMT, kısmi başarılarından sonra zamanla ayrı sınıfsal tabanlara sahip bu kesimlerin mücadele alanı haline gelmiştir. Toprak sahibi yukarı sınıflar, işçi ve köylülerin denetimlerinden çıkabileceği endişesiyle giderek daha sert bir tutum içerisine girmişlerdir. Bunun yanı sıra sanayi ve ticari çıkar çevreleri sol kanadın programını benimsemiş bir KMT zaferi karşısında toprak beylerinden yana tavır almışlardır. KMT politikalarının değerlendirilmesi halinde, tüccar ve sanayi çevreleri ile toprak

²⁸ Lucien Bianco, **Origins of the Chinese Revolution, 1915–1949**, California, Standford University Press, 1993 s. 21–23

²⁹ Yılmaz Altuğ, **a.g.e.**, s. 137–139

beylerinin etkinliğinin gittikçe arttığı görülmektedir. Nitekim aşırı radikalleşmediği sürece liberal söylemlere olumlu yaklaşmış ve köklü toprak reformlarını gerçekleştirme yoluna gidilmemiştir. Kısaca daha adil bir toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek yerine imparatorluk döneminde meydana gelen sınıfların durumunu korumaya yönelik statükocu bir anlayış benimsenmiştir. Bu şekilde devrimci niteliğini kaybeden KMT, köylülerin ve işçi sınıfının taleplerine cevap veremeyince, bunları kendi ideolojik söylemi altında birleştirecek ÇKP'nin tabanı oluşmaya başlamıştır.³⁰

1921 yılında Çin'in hala büyük çoğunluğu kırsal alanda yaşamakla ve tarımla geçinmekle birlikte, işçi sınıfı da önemli bir gelişme içindeydi. 1911 yılında bir milyon olan işçi sayısı 1921 yılına gelindiğinde iki milyona çıkmıştı. Çin'in sanayi ve ticaret merkezi Şanghay, Kanton ve Pekin işçi sınıfının en yoğun yaşadığı şehirdi³¹

ÇKP'nin kuruluşunu hızlandıran önemli bir diğer olay ise Ekim Devrimi ile uluslararası kapitalizmin boyunduruğu altındaki halklara farklı bir toplumsal sistem/alternatif sunan Sovyetler Birliği'nin kuruluşu oldu. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin (SBKP) dünyadaki diğer devrimci Marksist komünist/sosyalist partilerle kurduğu ve dünya devriminin tartışma ve icra platformu olan III. Enternasyonal (Komintern), aynı zamanda ÇKP' yi de içine almaktaydı.

1921 yılında, ÇKP'nin kuruluşundan sonra Komintern'in aldığı karar, feodalizme ve emperyalizme karşı olduğunu ilan etmiş olan KMT ile ÇKP'nin işbirliğini öne sürüyordu. Bu işbirliğinin programı “ulusal demokratik devrimdi”. İşbirliğinin bir sonucu olarak, 1924 yılından itibaren ÇKP kadroları KMT'ye üye olmayı kabul etmişlerdi. Bu işbirliği sayesinde KMT Kanton'da merkezileşen ve giderek genişleyen bir hükümet kurmaya ve yerelde savaş ağalarının egemenliğine son vermeyi başaracaktı. Ama bu başarı merkezi kontrolün tam olarak sağlandığı anlamına gelmiyordu.³²

³⁰ Barrington Moore Jr., **a.g.e.**, s. 150-157

³¹ **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, C.IV, s.1135-1139

³² Theda Skocpol, **a.g.e.**, s.450

Bu aşamada SBKP liderlerinin ÇKP için öne sürdüğü politikaları kısaca belirtmek gerekirse;

Lenin'e göre; daha önce dünya komünistlerinin karşılaşmadığı bir görev olarak doğu komünistleri, kendi bölgelerinin özelliklerini göz önünde bulundurarak ve komünizmin genel teori ve pratiğini bu bölgesel özgüllüklere göre uygulamalıydılar.³³

Troçki ise geri ülkelerde gerçekleşecek sosyalist bir devrimin, onların üzerine ağır bir biçimde çöken geçmişin mirasından kurtaracak tek yol olduğunu ve “bu ülkelerin kendi demokratik görevlerinin ve ulusal kurtuluş sorununun tam ve gerçek bir çözüme ulaşmasının, ancak ezilen ulusun ve onun her şeyden önce köylü yığınlarının önderi olarak proletaryanın diktatörlüğü/öncülüğü aracılığıyla düşünülebileceğine ve bunun dünya devriminin bir parçası olabileceğini”³⁴ ileri sürmekteydi.

1924'ten itibaren SBKP içinde konumunu sağlamlaştıran Stalin'e göre ‘tek ülkede sosyalizm’ teorisine uygun olarak bütün dünya komünistleri gibi ÇKP'nin de sosyalizmi kurması kendi sorunsalıydı. Stalin ÇKP'nin KMT içinde yer almasını ve Koumintang öncülüğünde gerçekleşecek olan “burjuva demokratik devrim”in desteklenmesini istemiştir. Öyle ki Çin'de devrimin yapılmamasını ısrarla Ekim 1949'a kadar savunmuştu.³⁵

Komintern'in desteğine paralel olarak ÇKP ve KMT'nin “suni” birlikteliği, ÇKP'nin ülke içinde örgütlenmesine yardımcı olurken, 1925'de ölen Sun Yatsen'in ardılı Çan Kay-şek'le beraber KMT'nin genel çizgisinde ortaya çıkan değişiklik, ÇKP-KMT ilişkisine olumsuz bir biçimde yansımıştır.

ÇKP'nin anti-emperyalist ve ulusalcı söylemleri Çan Kay-şek ile uyuşmaktaydı. Ancak, Çan Kay-şek'in milliyetçi görüşünün, liberalizmi ve komünizmi dış güçlerin etkisi olarak görmesi ve bunun yerine ÇKP'nin anti-feodal söyleminin tam tersine geleneksel yönetici sınıflara dayanarak, toplumsal devrim programından vaz geçmesi

³³ **Çin Komünist Partisi Kısa Tarihi**, İstanbul, Bora Yayınları, 1996, s.13

³⁴ Der.: Hermann Weber; **III. Enternasyonal Belgeler 1919-1943**, çev.: Ümit Kıvanç, İstanbul, Belge Yayınları, 1979, s.200. Troçki'nin Komintern'in Çin Devrimi üzerine politikalarının eleştirisi ve Çin Devrimi sürecini değerlendirmesi için bkz. Lev Troçki, **Çin Üzerine**, çev.: Ömer Gemici, İstanbul, Tarih Bilinci Yayınları, 2000

³⁵ Komintern'in Çin Devrimi Tartışmaları ve Stalin'in Çin Devrimi için belirlediği politikalar için bkz. Fernando Claudin, **Komintern'den Kominform'a –Komünist Enternasyonal'in Bunahımı-**, C.I, çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, Belge Yayınları, 1990, s.343-368

ayrışmayı da beraberinde getirecekti. Ülkenin siyasal bütünlüğü sağlandıkça KMT'nin ÇKP'ye ihtiyacı kalmamıştı, ÇKP ve onun uzun erimli programını tehlikeli görüyordu.

Bu dönemde ÇKP'nin öncelikli hedefi “işçi devrimi”ydi ve bundan dolayı ÇKP'nin “ulusal devrim programından” Komintern dayatmasıyla vazgeçip “toplumsal devrim programını” öne sürmesi sonucu gerçekleşen 1927 Devrimi işçi sınıfı merkezlerinden başlamıştı. Çan Kay-şek, ulusal bütünlüğü sağlamaya çalıştığı bu dönemde KMT içinde temsil ettiği sınıfların, istemlerine paralel olarak işçi sınıfının 1927'deki ayaklanması ile ikili iktidar oluşturma sürecini, kısa sürede bastırmıştır. KMT içindeki sol görünümlü unsurlar da, devrim tehlikesi karşısında hızla Çan Kay-şek'in etrafında birleşmişler ve ÇKP'ye uygulanan terör politikasını desteklemişlerdir.³⁶

1927 başarısız devrim girişiminden sonra, örgütlenme ve kitlelerle iletişim bazında büyük bir darbe alan ÇKP'nin liderlik ve yönetimi de farklı taktik izlemek zorunda kalmıştır. Nitekim şehirlerden silinen ÇKP kadrolarının bu dönemden sonra köylük bölgelerde devrimci gerilla üsleri oluşturduklarını, 1927 öncesi köylülüğe dayanan devrim tezinden dolayı ÇKP içinde alay konusu olan Mao'nun konumunun yükseldiğini görmekteyiz. Köylülüğe dayanan devrim stratejisi ve de bunun getirdiği zorunluluk, ÇKP'nin üye bileşimine de yansımıştır. 1933'de 400.000 parti üyesinin yalnızca %1,6'sını işçilerin oluşturması, köylülüğün devrimin vurucu gücünü oluşturacağı gerçeğini güçlendirmiştir.³⁷

Sabine Kebir'e göre “Çin devriminin hangi aşamalardan geçmesi gerektiği sorusu o zamanlar Komintern için oldukça titiz kararlar isteyen bir konu idi. Çin'in hala sosyalist devrim için hazır olmadığı görüşü, Stalin ve Buharin tarafından Troçki karşısında kabul ettirildi. Bundan dolayı KMT tarafından yürütülen burjuva demokratik devrimi desteklenmeye devam edilmeliydi. (...) Komünistler (KMT ile) birleşik cephede kalmalı idi-tüm Çin toprakları feodal yerel güçlerden kurtuluncaya

³⁶ Fernando Claudin, **a.g.e.**, s. 343-344

³⁷ Mehmet Salah, “Çin Devrimi ve 1980'ler Türkiye'sinde Aydınlanıcılığın Evrimi”, **Tartışma Defterleri**, No:3, Londra, 1996, s. 42

dek.”³⁸ Komintern ÇKP’nin KMT ile ilişkilerine ve Çin’de devrim sürecinin belirlenmesi haricinde ÇKP’nin iç işlerine de müdahale ediyordu.

ÇKP liderliğinin Komintern tarafından belirlenmesi durumu (Li Li-san ve Wang Ming) ve “devrim süreci”nin sürekli olarak bozgunlarla devam etmesi ÇKP içinde de “Çinli” bir tepkiye yol açmıştır. 1931–1934 Kiangsi Sovyeti’nin Kominternce belirlenen Wang Ming ile yönlendirilmeye çalışılması, izlenen hatalı politikalar sonucunda “Uzun Yürüyüş”e yol açmış ve bu bağlamda Mao’nun Uzun Yürüyüş sonrası ÇKP içinde hakimiyeti, oluşan “Çinli” tepkiye uygun olarak sağlanmıştır.³⁹ Bu tepki Stalin’in hakimiyetindeki Komintern’in hatalı politikaları ve ÇKP liderliğine sürekli müdahalede bulunmasının yarattığı bir sonuçtu. Yine Kızıl Ordu’nun komutanı Çu Teh, örgütlenme ve Kızıl Ordu’nun kuruluşunda önemli roller üstlenen Çu En-lai, sendika lideri Liu Şao-çi 1927 yenilgisi sonrası ÇKP içinde Mao’nun liderliğinin pekiştirilmesinde önemli roller üstlendiler.

Claudin’in de belirttiği gibi Mao ve Komintern arasındaki farklılık, ne teorik ne de temel nitelikte bir farklılıktı. Sadece geçici taktiksel bir farklılıktı. Mao’nun Çin’de iktidarı ele geçirme taktiği, kapitalist ülkelerde olduğu gibi önce şehirleri zaptedip sonra köylük bölgelere doğru hızla hücumla geçmek değil, tersine köylük bölgelerde üs alanları kurmak ve sonunda şehirleri zaptetmekti.⁴⁰

Yüksek disiplinli Parti’nin yanında Mao’nun stratejisi üç zorunlu karışımı içeriyordu: Silahlı mücadeleyi uzatmak için güçlü ve mobil Kızıl Ordu’nun gelişmesi, askeri operasyonlar için stratejik bölgenin seçimi ve sonuncu olarak da silahlı mücadelenin personel ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak için, kendine yeterli bir bölgenin Kızıl Ordu kontrolünde tutulması.⁴¹

Kızıl Ordu “uzun devrim” sürecinde ÇKP’nin vurucu gücü olmaktan öte köylerde propaganda çalışması yapması, üretime katılması ve köylerde milis örgütlemesine gitmesi gibi siyasal ve ekonomik faaliyetleri izlemesi ve bunu disiplinli bir parti ile gerçekleştirmesi kırsal bölgede tutunmasının ve destek bulmasını sağlıyordu. Gerilla

³⁸ Sabine Kebir, “Çin-Sovyet İlişkilerinin Bilançosu ve Tarihçesi”, **Dünün ve Bugünün Defterleri Dünya Sorunları 6/2 -Sosyalizmin Güncel Sorunları Dosyası-**, Çev.:Hasan Dikbayır, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1989, s.198

³⁹ Fernando Claudin, **a.g.e.**, s. 364-366

⁴⁰ **A.e.**, s. 356

⁴¹ James C.F. Wang, **a.g.e.**, s.11

savaşı merkezi orduya göre daha ucuz bir yöntemdi ve Çin'in fakir köylü denizinde Kızıl Ordu için asker bulmak zor değildi. ÇKP kırsal bölgelerde kalıcı olarak tutunmaya başladıktan sonra merkezi bir ordu inşa edebilecek kapasiteye sahip olabildi.⁴²

Uzun Yürüyüş'ün sonucu olarak KMT, ÇKP'yi sıkıştırmış uzun vadeli bir tehdit olmaktan çıkarmıştı. ÇKP'yi sürekli olarak KMT orduları ile karşı karşıya gelişlerden kurtaran Japonya'nın Çin'i işgal girişimi olmuştur.

Şehirler KMT'nin egemenliği altında olduğundan Japon işgali en çok KMT'ye zarar vermiştir. Dolayısı ile KMT sıkıştığı bu durumdan kurtulmak için hem Komintern hem de ÇKP ile görüşmelere başlamış, taktiksel olarak, Komintern'nin küresel stratejisi olarak belirlemiş olduğu "birleşik cephe" politikasını benimsemek zorunda kalmıştır.

Japon işgali sonucu Komintern'nin merkezi dayatmacı politikasının ÇKP ve KMT'yi Japon işgaline karşı "birleşik cephe" oluşturma sürecine itmesi, ÇKP için geçici bir uzlaşma olmuş, nitekim Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nda yenilgisinden sonra iki güç tekrar karşı karşıya gelmiştir.

İç Savaş ve Japon işgali sürecinde ÇKP'nin gücünü artırdığını, kendi politikalarını "ulusal birlik" çerçevesinde oluşturduğunu ve bu ulusal birliğin unsurlarının işçiler, köylüler, aydınlar ve "ulusal burjuvazinin yurtsever kanadı" olduğunu söyleyebiliriz. Uzun Yürüyüş ile zayıflayan ÇKP bu anlamda hem Japon İşgali ve II. Dünya Savaşı ile soluklanmış ve güçlenmiş hem de bu taktiği 1949'a kadar uygulayabilmiştir

KMT, ÇKP'ye karşı 1947'ye kadar üstünlük sağlamış görünse de, ÇKP, KMT orduları arasındaki eşgüdümü bozarak onları tecrit etmeyi başarmış, aynı zamanda KMT'nin politik ve askeri aygıtları içindeki kararsızlıkları kazanarak ve muhaliflerden yararlanarak ilerlemeyi başarabilmiştir.⁴³

ÇKP denetimine aldığı bölgelerde programını ulusal birlik çerçevesinde uygulamış, hem toprak kirasının ödenmesini hem de toprak kiralalarının bir miktar indirilmesini vurgulamıştır. Hatta 1949'da Kızıl Ordu Güneydoğu Çin'deki şehirlere yaklaştığında

⁴² Theda Skocpol, **a.g.e.**, s.468-472

⁴³ Fernando Claudin, **Komintern'den Kominform'a -Stalinizmin Doruğu-**, C.II, çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, Belge Yayınları, 1990, s.347-348

işçi ve işverenlere işlerine devam etme emrini göndermiştir.⁴⁴ ÇKP'nin bu taktiği izlemekle hedeflediği sonuç olabildiğince geniş bir toplumsal destekle iktidarı ele geçirmekti.

Bütün bu süreç sonucunda, Ekim 1949'da komünistler iktidarını sağlamlaştırmış ve Çin Halk Cumhuriyetini ilan etmiştir. İşçi sınıfı devrimin pasif bir izleyicisi olarak kalmış, köylerden gelen “özgürlüğe”, kendi yönetim organlarını 1927 yenilgisinin bir bedeli olarak ekleyememiştir. Bu ise enternasyonalist tavrın terk edilip “ulusal mesihçiliğin” önünün açıldığı⁴⁵ ilanına yol açacaktır. Marksizmi Çin'de uygularken, Marksizm'in evrensel gerçeği ile Çin Devrimi'nin objektif pratiğini birleştirme çabaları, Marksizmi millileştirme⁴⁶ anlayışının Çin Devrimi örneği üzerinden Marksist literatüre eklenmesini getirecektir. Böylelikle Çin Devriminin bileşenleri, Sun Yat Sen'e ek olarak:

- “Tek ülkede sosyalizm” ve kendi gücüne güvenme
- Marksizm'in Çinileştirilmesi: Maoizm
- İşçi, köylü, aydın, asker ve ulusal burjuvazinin “ittifakı”: ulusal birlik olmuştur.

Gerek SSCB'de gerekse Çin'de burjuvazinin tarihsel olarak zayıflığı bu ülkelerde devrimlerin başarıya ulaşmasında önemli bir rol oynadı.

Çinli devrimciler Rus öncülerine benzemeyen bir şekilde geniş köylü kitlelerinin desteği ve kırsal alanda derin organizasyonel kökleri ile iktidara geldiler.⁴⁷ Keza sosyalizmin kuruluşunun teorik olarak gerekliliklerini de taşııyordu Çin. Kapitalizm Çin'de çok gelişmiş bir yapıda değildi dolayısı ile işçi sınıfı, sınıf mücadelesinde burjuvazi ile birlikte güdük kalıyordu. Sosyalizm teorik olarak gelişmiş ülkelerde inşa edilmeye başlanabilir ya da az gelişmiş bir ülkede gerçekleşen devrim, gelişmiş ülkelerin proletaryasının yardımları ile zafer ulaşabilirdi. Ya da en azından 1927'ye kadar teorik olarak bu düşünce sosyalistler arasında genel kabul görüyordu.

⁴⁴ Charlie Hore, **Çin: Mao'dan Tiananmen Meydanına**, çev.: A.Taş, İstanbul, Koral Yayınları, 1990, s.31-32

⁴⁵ Haz.: Hermann Weber, **a.g.e.**, s.202

⁴⁶ Mao Zedung, **Halk Demokrasisi**, çev.: A. Kumcu, İstanbul, Hasat Yayınları, 1974, s.130

⁴⁷ Maurice Meisner, **Mao's China and After -A History of the People's Republic-**, New York, The Free Press, 1986, s. 101

Çin'deki devrim sosyalist bir devrim niteliği taşımasına rağmen Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi'nden oldukça farklı idi. İkili iktidar durumu vardı ama bu kırla kent arasındaki ikili iktidar durumuydu. Komünistler 1927'deki yenilgilerinin ardından şehirlerde 1949'a kadar varlık gösteremedi. Sovyetlerin tersine devrim işçi sınıfının önderliğinde değil köylülüğün yoksul kesimlerinin öncülüğünde gerçekleşti. Marksist anlamda sürekli devrim şeması tersinden işledi.

Bu yetersizlik ya da başarısızlık “tek ülkede sosyalizm” mefhumunun enternasyonalizme ikame olmasına sebebiyet verdi. Buna göre tek tek ülkelerde de sosyalizm kurulabilir hatta komünizme de geçilebilirdi. 1927'den sonra uluslararası komünizmin hakim söylemi bu şekildeydi. 2. Dünya Savaşı sonrasında tek tek ülkelerdeki sosyalizm yönelimine Çin de, ÇKP'nin iktidarı devralmasıyla, eklenmiş oldu; Adriyatik ve Berlin Duvarından, Doğu Çin Denizine kadar.

Bununla birlikte, 1917'nin aksine Çinli devrimciler sosyalizm ve komünizm hedeflerini belirsiz bir tarihe ötelediler ve acil görevlerini güçlü bir devlet iktidarı ve ekonomik yapının kurulması olarak çizdiler. Çin Devrimini Sovyet Devriminden farklı kılan en önemli etmen enternasyonalizmin teorik olarak kabulü ve milli görevlerin öncelikleri idi. Zaten 1949 a gelmeden “tek ülkede sosyalizm” Marksist bir “gerçeklik” olmuştu. Bu açıdan Mao Zedung, Lenin ve Troçki'nin aksine uluslararası devrimin bir sözcüsü değil ulusal bir devrimin sözcüsü olmuştur.⁴⁸

⁴⁸ A.e., s. 65

2. ÇİN'DE SOSYALİZM

2.1. GEÇİŞ SÜRECİ POLİTİKALARI

ÇKP'nin iktidarı ele geçirmesi Mao'nun da belirttiği gibi “kalkınma uzun yürüyüşü”nün yeni adımıydı. ÇKP'nin önünde iki temel sorun bulunmaktaydı. Birincisi uzun devrim sürecinde partinin vurucu gücünü oluşturan yoksul ve topraksız köylülüğün durumu, ikincisi köylü devrimi ile kurtarılmış proletarya ile burjuvazi arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi sorunlarıydı.

ÇKP, Çin toplumunu dönüştürmeden önce ekonominin rehabilitasyonu ve halkın seferber edilmesinde üç yıla gereksinimi olduğunu kabul etti. İlk kararları KMT'nin yerel resmi görevlilerinin çoğunluğunun görevlerinde kalması oldu. İkinci hareketleri belirli araçları kullanarak enflasyonu kontrol altına almak oldu. Bunun için; birincisi tüm bankacılık sistemi kamulaştırıldı ve dolayısı ile kredilerin kontrolü sağlandı. İkincisi yurt çapında her önemli mal için ticari birlikler oluşturuldu ve malların kontrolü sağlandı. Üçüncüsü ücretler para değil temel ihtiyaçlar üzerinden ödendi ve ücretliler enflasyona karşı korundu.⁴⁹

Devrim ve iktidarın alınması sürecini Mao ve ÇKP yumuşak bir geçiş dönemi olarak adlandırabileceğimiz **Yeni Demokrasi** olarak formüle edilen bir aşamayla tanımladılar. Yeni Demokrasi, KMT ile bağlantısını koparmış halk kesimlerinin, işçi sınıfı ve onun partisinin önderleriğindeki ortak diktatörlüğünden oluşacaktı. Yeni Demokrasi'de amaç doğrudan bir sosyalist toplum kurmak değildi. Küçük burjuvazi ve ulusal burjuvazinin yeni toplumda da rolleri olacaktı. Kadrolarının ve üyelerinin önemli bir kısmı “köylü” olan ÇKP için bu durum zamanın koşulları gereği anlaşılabilir bir şeydi.

Çin 1949'da ekonomisinde hala tarımın egemen olduğu bir ülkeydi ve tarım ulusal gelirin %90'ını oluşturmaktaydı. ÇKP, 1949 öncesi politikalarına paralel olarak yoksul ve topraksız köylüler için toprak reformunu gerçekleştirdi ve toprak ağalığı kurumunu ortadan kaldırdı. Ama yine aynı şekilde zengin ve orta köylülüğün mülkiyetine dokunulmadı, doğrudan kolektifleştirmeye geçilmedi, tarımsal alanda

⁴⁹ John King Fairbank, **China A New History**, Cambridge, Harvard University Press, 1992, s.348

kapitalist ilişkileri barındıran eğilimlere parti tarafından izin verildi⁵⁰. Komünistler tarımsal alanda hızlı bir dönüşüme gitmemek ve üretimi korumak amacı ile bu yolu takip etti, netice olarak bu onlar için bir geçiş aşaması idi.

ÇKP iktidarı ele geçirmeden önce kırsal bölgelerde nüfus ve toprak mülkiyetini dağılımı şöyleydi.

Kesimler	Nüfus Oranı	Ekilebilir toprak mülkiyeti
Toprak ağaları	%3	%26
Zengin köylüler	%7	%27
Orta köylüler	%22	%25
Yoksul ve topraksız köylüler	%68	%22

TABLO I

**(II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TARIMDA TOPRAK MÜLKİYETİNİN SINIFSA
DAĞILIMI)⁵¹**

ÇKP tüm ülke çapında iktidarı ele geçirmeden önce, kendi yönetimi altındaki bölgelerde toprak reformunu gerçekleştirmişti. Komünistler, iktidarı ele geçirir geçirmez bu süreci kendi devrimci üslerinden tüm kırsal alana yaymak için karar vermişlerdi. Bu girişim, kırsal bölgelerdeki “feodal” sosyo-ekonomik ilişkilerin tasfiyesi ile ilgili ideolojik taleplerden öte geçmişte yapmış oldukları “toprak reformunun” devamı niteliğindeydi.⁵²

ÇKP, 1949 öncesi politikalarına paralel olarak “komprador burjuvazinin” ve yabancıların mülkiyetindeki büyük işletmeleri ulusallaştırdı. Orta ve küçük işletme sahibi “ulusal burjuvazi”nin işletmeleri satın alma yoluyla “ortaklaştırılıp”, bu kesimler işletmelere yönetici olarak atandı. ÇKP’nin 50. Kuruluş yıldönümünde yayınlanan **ÇKP Kısa Tarihi**’nde bu durum; “kapitalist sanayi ve ticaret alanında ilk önce, özel girişime hammadde işlemesi ve imalat yapması için sipariş verdik. Özel girişimi, bütün mamullerin alımı ve pazarlamasında devlet için mal alıp satan komisyoncular olarak kullandık. Ondan sonra da, yarı devlete yarı özel girişime ait karma girişimler kurma yoluna gittik. Daha sonra kapitalistlere yatırdıkları

⁵⁰ Han Suyin, Sabah Tufanı-2- Mao Zedung ve Çin Devrimi 1949-1975-, çev. : M. Kürşat Bozkurt, İstanbul, Berfin Yayınları, 1995, s.49-52

⁵¹ Lucien Bianco, **a.g.e.**, s.95

⁵² Maurice Meisner, **a.g.e.**, s. 101-102

sermayeye sabit faizler ödeyerek bir dönüştürme siyaseti uyguladık” biçiminde açıklanmaktadır.⁵³

Zira bu politika işçi sınıfı ile milli burjuvazi arasındaki çelişmenin zıt bir çelişme (mutlak) olmasına rağmen, Çin şartlarında bunun uzlaştırılabilir bir çelişme (nispi) haline dönüştürülebilir olduğunu belirleyen Mao’nun siyaseti ile de örtüşmekteydi.

Mao bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Bir yandan burjuvazi mensupları devletle özel girişimcilerin ortaklaşa kurdukları girişimlerde idareci personel olmuşlardır ve sömürücülükten, emeği ile çalışan kitleler haline gelmişlerdir. Öte yandan, bu ortak girişimlerdeki yatırımlardan sabit bir faiz almaktadırlar, yani kendilerini henüz sömürücülükten koparıp atamamışlardır.”⁵⁴

Kısacası 1949 -1952 dönemi ile Sovyet devriminin Yeni Ekonomi Politikası -NEP ile benzerlikler kurabiliriz. Yine de stratejinin ve de ÇKP’nin ana yöneliminin piyasa ve kapitalist ilişkilerin tasfiyesine yönelik olduğunu söyleyebiliriz. ÇKP’nin tüm ülke çapında iktidarı ele geçirmesi askeri bir zafer olarak adlandırılabilir. Ama bu durumun siyasi ve ekonomik bir başarı olarak addedilebilmesi için ÇKP merkezi yönetimi gerek sol kanat kamulaştırmacıların gerekse sağ kanat piyasacılar arasında bir uzlaşma formülü yaratmıştır. Nitekim bu formülü öncel olarak Mao’nun “devrimci cephe” formülasyonunda bulabiliriz.

Mao’nun formülasyonuna göre devrimin doğal müttefikleri proletarya ve yoksul köylülerdir. Bu cepheye genişletmek için Mao burjuvazi içinde komprador burjuvazi ve mili burjuvazi şeklinde kategorizasyona gitmiş ve milli burjuvazi (sanayi ve ticarette kendi sermayesi ile iş yapan ve ülke dışına sermaye ihraç etmeyen kapitalist kesim) “devrimci cephe” içine katmıştır. Bu “cephenin” içinde aydınlar ve öğrenciler de küçük burjuvazinin unsurları olarak yer almaktadırlar.⁵⁵

Burjuvazinin “milli” olarak da “devrimci cephe”nin içine katılması, büyük toprak sahiplerinin mülklerinin kamulaştırılması ve mülksüz köylülere dağıtılması Çin Devrimi’nin demokratik devrim karakteristiğini yansıtmaktadır. Mao’nun formülasyonunda, milli burjuvazinin alacağı tutum ne kadar proletaryaya yakınsa

⁵³ **Çin Komünist Partisi Kısa Tarihi, a.g.e., s.26**

⁵⁴ Mao Zedung, **Teori ve Pratik**, çev.: N. Solukçu, Ankara, Sol Yayınları, 1966, s. 92-93

⁵⁵ Devrimci cephenin bileşenleri için bkz. Mao Zedung, **Halk Demokrasisi**, s.46-57

milli burjuvazi o kadar bu cephenin içindedir. Bu bağlamda strateji sosyalizme ve onun inşasına dönüktür. Şöyle ki “cephe” Mao ve Maoistlere göre işçi sınıfı ve yoksul köylülerin lehine genişleyecektir.

Bunun için ÇKP ülkenin yeniden inşası için genel çizgisini şu şekilde belirledi: “adım adım ve gerekli zaman süresi içinde, ülkenin sosyalist sanayileşmesini sağlamak ve ülke tarımını, el zanaatlarını, kapitalist sanayi ve ticareti sosyalist çizgiye dönüştürmek.”⁵⁶ Şehirlerde iç savaş ve Japon saldırısının yaratmış olduğu tahribatı düzeltmek için “ulusal burjuvazi” ile geçici olarak uzlaşmaya gidildi. ÇKP, KMT’den % 85,000 lere ulaşan bir enflasyon devralmıştı. Piyasa üzerinde gerçekleştirdiği sıkı denetim bu durumun düzelmesi 1950’lerin yaz aylarına kadar sürdü. Büyük sanayi kuruluşları ya kamulaştırıldı ya da devletin de pay sahibi olduğu ortak işletmelere dönüştürüldü.⁵⁷

Kırsal alanda ise kolektifleştirmeden önce hemen hemen benzer bir yöntem izlendi. Toprak ağalarına karşı topraksız köylülerin kooperatifleşmesine ve mülkün dağıtılmasına izin verilmekle birlikte, ÇKP’nin zengin köylü olarak kategorize ettiği kesimlere dokunulmadı. “Zengin köylü çizgisi”, siyaset bilminde Buharinci program olarak adlandırabileceğimiz politik hat, geçiş süresince korundu. ÇKP’nin kırsal bölgede kolektifleştirmeye geçememe sebebi politik olarak buna hazırlıksızlık değil, % 90’ı kırsal bölgede yaşayan bir kitleyi şehirlerde istihdam edecek olanaklardan yoksun olmasından ileri gelmekte idi.

“Kırsal kesimde toprak reformu üç aşamadan geçti. İlk aşamada toprak ağalarının arazileri köylülere dağıtıldı. (...) 1952’ye kadar süren bu aşamadan sonra Çin bir küçük üreticiler ülkesi haline geldi. (...) Ne var ki amaç tarımda kolektifleştirmeyi sağlamaktı. Bunun için ilk aşamada kooperatifler ve çalışma ekipleri teşvik edildi. (...) 1949–1952 arasındaki toprak reformu anti feodal bir sınıf mücadelesi ve bir eğitim süreci olarak tarımda kolektifleştirmenin maddi temellerini attı.”⁵⁸

Kırsal alan üzerinden iktidarı devralan ÇKP elbette kadro ve uzman sayısının yetersizliği ve yönetim eksikliği nedenleri ile eski rejimin kadrolarına ihtiyaç

⁵⁶ E. Korbash, **Maoizmin Ekonomik Teorileri**, Çev.: Engin Koçbaş, İstanbul, Bilim Yayınları, 1976, s.8

⁵⁷ James C.F. Wang, **a.g.e.**, s.13-14

⁵⁸ **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, C. IV s.1165-1166

duymakta idi. Bu sebeple devrimin ilk üç yıllık dönemi ÇKP kadroları için bir geçiş dönemi oldu. Yeni demokrasi, bu eksikliğin kabulü ve bu geçiş sürecinin söylemiydi. Ne zamanki eski rejimin unsurlarına ihtiyaç kalmadı ve Parti tüm ülke çapında kısmi eksikliklere rağmen iktidarını kurabildi, eski rejimin unsurları ya fiili olarak tasfiye edildi ya da yeni rejime uyumlulaşmaya dönük programlara dahil edildi.

Geçiş sürecinin tamamlanmasında ve ideolojik hakimiyetin tesisinde kitlesel düzeyde gerçekleşen kampanyaların da önemli payı vardı. Bunlar hem KMT kalıntılarına, hem “feodal” kalıntılara hem de rejimin geçiş sürecinde kadroların çürütmesine dikkat çeken kampanyalardı.

Yeni hükümet şehirlerde KMT’nin mirasını devralmıştı. Liberal entelektüeller, bilim insanları, bürokratlar ve şehir yöneticileri ve milli burjuvazi bu mirasın parçalarıydılar. Politik ve ekonomik düzen sağlandıktan sonra, 1951 sonlarından başlayarak üç politik kampanya; aydınlara karşı yürütülen “düşünce reformu hareketi”, bürokratik çürüme ve verimsizliğe karşı üç karşı çıkış (san-fan) kampanyası ve burjuvaziye karşı yürütülen, beş karşı çıkış (wu-fan) kampanyası ile ÇKP çin toplumu içinde partinin egemenliğini pekiştirmeye çalıştı.⁵⁹

Kampanyalar çeşitlilik gösteriyordu, Han Suyin’in deyişiyle, “1951’de karşı devrimcilere karşı büyük bir kampanya başlatıldı. Kampanyanın en önemli nedeni Tayvan’daki Çan Kay-şek güçleriyle işbirliği içinde kıta Çin’inde sabotajlar yapmaya başlayan KMT ajanlarının girişimleri etkili oldu. (...) En az 800.000 kişi çatışmalarda öldürüldü, hapse atıldı ya da eğitim kamplarına gönderildi. (...) 1951 Haziranında 11.400 mahkum kurşuna dizildi. (...) Kapitalizmin beş lanetli alışkanlığı olarak ilan edilen rüşvetçilik, vergi kaçakçılığı, devlet mallarının çalınması, ekonomik sırların açıklanması ya da ekonomik casusluk ve devlet siparişlerinde kamunun dolandırılmasına vurgu yapılarak “ulusal burjuvazi”nin bir sınıf olarak varlığına son verilmesi amaçlandı. (...) Parti üyelerine uygulanan üç karşı çıkış kampanyası (...) Parti’deki yozlaşma, çürüme ve bürokratlaşmaya karşı açıldı (...) bir milyona yakın kadro partiden atıldı ya da başka yöntemler ile cezalandırıldı; az miktarda parti üyesi ise ölüm cezasına çarptırıldı”.⁶⁰

⁵⁹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s. 94

⁶⁰ Han Suyin, **a.g.e.**, s.79-81

Bu kampanyalar tüm ülkede komünist iktidarın sağlamlaştırılmasına ve “yeni demokrasi” döneminin sona ermesine hizmet etti. Kampanyaların bitmesi ile birlikte şehirlerin sivil yönetimi, ekonomisi ve eğitim kurumları merkezileşmiş devlet aygıtını yöneten partinin kontrolü altına girdi.⁶¹

Yeni toplumun temellerinin atıldığı bu dönemin ayırt edici özelliklerini Samir Amin şöyle sıralar: a) Büyük işletmelerin ulusallaştırılması, b) tarım reformunun tamamlanması, c) özel kapitalizmi savunan eğilimlere karşı mücadele d) aydınların ideolojik olarak yeniden eğitilmesi e) ABD’nin Kore’de yenilgiye uğratılması. Kore Savaşı’na katılım ulusal meşruiyetin ve konsolidasyonun sağlanmasında ÇKP için önemli bir işlev görmüştür.⁶²

Ekonomi alanında ise, 1949–1952 dönemi için bir “karma ekonomi” dönemi denilebilir. Kırsal bölgelerdeki toprak reformu kampanyası kolektif bir tarım ekonomisi ortaya çıkarmadı, daha çok kitlesel, küçük üretici mülkiyetinin yaygın olduğu, köylülere ait özel ekim alanları yarattı. Şehirlerde ise sosyalist ve kapitalist biçimler iç içe geçti. “Komprador burjuvazi” tarafından yönetilen sanayi, ticari organizasyonlar ve bankalara hemen el koyuldu ve ulusallaştırıldı. Politik sadakate bağlı kalan “milli burjuvazi”ye ait işletmeler varlıklarını sürdürdüler. “Milli burjuvazi” zirvesine 1952–1953 döneminde ulaştı 1953’e gelindiğinde özel sektörün yönettiği işletme sayısı 123 binden 150 bine ve özel sektörde çalışan işçi sayısı 1.65 milyondan 2.23 milyona yükselmişti ve bu işletmeler Çin’in sanayi üretiminin % 37’sini gerçekleştirmektedir. 1953’den itibaren de “milli burjuvazi” hızla düşüşe geçti, özel mülkiyete ait sanayi ve ticari firmalar bütünüyle ulusallaştırıldı ya da kamu ve özel sektör arasında “ortak girişim” olarak yeniden biçimlendirildi. ÇKP nihai devletleştirmeyi 1956’da gerçekleştirecekti. 1956’da tüm önemli büyüklükteki sanayi ve ticari girişimler ulusallaştırılacaktı.⁶³

1949-1952 süreci sonunda Çin ekonomisi savaş öncesi duruma erişti. Dönem sonundaki yıllık büyüme oranı tarımda %14.1, hafif sanayide %29, ağır sanayide ise

⁶¹ Kampanyalar ilgili genel olarak bkz. Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.95-97

⁶² Samir Amin, **Maoizmin Geleceği**, çev.: Işık Soner, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1993, s.70

⁶³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.92-94

%48.8 olarak gerçekleşti. Kömür, elik, elektrik ve imento gibi sanayi ürünlerinin üretimi 1943 yılının rakamlarını geride bıraktı.⁶⁴

Geçiş süreci KP'nin tüm toplumun sosyalizme geçişi için bir ara aşama ve iktidarın sağlamlaştırılması süreci oldu. KP için sıradaki görev “sosyalizmin inşası” ve pekiştirilmesi idi.

2.2 I. BEş YILLIK PLAN DÖNEMİ: 1953–1957

1953 yılında rejim savaşın harap ettiği ekonominin rehabilitasyonunu ve Çin zerindeki kontrolünü sağlamıştı. KP Kore Savaşı'nın bitmesiyle hızlı sanayileşme programının başlaması için kendini yeterli hissediyordu.⁶⁵ önlerinde bu konu için hazır bir örnek de vardı: SSCB

Az gelişmiş kapitalist ülkelerde sosyalizmin inşası için hızlı sanayileşme dolayısı ile kırlardan kente sermaye transferi ve sonuç olarak otoriter devlet aygıtının merkezileşmesi ile mümkündü.

Geleneğe göre “sosyalist devlet iktidarının varlığı ile hızlı sanayileşmenin birleşimi ve üretimin ana gruplarının ulusallaştırılması az ya da çok otomatik olarak sosyalist toplumun gelişini garanti altına alıyordu ve 1952'de Çinli komünistler bu önermeyi olduğu gibi kabul ettiler.”⁶⁶

Samir Amin'in belirttiği gibi, bu dönemde ulusal demokratik devrim, sosyalist devrime dönüştürülmeden önce zor da olsa tamamlanmıştı. Tarım reformunun yan ürünü olan küçük köylü mülkiyetinden, kolektiflerin nüvesi olacak kooperatiflere sarsıntısız geçiş sağlandı. KP, Sovyet deneyiminin önerdiği gelişme modeli dışında bir alternatif bilmiyordu. Bu nedenle KP, SSCB'nin öncülük ettiği merkezi planlama programını Çin topraklarında yeniden üretildi.⁶⁷

KP liderlerine göre toprak reformu, eşitlikçi olmakla birlikte, köylülüğün yoksulluğuna çözüm getirmiyordu. Bu sorun toplam tarımsal üretimi artırarak ve modern sanayi ve teknolojiyi geliştirerek çözülebilirdi. Komünistler için toprak reformu kırsal alanda uzun dönemli sosyal ve ekonomik devrimin ilk aşaması idi.

⁶⁴ Samir Amin, **a.g.e.**, s.67, sanayi ürünlerinin karşılaştırmalı üretim miktarları için bkz. **Sosyalizm ve Sosyal Mücadeleler Ansiklopedisi**, s.1167

⁶⁵ James C.F. Wang, **a.g.e.**, s.15

⁶⁶ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.117

⁶⁷ Samir Amin, **a.g.e.**, s.70

ÇKP liderliği ancak tarımı destekleyebilecek yeterli bir sanayileşmeyle birlikte kolektifleştirmeye gidileceğini düşünüyordu.⁶⁸

Çin gelişme modelini bu dönemde SSCB gibi ağır sanayi öncelikli ve zoraki ağır sanayi olarak belirleyemedi. Öncelik yine ağır sanayideydi ama sanayileşme, SSCB’de olduğu gibi tamamen köylülüğü göz ardı ederek değil, “işçi-köylü ittifakını” sarsmadan gerçekleştirilecekti. Zira bunun için ne ekonomik yeterlilik ne de şehirlerin nüfus emebilme kapasitesi uygun değildi. Mandel’in de belirttiği gibi “on ila on beş yıl içerisinde 200 milyon kadar genç insanın köylerden kentlere göçeceği beklenebilirdi. Her birine bir iş vermek en azından 2000 dolarlık yatırıma yol açacaktı. Bu da sanayiye 400 milyar dolar yatırmak anlamına gelecekti. 1957’de ulusal geliri 50 milyar dolar olan (1955–56 fiyatlarıyla) bir ekonomi için bunun izlenemeyecek olduğu ortadaydı.”⁶⁹

Bundan dolayı sanayileşme için izlenecek yol, köylülüğü göz önüne alarak, tarımsal artıktan sanayi için birikim fonu sağlanarak gerçekleştirilebilirdi. Nitekim I. Beş Yıllık Plan’da tarıma yapılacak yatırımlara kaynakların %6,7’si ayrılmıştı.⁷⁰

Ayrıca devletin zengin ve orta köylülüğe karşı, fakir köylüleri kooperatifleştirmeye yönelik politikaları sonucu 1955’te köylü ailelerinin %14’ünü oluşturan 16.900 hane 650.000 kooperatifte bir araya getirilmiş, zengin ve orta köylülüğün kooperatiflere girmesi yasaklanmış, böylelikle 1956 yılına kadar köylü ailelerin %91,7’si kooperatiflere katılmıştır. Kooperatif sayısı 1950’de 18, 1951’de 129, 1952’de 3634, 1953’de 15.032, 1954’de 114.165’dir. Bütün bu süreç sonunda ÇKP liderliği aynı yönde kararlar almamış, örneğin 1954 sonunda kurulan Çekiang eyaletindeki 37.000 kooperatiften, 15.000’ini 1955 yılında kapatılmıştır.⁷¹

Sanayileşme için I.Beş Yıllık Plan başlangıcında Ocak 1953’de devrimin burjuva demokratik aşamasının geçildiğini ve sosyalist aşamanın başladığı duyuruldu. 1953 de günün kuralı sanayileşme idi ve 1. Beş Yıllık Plan esasında ağır sanayinin gelişimi içindi. Sosyalizm az ya da çok aşamalı olarak özel mülkiyetin ortadan

⁶⁸ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.105

⁶⁹ Ernest Mandel, “Çin : Ekonomik Kriz”, **Dünün ve Bugünün Defterleri Dünya Sorunları 6/12 - Sosyalizmin Güncel Sorunları Dosyası**, çev.: Can Oka, İstanbul, Alan Yayınları, 1989, s.206

⁷⁰ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 59

⁷¹ **A.e.**, s. 68

kalkması anlamına geliyordu. Şehirlerde bu özel sektöre ait kalan mülklerin 1953 ve 1956 arasında ulusallaştırılması ile sonuçlandı. Kırsal alanda ise bu aşamalı durum küçük köylü mülkiyetinden tarımsal kooperatiflere geçiş ile sınırlandı. 1955'in sonlarından itibaren ise hızla kolektifleştirmeye gidildi.⁷²

Kooperatifleşme tarımın kolektivizasyonu için kırsalın geçmesi gereken bir ara aşama olarak tasarlanmıştı. Orijinal planda, ilk beş yıl köylü hanelerinin üçte birinin, 2. Beş Yıllık Plan sonucunda da tamamının kooperatiflere dahil edilmesi düşünülmüştü. İki plan dönemi sonucunda kolektiflere geçiş başlayacaktı. Bunun gerçekleştirebilmek için tarımda modern araçların artırılması, yağın bir sulama ağının kurulması ve onarımı, kimyasal gübre üretiminin artırılması planlanmaktaydı. 1. Plan döneminde kır ile kent arasındaki makasın ciddi olarak açılması orijinal plandaki zaman ölçeğini kısaltıp Mao'nun 1955 yılında kolektivizasyonu öne çıkarmasına sebebiyet verdi.⁷³ Bununla birlikte planın esası şehirlerin sanayileşmesi idi.

Çinli liderler SSCB'nin ekonomik ve teknolojik yardımını kendi sanayileşme hedefleri için gerekli gördüler. SSCB'nin Çin'e ekonomik yardım ve teknik uzman göndermesi Şubat 1950'de imzalanan Çin-Sovyet Dostluk, İttifak ve Karşılıklı Yardım Anlaşmasının imzalanmasından sonra başladı. Anlaşma ile birlikte SSCB, Çin'e diğer yardımları haricinde elli adet model sanayi sağlamayı kabul etti. Sovyet uzmanlarının ve yardımlarının gelmesi I. Beş Yıllık Plan'da da artarak devam etti fakat bu aynı zamanda sanayi örgütlenmesinde Sovyet modelini Çin'e getirmiş oldu ve de Çin'in Sovyetlere bağımlılığını artırdı. Zamanın en önemli sloganlarından biri de "Sovyetler Birliği'nden öğrenelim" idi.

Üretim hedeflerini ve kotalarını ve bunların nasıl başarılabileceğini belirleyecek olan Devlet Planlama Komisyonu 1952'de kuruldu. İlerleyen yıllarda çeşitli dallarda uzmanlaşmış, planlama ve kontrol ile ilgili merkezi hükümete bağlı ekonomi bakanlıkları ve organları oluşturuldu ve merkezi kontrolün önemi artmış oldu. Önemli yatırımlar ağır sanayiye ayrıldı bunun yanında tarımın teknoloji olarak modernleştirilmesine yönelik yatırımlar çok önemsiz kaldı.

⁷² Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.118-119

⁷³ E. Korbash, **a.g.e.**, s.9-10

Sovyet tipi sanayileşme kararı, politik organizasyonda ve devlet yönetiminde Sovyet tipi örgütlemeleri gerekli kılıyordu. Plan doğası gereği toplum ve devlette hızlı bir bürokratikleşme ve standartlaşma emrediyordu. ÇKP kadroları, yönetsel ve bürokratik görevlilere dönüştüler. Planlama, otoriter disiplin, sosyal istikrar ve ekonomik rasyonalite gerektirdiğinden, fabrikadaki işçiler fabrika yöneticilerinin artan kontrolüne tabi kaldılar. İşçiler için politik faaliyet değil, üretim faaliyetleri öncelikli hale geldi. Devlet Planlama Komisyonu Kasım 1952’de kuruldu ve başına Sovyet etkisinin güçlü olduğu, politik ve ekonomik uygulamalarının benzer bir şekilde hayata geçirildiği ÇKP’nin Mançurya sorumlusu Kao Kang getirildi. Bürokratik merkezileşme merkezi hükümetin temel organı olarak Devlet Konseyi’nin 1954 de kurulmasıyla resmileşti.⁷⁴

2.2.1. I. Beş Yıllık Plan’ın Toplumsal Sonuçları

Çin’in kalkınma modelinde SSCB’yi örnek olarak ele alması Çin kalkınması için olumlu sonuçlar doğurmakla birlikte, Plan’ın olumsuz etkileri de oldu. Kır ile kent arasında makasın açılması, bürokrasinin toplumsal yaşamın tüm sürecinde etkinliğinin artması göze çarpan olumsuzluklardandı.

I. Beş Yıllık Plan’da devlet yatırımları içinde SSCB’nin yardımı % 3 idi. Bununla birlikte SSCB’nin sağlamış olduğu en büyük yardım entelektüel sermaye düzeyinde oldu ama nihai olarak yatırımların % 97’sinin finansmanı Çin halkından geldi. 1952 ve 1957 yılları arasında Çin sanayisi planda hedeflenen %14,7’lik büyümeyi de aşarak % 18’lik bir büyüme gerçekleştirdi. Ek olarak Çinliler planın ve Sovyet yardımının sonucu olarak küçük ama önemli sayıda kamyon, traktör, jet uçakları ve ticari gemiler üretmeye de başladılar. Bununla birlikte sanayideki istihdamda ciddi bir artış oldu. 1952’de 6 milyon olan sanayi çalışanı 1957’de 10 milyona şehirli nüfus 70 milyondan 100 milyona çıktı. Tabii bunun bedelini 500 milyonluk Çinli köylüler ödedi. Şehirler hızla sanayileşirken tarımsal üretim yerinde saydı.⁷⁵

Sanayide “tek adam” dönemine geçildi. Hızlı kalkınma işbölümü içinde uzmanlaşmayı ve teknolojik uzmanlığa dayalı sorumluluğu gerektiriyordu. SSCB modeli bire bir olarak fabrikalarda da hayata geçiyordu. Fabrika müdürleri Plan’ın

⁷⁴ Plan ve sanayileşmede Sovyet etkisi ve süreç ile ilgili bkz. Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.118-126

⁷⁵ **A.e.**, s.123-124

kendi işletmelerinde uygulanmasından birinci derecede sorumluydular ve fabrikalarda yönetici personelin sayısı giderek artıyordu. Ödül ve ceza sistemi, üretim kotaları, örnek işçi seçilmesi gibi uygulamalar işçi sınıfı içinde rekabet, katmanlaşma ve huzursuzluk yaratıyordu.⁷⁶

Sistem hem fabrika örgütlenmelerinde hem de fabrikada çalışan işçilerin örgütlenmesinde partinin rolünün altını kazıyordu. Franz Schurman'da belirttiği gibi “1950’lerin başlarında Sovyet deneyimine öykünmek yöneticilerin eline güçlü bir iktidar verdi. Partinin rolü moral önderlik ile sınırlı kaldı. Emirler idari sistemin yüksek kademelerinden geliyordu. Yöneticiler yönetir ve işçiler itaat ederdi. (...) “Tek adam” yönetimi, fabrikada, otoriter bir yönetici tarafından yönetilen işçilerin oldukça soğuk rasyonel düzenlemesi olarak algılandı”⁷⁷

Planın sonucu iki yeni tip bürokratik eliti yükselişe geçti. Birincisi büyüyen devlet aygıtında komünist liderlik eliti, sanayileşme sürecin bir sonucu olarak yönetici ve görevlilere dönüştüler. İkinci tür elit ise modern ekonomi sektörünün genişlemesinin bir sonucu olan mühendisler, bilim insanları ve yöneticilerden oluşan teknolojik elitti. Bu yeni doğan sosyal gruplar ideolojik değer ve hedefler yerine profesyonelliği ön plana çıkarmaya eğilimliydi. İşçiler, köylülerden statü, güç ve maddi kazançlar bakımından giderek bağımsızlaşıyorlardı. Eşitsizlik kırsal alan ve şehir arasında gittikçe açılıyordu. Şehirlerin sanayileşmesi kırsal bölgelerin sömürülmesine dayanıyordu ve şehirlerdeki maddi koşullar gelişirken, kırsal ekonomi büyük ölçüde durgunluk içindeydi.⁷⁸

Eğitim alanında da Sovyet etkisi vardı. Eğitim sistemi teknik uzmanlaşmaya yönelik programlara ağırlık vermeye başladı. 1949 öncesi yoğunlukla sanat programlarını seçen öğrenciler, sanayileşmenin ihtiyaçlarına paralel olarak yeniden inşa ve 1. Plan döneminde ağırlıklı olarak tıp, mühendislik ve fen bilimleri fakültelerine kayıt yaptırmıştır. Bu dönemde kırdaki okuma yazma kampanyaları ile cehalete karşı

⁷⁶ Han Suyin, **a.g.e.**, s.85-86

⁷⁷ Franz Schurmann, **Ideology and Organization in Communist China**, University of California Press, 1969, aktaran Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.127

⁷⁸ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.135-136

mücadele edilmiş ve bir çok yeni okulun açılması sonucu kır da eğitim hizmetlerinden faydalanmaya başlamıştır.⁷⁹

Sovyet metot ve müfredatından esinlenen yeni eğitim sistemi sosyal eşitsizlik eğilimlerini güçlendiriyordu. Yine de 1949 öncesine göre Çin halkının eğitim hizmetlerinden faydalanmasında önemli gelişmeler olmadığını söylemek haksızlık olacaktır. 1949 ve 1957 arasında ilköğretim öğrenci sayısı 26 milyondan 64 milyona, üniversiteye kayıtlı olanların sayısı 117 binden 441 bine çıktı. Fakat bu eğitimden kırsal bölgedeki insanlardan ziyade şehirli nüfus daha çok faydalanıyordu. Resmi olarak eğitimde köylü ve işçi çocuklarına öncelik tanındığı belirtilse de, pratikte ortaokul ve üniversite için sınav sistemi eski burjuvaların, yüksek parti ve hükümet görevlilerinin, aydınların ve yeni yükselen teknik uzmanların çocuklarına yarıyordu.⁸⁰

1954’de yeni anayasa yürürlüğe girdi ve bu anayasa 1936 Sovyet anayasasını temel olarak alıyordu. Yeni anayasa ile birlikte Hükümet İdari Konseyi ve elli küsur bakanlık güçlendiriliyor, kamu yönetimi partinin idareci kolu oldu. Koordinasyon ikili üyelik ile sağlanıyordu. Çu En-lai hem başbakan hem de Politbüro üyesi idi. Hiyerarşide Mao ve Liu’dan sonra üçüncü isimdi. Sovyet özelliğinden farklı olarak Mao’nun başında olduğu devlet başkanlığı mevkii oluşturuldu. Yine Sovyetlerden farklı olarak ordu ve kamu güvenliği güçleri partinin kontrolü altına alındı. Ordu, başkanlığını Mao’nun yaptığı Askeri İşler Komisyonu’nun kontrolü altındaydı. Kamu güvenliği de bir bakanlığa bağlı olarak yine partinin kontrolü altındaydı. 1954’de iktidar ÇKP MK’nın Politbüro Daimi Komitesi’ndeydi.⁸¹

2.2.2. Tarımın Kolektifleştirilmesi

Devlet yönetimi sağlamlaştırıldıktan sonra ÇKP’nin ikinci başarısı tarımın kolektifleştirilmesi oldu. Bunun için ilk aşamada köylüler karşılıklı yardım takımlarının içine dahil edildi. İkinci aşamada Tarımsal Üreticiler Kooperatifi kuruldu. Kooperatifleştirmenin üçüncü aşamasında düşük düzeydeki kooperatifler kolektiflere dönüştürüldü. 1954’den 1956’ya kadar yüksek seviyede kolektifler

⁷⁹ Han Suyin, **a.g.e.**, s.114

⁸⁰ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.136

⁸¹ John King Fairbank, **China A New History**, s. 350-351

beklenenin aksine hızlı bir şekilde yayıldı ve ismen de olsa tamamlandı. 1958'den 1978'e kadar bu birimler "üretim takımları" olarak adlandırıldılar. Üretim takımları üç halkalı bir yapının temeli oluşturuyordu. Üretim takımları tugayları, tugaylar da 1958'de komünleri oluşturuyordu ve bütün bu başarı Sovyetler'de olduğu kadar zorluk çekilmeden gerçekleşti.⁸²

1952'nin sonunda köylü hanelerinin % 40'ı ortak yardımlaşma takımlarını tercih ettiler bu oran 1955 ilk aylarında % 65'e kadar çıktı. Kolektifleştirmeye aşamalı olarak geçilmesi planlandığından, 1955'in ilk aylarına kadar ancak köylülüğün %15'i "yarı sosyalist" kooperatiflerde örgütlendi. I. Beş Yıllık Plan döneminde şehrin sanayileşmesi için köy bir finansman aracı olarak kullanıldı ve kalkınma için ayrılan devlet yatırımlarından diğer sektörler göre çok düşük bir pay aldı. Daha öncede belirttiğimiz gibi, ÇKP toprak reformunun tek başına ne tarımsal üretimdeki hedeflenen ekonomik devrimi ne de kırsal alandaki arzulanan toplumsal yeniden örgütlenme ihtiyacını karşılayacağını asla varsaymadı. Başlangıçtan itibaren toprak reformunu önemli fakat tarımın kolektifleştirilmesi sürecine öncülük edecek geçici bir aşama olarak görüldü. Kolektif çiftçiliğe geçiş için üç aşamalı bir yapı düşünüldü. İlk aşama imece olarak adlandırabileceğimiz ortak yardımlaşma takımlarının kurulması oldu. İkinci aşamada ortak yardımlaşma takımları, "yarı sosyalist" nitelikte tarımsal üreticiler kooperatifi altında birleştirildi. Son aşamada da "alt" kooperatifler, üyelerinin "herkese emeğine göre" sosyalist ilkesi altında emeğinin karşılığının ödendiği "yüksek" ya da "uzmanlaşmış" kolektifler altında planlamanın bir sonucu olarak birleştirilecekti.⁸³

Takımların ve "düşük düzeyde" kooperatiflerin oluşumu gönüllülük esasına dayanıyordu. Kırsal alandaki parti kadroları, ikna etme, örnek modellerinin kurulması ve tepeden inme (**commandism**) yaklaşımlarda bulunmamaları gerektiği yönünde talimat aldılar. Bu dönemin parti dokümanlarında uzun dönemli bir süreç olduğu ve kitle çizgisi izlenerek, halkın bu süreci içselleştirmesinde partinin ve kadroların önemli rolleri olduğu belirtiliyordu. Dahası Mao da bu görüşlere katılıyor gibiydi ve üç planlama döneminden sonra bu işin olabileceğini belirtiyordu. Fakat

⁸² A.e., s.352-353

⁸³ Maurice Meisner, a.g.e., s.140-142

Mao, sonrasında I.Plan'ın niyet ve sonuçları arasındaki çelişkilere güçlü bir şekilde karşı çıktı. Nasıl ki Maoist devrim kırsal alanda doğmuş ve büyümüşse, Maocular sosyalist hedefler ve planlama ile birlikte ölmekte olan devrimin ruhunu canlandırmak için tekrar kırsal alana yöneldiler. Plan özelinde bürokratizmi ve kadroların kitlelere karşı yabancılaşması sonucunu doğruyordu.⁸⁴

Samir Amin'e göre bu dönemde işçi-köylü ittifakını zedeleyecek olan bu modelden kurtulmak için beş temel ilke geliştirildi: a) Siyaset ekonomiden önce gelir- siyaset “kumanda” etmelidir; b) ekonomik yaşamı örgütlemek teknik kadroların değil partinin sorumluluğudur; c) genel ve özel hedeflerin tanımında kitlelerin müdahalesi yaşamsal önem taşır; d) kadrolar üretime katılmalıdır; e) işçiler, yönetim ve teknolojiyi geliştirmeye katılmalıdır.⁸⁵

Planın kır ve kent arasındaki makası açması Mao ve Maoistlerin önemli eleştirilerinden biriydi. Eğer bir plan olacaksa bu plan kırın kalkınmasını da gözetmeliydi. Bireysel toprak mülkiyeti ve köylülere sağlanan “dört özgürlük”; toprak satın alma, satma ve kiralama; tarımsal emeğin kiralınması, borç alma; pazarda ürününü satma özgürlükleri tarımsal alanda eşitsizliklerin yükselmesine ve Mao'ya göre kırsal alanda ciddi bir sınıf kutuplaşmasına sebebiyet verecekti.

Mao: “Son yıllarda kapitalizmin kendiliğinden güçleri zengin köylülerin türemesiyle kırsal alanda istikrarlı bir şekilde yükselişe geçti ve birçok hali vakti yerinde orta köylü zengin köylü olabilmek için çabılıyor, diğer yandan, hala birçok fakir köylü üretim kıtlığından dolayı yoksulluk içinde yaşıyor, bazıları borçlanıyor ve topraklarını satıyor ya da kir alıyor. Eğer bu eğilim kontrolsüz bir şekilde devam ederse kırsal bölgelerde kutuplaşma günden güne daha kötüye gidecektir” diyordu.⁸⁶ Kutuplaşma, sadece kırın kendi içindeki farklılaşması değil aynı zamanda kır ile kent arasındaki farklılaşmayı da problem olarak içinde barındırıyordu.

Esasında Devlet Planlama Komitesi, MK ve ona bağlı tarımsal işler departmanı tarımın kolektifleştirilmesine büyük ölçekli sanayinin Çin'de yeterince yaygın

⁸⁴ A.e., s.142

⁸⁵ Samir Amin, a.g.e., s.71

⁸⁶ Mao Zedung; “On The Co-Operative Transformation of Agriculture”; (Çevrimiçi) http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5/mswv5_44.htm, 10 Nisan 2006

olmamamasından dolayı karşı çıkıyordu. Mao'nun MK'yı atlayarak tarımın kolektifleştirilmesi için eyalet parti sekreterlerini muhatap olarak seçmesi ÇHC'nin kuruluşundan sonra kolektif lideriğin almış olduğu ilk darbe oldu.⁸⁷

Kır ile kent arasındaki çelişki ve kalkınma sorununun yarattığı bulanıklık parti içindeki “çizgi mücadelelerinin” de ana eksenini oluşturdu. Mandel'in de belirttiği gibi “Mao'nun hizbi iktisadi kalkınmayla ilgili fikirlerini, emek fazlasının düşük düzeyli bir etkinlikle “doğrudan emek yatırımı” aracılığıyla köylerde tutmasına izin veren özgün bir kalıptaki cebri kolektifleştirmeye birlikte, geniş ölçekli devlet sektöründe merkezi yatırımlar yapılması üzerine bina ediyordu. Liu Şao-çi ve Deng Şaoping tarafından önerilen alternatif, bir yandan kentsel ve kırsal sanayi modernleştirmek üzerine ademi merkezi yatırımlara gidilmesi ve diğer yandan köylülüğün üretici güçlerinin önünü açmak üzere tarımın yeniden özelleştirilmesi aracılığıyla yüksek bir etkinlik ve emek verimliliği elde etmeyi amaçlıyordu”⁸⁸

Mao sanayileşme ile birlikte tarımda kooperatifleşme ve hatta kolektivizasyonu savunurken Liu önceliği sanayileşmeye vermekte ve tarımda kolektifleştirmeyi ötelemek gerektiğini, sanayileşmenin bir uzmanlaşma ve bürokratikleşme ile sağlanacağını iddia ederken, Mao politik ve ideolojik çalışmaların da bu sürecin bir parçası olduğunu savunuyordu. Kır ile kent arasındaki “antagonizma” ÇKP liderliği içindeki “antagonizmaları” yavaş yavaş ortaya çıkarıyordu.

Bununla birlikte I.Plan sonucunda Çin'in önemli ekonomik gelişmeler kaydettiği yadsınmaz bir gerçekliktir. Çin ekonomisi bu yıllarda yıllık olarak ortalama %8 oranında büyüme yakalamış toplumun bütün kesimlerinde toplumsal hizmetlerden yararlanma bakımından 1949 öncesi ile karşılaştırmaya gerek duymayacak bir iyileşme yaşandığı söylenebilir.

I. Plan döneminde yukarıda bahsettiğimiz sorunlar ve “çizgi” farklılaşmaları Partinin kendi içsel süreci içinde bir şekilde halledilebiliyordu. Kao Kang olayı ortaya çıkana kadar.

⁸⁷ Roderick Macfarquhar, “Communist China's Twenty Years : A Periodization”, **The China Quarterly**, No:39, Temmuz-Eylül 1969, s.55-56

⁸⁸ Ernest Mandel, **a.g.e.**, s. 197

2.3. HİYERARŞİDE İLK ÖNEMLİ TASFİYE: KAO KANG OLAYI

Mao ve “çizgisi” parti içerisinde iç savaş sürecinde egemenliğini kurmuş ve Komintern’den çoğunlukla farklı bir politika izleyerek devrimi gerçekleştirebilmiştir. İç savaş ve Japon işgalinden devrim sonrasına kadar üst düzey parti liderliğinde çeşitli taktik ve taktiğe bağlı politik farklılıklar olsa bile bunun sonucu olarak parti liderliği içinde ciddi bir politik tasfiye süreci gerçekleşmemiştir. Bu durum devrim sonrasında ÇKP’nin Mançurya yöneticisi Kao Kang’ın tasfiyesi ile son bulmaktadır.

Bu aşamada Mançurya ve onun statüsü ile ilgili bazı açıklamalar yapmak gerekiyor. 1931’den 1945’e kadarki döneminde Mançurya Japonya’nın işgali altındaydı ve ülkenin en önemli sanayi tesisleri bu bölgedeydi. II. Dünya Savaşı sonunda bölgeyi Sovyetler Birliği işgal etti ve 1946’da bölgeyi KMT’ye devretti. Devrimden sonra Mançurya Sovyet modelinin örnek olarak uygulandığı ülkenin en önemli sanayi bölgelerindendi.

Çinli liderler Sovyet ekonomik yöntemlerini önemli ve arzulanır görmekle birlikte, süreç içinde Sovyetlerin politik etkinliğine izin vermeyecekleri açıktı. Devrim yıllarında Stalin’in kontrolündeki Komintern’in ÇKP üzerindeki kontrolünün engellenmesi için kavga verdiler ve şu anda da devrimci zaferlerinin meyvelerinin onlar tarafından toplanmasına izin vermeyeceklerdi. Komintern ile devrim döneminde olan acı tecrübeleri onları bu tehlikeye karşı tamamıyla duyarlı kıldı. İşte bu korkudur ki ÇHC tarihinde ve ÇKP içinde ilk önemli politik tasfiyenin altında yatan sebep idi.⁸⁹

1953–1954 tasfiyesinin en önemli kurbanı Mançurya’daki parti ve devlet aygıtının başı olan Kao Kang oldu.

Kao Kang, aynı zamanda ÇKP’nin Mançurya Bürosu sekreteri, merkezi hükümetin Başkan Yardımcısı ve Çin-Sovyet Dostluk Örgütü’nün başkanıydı. Kao Kang’ın etkinlik kurduğu Mançurya’nın önemi, ülke sanayisinin 1/3’ünü barındırmasında, yapılan Sovyet yardımlarının %80’ini, Sovyet uzmanlarının %40’ini çekmesinde ve Kore Savaşı dolayısıyla stratejik bir öneme sahip olmasından kaynaklanmaktaydı.⁹⁰

⁸⁹ Maurice Meisner, *a.g.e.*, s.130-31

⁹⁰ Han Suyin, *a.g.e.*, s.104

Devrim yıllarında Kao Kang, görünüşte Maoist politikaların hatasız bir temsilcisi olarak hizmet ediyordu. 1930'ların başında Kuzeybatı Çin'deki köylü gerilla kuvvetlerinin lideri ve Mao'nun uzun yürüyüş sonunda ulaştığı Şensi'deki komünist üssün kurucularından biri idi. Savaş yıllarında parti üzerinde kontrolün sağlanması için Mao ile yakın olarak çalıştı ve Yanan'daki Kuzeybatı Çin Bürosu'nun başkanlığını yürüttü. Japonya'nın 1945'deki yenilgisi ve sonrasındaki iç savaşta KMT'nin yenilmesi sırasında Kao, Lin Biao'nun ordusuyla birlikte Mançurya'ya girdi. Kao, politbüro üyesi ve onun sekreteryasının başkanı ve 1952'de I. Beş Yıllık Plan'ı yürütmeden sorumlu olarak yeni kurulan Devlet Planlama Komisyonu'nun başkanı olarak atandı.⁹¹

Han Suyin'e göre Kao Kang, 1954'te Sovyetler Birliği ile birleşmeyi savunmuş ve yeni yurtseverlik anlayışının enternasyonalizm olduğu tezine dayanmak istemişti. Kao Kang'ın Pekin'e alınarak Devlet Planlama Komisyonu'nun başına getirilmesi, onun yerel etkinliğini kırmaya yönelik bir hareket olsa da, Kao'yu Mançurya'dan uzaklaştırmamıştır. Merkez Komitesi (MK) tarafından kolektifleştirme kararı alındığında, Kao, Mançurya'da kendi çizgisini (sanayide tek adam ve tarımda zengin köylü) uygulamaya devam etmiştir. Tasfiyesinde en önemli etken ise Çu En-lai, Liu Şao-çi ve Deng Şao-ping'in görevlerinden alınmasını ve bu kişilerin görevlerini (Devlet Konseyi Başkanlığı, Parti Birinci Başkan Yardımcısı, Parti Genel Sekreterliği) talep etmesinden dolayı olmuştur.⁹²

Kao'nun politik düşüşü ve yandaşlarının partiden ihraç edilmesi Aralık 1953'deki politbüro toplantısında kararlaştırıldı ve Şubat 1954'de ÇKP MK tarafından bu tasfiye resmileştirildi. Kao, Mançurya'da "bağımsız bir krallık" kurmak ve devlet iktidarını ele geçirmek için organize bir komplo kurmakla suçlandı.⁹³ Bu suçlamalar kamuoyundan bir süre gizlendi. Resmi olarak açıklanmasa da, Sovyet etkisinden kaynaklanan korku Kao'nun Mançurya'da "bağımsız bir krallık" kurması olarak sembolize edildi.

⁹¹ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.131

⁹² Han Suyin, **a.g.e.**, s.105-107

⁹³ Mao Zedung, "Speeches at the National Conference of the Communist Party of China", (Çevrimiçi), <http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5/index.htm>, 26 Nisan 2006

Çin Devrimi'nin belki de en önemli özelliği, Çin'i yıllardır bölünmüşlükten kurtarması ya da merkeze alternatif olabilecek unsurları sindirebilmesidir. ÇKP gibi merkezi, hiyerarşik bir partinin merkezi otoriteyi sarsabilecek yerel otoritelere izin vermeyeceği açıktır. Nitekim Kao Kang'ın da tasfiyesi bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Kao Kang olayı kısmen belirtilen durumla yani Mançurya'da kabul edilemez bir otonomi kazanmak istemesi ile açıklanabilir. Fakat Kao'nun Mançurya'daki “bağımsız krallığı” tarihsel olarak Rus yayılmacılığının hedefi olmuş Mançurya'nın Sovyet etkisiyle yakından ilgili olmasıydı. Mançurya'nın Pekin'in kontrolü altına alınması Rusya'nın kontrolünü atmak demekti. Kao'nun ve sonrasında Stalin'in ölümü bu arzuyu gerçekleştirecekti.⁹⁴

Her ne kadar Mao 1954 Aralık'ında “bölücü girişimlere karışan yoldaşların pişman olduklarını açıklayarak kendilerini temize çıkarmalarını” istese de Kao Kang tutuklanmış ve cezaevinde “intihar” etmiştir. Kao Kang 1955'de yaptığı “itiraflarda” (resmi açıklamalara göre) kendine bağlı kadrolarla birlikte Parti içi darbe yaparak yönetime el koymaya çalışmış, bunu 1945'den beri planladığını da eklemiştir. Bunun üzerine Parti'nin aldığı tedbir. Olası otonom hareketlere karşı yerel parti bürolarını dağıtmak şeklinde olmuştur.⁹⁵

Kao Kang'ın düşüşü, ÇHC politik tarihinin tam olarak aydınlanmamış bölümlerinden biridir. Hiç kuşku yok ki Mao, Mançurya'nın “çarını”, Stalin'in Çin'deki en önemli temsilcisi olarak görüyordu. Birkaç yıl sonra Çin'de bu dönemler boyunca Sovyet etkisinin eleştirisinin yapıldığı gizli bir toplantıda Mao bu görüşünü açıklayacaktı. Kao Kang'ın tasfiyesini, Jao Shu-shih'in tasfiyesi ve gözden kaybolması izledi. Jao, Şanghai bölgesindeki parti ve devlet aygıtını kontrol ediyordu. Jao aynı zamanda MK Örgütlenme Departmanının başkanı, Devlet Planlama Komisyonu'nun asil üyelerinden biri idi. Kendisine de benzer suçlamalarda bulunuldu ve Kao ile birlikte devleti ele geçirmeye çalışmakla suçlandı. Kao ile arasında açık bağa ilişkin bir kanıt bulunamasa da Jao, Kao ile şu ortak özelliği taşıyordu. Ülkenin iki önemli

⁹⁴ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.132

⁹⁵ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 106

sanayi merkezini kontrol ediyorlardı: Şanghay ve Mançurya.⁹⁶ Kao ve Jao'nun tasfiyesinden sonra MK, ÇKP içinde yeni bir temizlik kampanyası başlattı.

Mart 1955'deki parti konferansı daha genel ve kapsamlı bürokratik tasfiyeye gidecek olan “Sun Fun” yani “Gizli Karşı-devrimcileri Partiden Temizleme” kampanyasını başlattı. Bu kampanya 1956 yılının ilk aylarına kadar devam etti. 1951'deki kampanyanın aksine bu kampanya öncelikli olarak parti-içi karşı devrimcilerin açığa çıkarılması ile ilgiliydi. Kampanyanın amacı Kao ve Jao'nun parti içindeki şüpheli takipçilerinin tasfiyesi idi. Kampanya sonucunda 150 bin parti ve hükümet kadrosu soruşturuldu, on binlerce parti üyesi “yanlış davranışlar” sergilemekten suçlu bulundu ve karşı devrimci damgası yediler ve “işçi yeniden eğitim” kamplarına gönderildiler. Kampanya'nın diğer sonucu partinin I. Plan sonucunda bürokrasi üzerinde azalan kontrolünün tekrar sağlanması oldu. Devlet Planlama Komisyonu'nun ve fabrika yöneticilerinin etkinliği azaltıldı.⁹⁷

2.4. “YÜZ ÇİÇEK AÇSIN, YÜZ FİKİR AKIMI BİRBİRİYLE YARIŞSIN”

ÇKP iktidarı devraldığında ülkeyi idare edebilecek kadroları eski rejimin kalıntıları ve destekçileri içinden seçmek zorunda kaldı. Cahil köylü kitleler ancak savaşılabirler ve ayaklanabilirlerdi. Binlerce yıllık bir geleneğin ürünü olan bilgi tekeli elde tutma imtiyazı dışarıdan “aydın” kadro alınmasında da zorunluluk yarattı çünkü bilgi işçi sınıfının ya da topraksız köylülerin kontrolünde değil zenginlerin ve aydınların elinde idi.

1949'da parti üyelerinin yalnız %2'si işçi kökenliyken, %73 oranında yoksul ve orta köylü, %25 oranında da aydın, zengin köylü ve kent küçük burjuvazisi kökenli üye vardı. 1949'da komünist liderler, partilerinin adına yaraşır bir şekilde üye bileşeninde işçi sınıfının payının artması gerektiğine vurgu yapıyorlardı. Nitekim, 1957'de, I. Plan'ın sonunda, işçi sınıfı parti üyelerinin % 13'ünü oluşturuyordu. 1949'dan sonra parti üye sayısı dörde katlandı, 3 milyondan 12,7 milyona ulaştı ama birçok yeni üye yine kırsal alandan gelmekteydi. Yine profesyonel sanayi yöneticileri

⁹⁶ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.132-133

⁹⁷ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.135

1949 öncesi teknolojik entelijansiyasından seçilmişti ve çoğu parti üyesi değildiler. Çok az bir parti üyesi önemli teknik ve ekonomik uzmanlığa sahipti.⁹⁸

1956'ya gelindiğinde Çin tıpkı Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi mülkiyetin ikili bir yapıda olduğu bir ülke idi. Şehirlerde devlet mülkiyeti kırdı ise kolektif mülkiyet baskındı. Günün ideolojik kriterlerine göre Çin sosyalist bir toplumdur ama Çin hala ekonomik olarak geri durumdaydı. Mao ve Maositlere göre modern bir ekonomiye ulaşmak modern ekonomik kalkınmanın hızlandırdığı devlet ve toplum içindeki bürokratikleşmenin önlenmesinden bağımsız olarak düşünülemezdi. Kaldı ki Çin'in "sosyalizme geçişi" Mao'nun devrimci örgütünü, bürokratik emir ve kontrol aracına dönüştürüyordu. I. Plan'ın yarattığı yeni elitler de bunun cabası oldu.⁹⁹

Çin'de, tıpkı Sovyetlerde olduğu gibi, "sosyalizme geçiş" topluma gittikçe yabancılaşan ve giderek toplumun üstünde duran geniş ölçekte bürokratik devlet aygıtının büyümesine sebep oldu. Gerçekte Çin bürokrasinin köklü bir geçmişi olan bir ülkeydi. KMT'nin son dönemlerinde sahip olduğu 2 milyon olan devlet memuru sayısı 1952'de ÇKP ile birlikte 3.2 milyona ve 1958'de 8 milyona ulaşmıştı. ÇKP'nin durumu Çin'deki öncülerine göre farklıydı. Şöyle ki ÇKP bürokratik örgütlenme ağını toplumun en ulaşılmayacak noktalara kadar yaygınlaştırdı.¹⁰⁰

Bürokrasinin etkinliğinin artmasından kaynaklanan problem tamamıyla göz ardı edilemezdi. 1957'de Mao yönetim ve kitleler arasında ortaya çıkan "ciddi çelişmelerden" bahsediyordu.¹⁰¹

1954 ÇHC Anayasası resmi olarak yurttaşların konuşma, toplantı ve basın özgürlüğünü garanti altına almıştı.¹⁰² ÇHC'nin kuruluşundan itibaren aydınlar sürekli olarak düşünce reformuna ve ideolojik olarak yeniden biçimlendirmeye tabi tutuldular ve sürekli olarak eleştirilen taraf oldular. Düşünceleri "doğru" değil ise, "doğru" olmayan düşüncelerin en iyisi o düşünceleri ifade etmemek olduğunu acı bir

⁹⁸ A.e., s.94, 127-128

⁹⁹ A.e., s.168

¹⁰⁰ Theda Skocpol, a.g.e., s.486-487

¹⁰¹ Mao'nun konuşması için bkz., Mao Zedung, **Teori ve Pratik**, a.g.e., s.67-115

¹⁰² ÇHC Anayasalarının genel bir değerlendirmesi için bkz. James J.F. Wang, a.g.e., s.104-108

şekilde öğrendiler. Dolayısıyla anayasa, aydınlar için partinin talep ettiği entelektüel uyum ve politik disiplin yükünü ortadan kaldırmıyordu.¹⁰³

ÇHC, Sovyetler Birliği'nin kuruluş aşamasındaki sorunları yaşıyordu. Devrim yapılmıştı ama devrimi yönetecek ve sosyalizmi ülkede inşa edecek yeterli insan kaynağı yoktu. Bu ise bürokrasinin çeşitli kademelerinde eski sınıfların temsilcilerinin kendilerine saygın konumlar bulmasına yol açan bir süreci doğurdu. Partinin toplumsal reform programlarının toplumsal alanda meşrulaştırılması ve Çin'in modernleşme yolunun önünün açılması için sadece kendi propaganda aygıtı yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Geniş halk yığınlarının “kendine yeterliliğin” restorasyonu bağlamında desteğini alabilmek için ÇKP, kendi “organik aydınlarına” ihtiyaç duymaktaydı.

1955'in son aylarında parti liderleri hükümete karşı memnun olmayan aydınların desteğini kazanmak için kendi politikalarını formüle etmeye başladılar. Buradaki amaç daha çok ekonomik sorunlarla ilgili idi. Sanayileşme sürecinde ekonomik kalkınmayı uzun dönemde sürdürebilmek için bilimsel ve teknolojik araştırmaların hızla gelişmesi gerekiyordu. ÇKP'nin tarım ve sanayi ile ilgili uzun dönemli planlarının hayata geçebilmesi için sindirilmiş bir aydınlar grubundan, beklenen işbirliği ve gereken entelektüel yaratıcılığın sağlaması bu şartlar altında beklenemezdi. 1955'in sonbaharında Ulusal Halk Kongresi'nde ve Halk Danışma Konferansı'nda partisiz temsilcilerden aydınların hangi koşullar altında yaşadığı ve çalıştığı hakkında bir rapor istendi. Sonraki aylarda Komünist olmayan parti ve grupların raporu aydınlarla en iyi bir şekilde nasıl “bütünleştirilir” ve bütünleşme sonrasında ÇKP ile nasıl birlikte hareket edilebilir sorusunda şekillendi. Ayrıca Mao yeni tarımsal programını 1955 Kasım'ında Politbüroya sunduğunda, aydınların ülkenin ekonomik ve politik yaşamına dahil edilmesi için özel bir istekte bulunmuştu. Bunların bileşimi, sonradan “Bırakın yüz çiçek açsın, bırakın yüz fikir akımı birbiriyle yarışsın” sloganı ile sembolleşen kampanyanın başlangıcını oluşturur.¹⁰⁴

¹⁰³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.170

¹⁰⁴ **A.e.**, s.170-171

Aydınların daha önceden yaşamış olduğu “eğitim” süreçleri ve politik sorunlarda kolaylıkla hedef olmaları, aydınların ÇKP’nin “kampanyalarına” karşı kuşku ile yaklaşımlarına sebep oluyordu. ÇKP, 1949 sonrasında ideolojik hegemonyasını sağlamak, bir ileriki aşamada bunu pekiştirmek amacıyla 1952’de “sağcılar açığa çıkarma kampanyası” düzenlediğinde bir çok aydını “sağcılıkla” suçlamıştı. Mao, 1955 Kasım’ında sağcılar açığa çıkarma kampanyasına son verildiğinde 45 bin “karşı devrimci” açığa çıkarılmış, sorgulanan aydınların sayısı 400 bine yaklaşmıştı.¹⁰⁵

1956’da ÇKP MK’si aydınlarla sağlıklı iletişim kurabilmek için özel bir toplantı çağrısında bulundu. Akademik enstitü ve organizasyonların temsilcileri toplantıya katılım ve Mao ve Çu’nun konuşmalarını dinlemek için çağrıldı. Çu’nun konuşması parti liderliğinin “aydınlar sorunu üzerine” konsensüsünü yansıtan bir konuşmaydı. Çu’ya göre aydınların toplumsal olarak sınıflandırılması zorlu ideolojik sorunlar ortaya çıkarıyordu. İşçilere, köylülere ya da burjuvalara benzemeyen bir şekilde, onların üretimdeki konumlanışı Marksist kriterlere göre tanımlanamıyordu ama bununla birlikte aydınlar ülkenin ekonomik, politik ve kültürel yaşamında yer alıyor ve ona şekil veriyordu.¹⁰⁶

Han Suyin’e göre, Çin nüfusunun %1’inden azını temsil eden sekiz komünist olmayan parti Ulusal Halk Kongresi’nde %25 lik bir oranda temsil edilmekteydi. Aydınlar Devlet Konseyi ile Hükümetin önemli görevler alıyor ve bir kısmı bakanlık bile yapıyordu.¹⁰⁷

ÇKP’nin beklentisi aydınların bu süreç ile birlikte “uzman”lıklarının yanında politik olarak da “kızıl”laşması ile de ilgiliydi. Bu anlamda parti aydınlara karşı hoşgörölü olabilir onların “yanlış eğilimlerini” eleştirir ve onları “tekrar eğitirdi”. Çu konuşmasında aydınlarla kurulacak yeni güven ilişkileri gereği aydınların partiye üye olmaları ile ilgili sınırlamaların kalkacağını belirtiyordu. Bu konuşmadan bir yıl sonra ÇKP’de aydın kökenli üyelerin sayısında yüzde ellilik bir artış oldu ve aydınların sayısı işçi üyelerin sayısını geçti. Çu aynı zamanda Sovyet uzmanlarına

¹⁰⁵ Han Suyin, **a.g.e.**, s.127

¹⁰⁶ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.172

¹⁰⁷ Han Suyin, **a.g.e.**, s.162-163

süresiz bağlı kalınamayacağını da belirtiyordu. Ülkenin uzmanları modern bilim ve teknolojiyi öğrenmeliydi.¹⁰⁸

Bu bağlamda, Yüz Çiçek Hareketi, Parti'nin aydınlara görece düşünsel, yazınsal bir serbesti tanınması ve bunun sınırlarını çizmesi ile başlamıştı. Maoya göre bu hareket:

- Demokratik halk yönetimini zayıflatmaya değil, kuvvetlendirmeye yardım ediyorsa,
- Demokratik merkeziyetçiliği zayıflatıp çökertmeye değil, kuvvetlendirmeye yarıyorsa,
- Sosyalist dönüşüm ve kuruluşa yararlıysa,
- Partinin önderliğini zayıflatıp ortadan kaldırmaya değil kuvvetlendirmeye yarıyorsa
- Çeşitli milliyete mensup halkı birbirine bağlıyor ve onları parçalamıyorsa
- Uluslararası sosyalist dayanışmayı ve dünyanın barışsever halklarının dayanışmasına zararlı değil, yararlı ise başarılı olabilir ve izin verilebilirdi. Bu altı kriterden en önemlileri Mao'ya göre sosyalist yol ve partinin önderliği ile ilgili olanlardı¹⁰⁹.

Yüz Çiçek Kampanyası için aydınlar teşvik edilmişti fakat Şubat 1956'da Nikita Kruşçev'in SBKP 20. Kongresi'nde yapmış olduğu Stalin eleştirisi kampanyanın ertelenmesine sebep oldu.¹¹⁰ Bu ÇKP'nin beklemediği bir konuşmaydı. Sorun Çinlilerin Stalin'in hatalarını bilmemeleri değildi. “Uzun devrim” sürecinde bu hatalardan yeterince ders almışlardı. Sorun bunu parti üyelerine ve Çin kamuoyuna nasıl anlatılacağı ile ilgiliydi. Çünkü Stalin çağın büyük dahilerinden biri, ezilenlerin kurtarıcısı ve Marx, Engels ve Lenin'den sonra komünizmin en önemli temsilcisi olarak Çin toplumuna lanse edilmişti.¹¹¹

¹⁰⁸ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.173

¹⁰⁹ Mao Zedung, **Teori ve Pratik**, s.103

¹¹⁰ Konuşma için bkz. Nikita Kruşçev, **XX. Kongre Gizli Raporu –Kişi Kültüne Karşı-**, çev.: Ahmet Fethi, İstanbul, Pencere Yayınları, 1991

¹¹¹ bkz. Mao Zedung, “Telegram to the USSR on Stalin's Death” ve “Stalin's Place in History”, (Çevrimiçi) http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-7/mswv7_296.htm ve http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-7/mswv7_467.htm, 18 Mayıs 2006

Kruşçev'in Stalin eleştirisi dolaylı olarak Mao'yu da ilgilendiriyordu. Stalin "kendini partinin üzerinde görmek" ve kişi kültü yaratmakla suçlanıyordu. Mao'nun 1955'de MK'yı atlayarak kolektifleştirme kampanyasını başlatması ÇKP içindeki kolektif liderlik prensibinin zarar görmesine sebep olmuştu. Mao kolektif liderliğe önem vermekle birlikte, ÇKP liderleri onun eşitler arasında birinci olduğunu örtük de olsa kabul ediyorlardı. Kruşçev'in Stalin eleştirisi bu sebeple ÇKP liderliği içinde örtük bir Mao eleştirisi olarak görüldü.

Mao'nun Kruşçev'in eleştirilerine cevabı **Proletarya Diktatörlüğünün Tarihsel Deneyimi Üzerine** başlıklı ve **Halkın Günlüğü**'nde yayımlanan yazı ile geldi. Mao Kruşçev'i geçmişte yaşanan hataların özeleştirisi için kutluyor ama Stalin'i de bazı ciddi hatalarına rağmen büyük bir lider olarak selamlıyordu. Mao "kişi kültü" sorunu ile ilgili olarak tarihsel açıklamaya gidiyor bunun eski toplumlardan alınan kötü bir miras olduğunu ve insanlığın bilincinde uzun zamandır var olduğunu belirtiyordu. Stalin'de bu durumun ortaya çıkması bu açıdan gayet doğaldı. Benzer bir durum Çin'de olmayacaktı çünkü parti sürekli olarak kişinin yüceltilmesine ve bireysel kahramanlığa karşı mücadele ediyordu. Bu sorun demokrasi ve merkezîyetçilik arasında uygun bir dengenin sağlanması, ihtiyatlı ve alçakgönüllü bir liderlik ve kitle çizgisine dayanmak ile engellenebilirdi. ¹¹²

Böylelikle Stalin eleştirilerinden bir nebze de olsa kurtulan Mao, önerdiği radikal sosyal ve ekonomik politikalara giderek direnen parti liderliği ve aygıtı ile ilgilenmeye başlayacaktı. Bütün bunların ışığında Yüz Çiçek Kampanyası tekrar hayata geçiriliyordu.

MK, Propaganda Departmanı başkanı Lu Ting-yi'ye kampanyayı yürütme görevi verildi. Lu 26 Mayıs'ta Pekin'de sanatçılar, yazarlar ve bilim insanlarıyla yapılan toplantıdaki konuşmasında yeni Maoist politikayı ilan etti.

"Bırakın yüz düşünce okulu yarışsın" sözcüsü bilim insanlarına, "bırakın yüz çiçek açsın" sözcüsü de sanatçı ve yazarlara yöneltilmişti. Ayrım önemliydi. Doğal bilimlerin "sınıf karakteristiği" olmadığı ve böylelikle bilim insanlarının politik ya da ideolojik müdahale olmaksızın değişik bilimsel teorileri savunması ya da karşı çıkması serbestti. Hedef, politik olarak yansız bilimsel ilerleme idi. Diğer tarafta

¹¹² Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.176-177

sanatçılar, yazarlar ve akademisyenler için özgürlük alanı daha belirsizdi. Verilen entelektüel özgürlük sözünün herkes içinde fakat Mao'nun belirlediği sınırlar dahilinde olduğundan emin olunmalıydı. Lu'ya göre bağımsız düşünce ve özgür tartışma teşvik edilmedikçe akademik yaşam durgunlaşacaktı.¹¹³

Bununla birlikte 1956 yazında önemli sayıda entelektüel, özellikle yazarlar, Yazarlar Birliği ve edebiyat dergilerinin destekleyicisi olduğu özel forumlarda yalnızca edebi öneme sahip konularda görüşlerini açıklamaya teşvik edildi. Zamanın Maoist ruhuna uygun olarak bürokrasinin kötülükleri ve parti bürokratlarının beceriksizlikleri göze çarpan konulardı. Sosyalist realizm “ucuz iyimserlik” olarak ve Parti de Marksizmin insancıl ideallerini dikkate almadığından ötürü eleştirildi. Pekin üniversitesinde Keynezyen ekonomi ve Bertrand Russell'ın felsefesi üzerine kurslar 1956–1957 akademik takvimi için önerildi. Şimdiye kadar Malthusyen bir görüş olarak aykırı bulunan doğum kontrolü şimdi güçlü olarak savunuyordu.¹¹⁴

Yüz Çiçek kampanyası resmi olarak Eylül 1956'da gerçekleşen 8.Parti Kongresi'nde onaylandı. Parti aygıtının önemli bir kısmı ve üst düzey liderler kampanyaya başlangıcından itibaren karşıydı. Kasım 1956 da Macaristan'da yaşanan olaylar kampanyaya karşı parti içindeki birliği sağlamlaştırmaya ve aydınlara savaş açmaya hizmet etti. Macar entelektüellere verilen özgürlük işçilerin “komünist devlete” isyanına yol açmıştı. Parti liderlerinin Macaristan'daki durumdan gerçekten korkup korkmadığı şüpheli olmakla birlikte Macaristan'da yaşanan olaylar, aydınlara karşı saldırı başlatmak için bir vesile oldu. Yılın sonunda parti organları “zehirli yabancı otların” açan çiçekler arasında belirlediğini hakkında uyarıda bulundu. Partideki dogmatizm ve bürokratizm eleştirileri hızla partinin aydınlar arasında “sağcılığı” eleştirmesine dönüştü. 1957'nin ilk aylarında hareket sindirildi ve aydınlar onları eleştiriye davet eden parti bürokratları tarafından kesilecek cezayı beklemeye başladılar.¹¹⁵

Mao'nun Şubat 1957'da yapmış olduğu ünlü konuşmanın, **Halk Arasındaki Çelişmelerin Doğru Olarak Ele Alınması Üzerine**, bir sonucu olarak cezanın kesilmesi ertelendi ve Yüz Çiçek kampanyası varlığını sürdürdü. Bu konuşma

¹¹³ A.e., s.177-178

¹¹⁴ A.e., s.179-180

¹¹⁵ A.e., s.180

devrim sonrası dönemde “Maoizm”in şüphesiz en önemli teorik açıklamalarından biri idi.¹¹⁶

Mao konuşmasında devrimin başarılarını sıraladıktan sonra, halk arasındaki çelişkilerin sosyalist devrime rağmen halen devam ettiğini ve sonlanmadığının altını çiziyordu. Mao’ya göre iki tip çelişme vardı. Birincisi parti ile düşmanları arasındaki çelişmeler ve ikincisi halk arasındaki çelişmelerdi. Cari durumda sosyalist devrimi destekleyen tüm sınıf, zümre ve katmanlar “halk” kategorisine giriyordu. Buna karşı çıkıp yıkmaya çalışanlar ise “halkın düşmanı” kategorisindendi. Halk arasındaki çelişmeler zıt olmayan çelişkilerdi ve tarihsel duruma göre nitelik olarak çeşitlilik arz ediyordu.¹¹⁷ Mao ilk aşamada kişilerin sınıfsal kökenine göre değil ideolojik tercihlerine göre kategorileştirmeye gidiyordu.

Mao sınıflar arasındaki çelişmeleri sıralarken bunun içine halk ile hükümet arasındaki çelişmeleri de ekliyordu. “Bu çelişmeler şunlardır: devletin çıkarları ve kolektif çıkarlar ile kişisel çıkarlar arasındaki çelişmeler; demokrasi ve merkezcilik arasındaki çelişmeler; yöneticilerle yönetilenler arasındaki çelişmeler; bazı devlet memurlarının halk kitleleri ile ilişkilerinde bürokratik uygulamalardan doğan çelişmeler. Bütün bunlar halk arasındaki çelişmelerdir.”¹¹⁸

Mao doğru ile yanlış üzerindeki tartışmalarda halkı zor kullanarak, idari emirler ile değil demokratik metotlar, ikna ve eğitim araçları kullanarak doğru çizgiye çekilebileceğini söylüyordu. Bunun için kullanılacak yöntem “birlik-eleştirme-birlik” sürecini işletmektir. Burada önemli olan “birlik” isteği ile yola çıkmaktır. Halk arasındaki çelişmeler de bu yöntem üzerinden ele alınmalı ve Partinin uyanıklığı ve gözlemciliği ile sorunlar halledilmeliydi.¹¹⁹

Mao aydınlar ile ilgili yaptığı yorumda, aydınlar güvenmek gerektiği ve onlarda çok şey öğrenmenin gerektiğinin altını çiziyor ve kadrolara da yerli yersiz anlamadıkları konulara bulaşmamaları gerektiğini salık veriyordu. Mao’nun aydınlardan beklentisi “burjuva” dünya görüşünü bırakarak “sosyalist” bir bilince erişmeleriydi. Aydınların uzmanlaştığı konular haricinde ideolojik ve politik konuları da incelemesi

¹¹⁶ Han Suyin, **a.g.e.**, s.159-160

¹¹⁷ Mao Zedung, **Teori ve Pratik**, s.67-69

¹¹⁸ **A.e.**, s.70

¹¹⁹ **A.e.**, s.74-77

gerekiyordu.¹²⁰ Bu söylem sonraki yıllarda ortaya çıkacak “kıvılcık ve uzman” sloganının temelini oluştuyordu.

Mao “yüz çiçek açsın” sloganını Çin’de sosyalizm altında hala çelişmelerin olduğunun kabulü üzerin ortaya atıldığını belirtiyordu. Mao’ya göre “Belli bir sanat üslubunu ya da belli bir fikir akımını idari tedbirlerle kabul ettirmek ve bunun yanı sıra başka bir üslup ya da akımını yasaklamak bizce sanat ve bilimin gelişmesine zarar verir. Sanat ve bilimde “doğru” ve “yanlış” meseleleri, sanat ve bilim çevrelerindeki serbest tartışmalar. (...) yoluyla çözümlenmelidir. (...) Bir şeyin doğru ya da yanlış olduğuna karar vermek için bir deneme dönemi gereklidir”.¹²¹

Mao’nun **Halk Arasındaki Çelişmelerin Doğru Olarak Ele Alınması Üzerine** konuşması parti bürokratlarının iki ay öncesine kadar sindirmeye çalıştığı Yüz Çiçek kampanyasının tekrar canlanmasına hizmet etti. Konuşma parti toplantısında değil Halk Hükümetinin bir organı olan Devlet Yüksek Konferansında yapıldı. Tıpkı 1955 de politbüroda tarımsal kolektifleştirme konusunda çoğunluğu kaybettiğinde parti dışı forumları kullanması gibi şimdi de parti kanallarını kullanmadan politik inisiyatif ve teorik yenilikleri duyuruyordu. Yüz çiçek kampanyasının yenilenmesi sadece ekonomik gelişme ile ilgili entelektüel yaratıcılığı canlandırmak için değil aynı zamanda sosyalist toplumda var olan “çelişkilerin” devam ettiğinin doğruluğunu kanıtlamak için kullanıldı. Sonraki tez kendiliğinden ne yeni idi ne de radikal. Çelişmeler sosyal gelişmeyi harekete geçiren güçlerdi ve uzun bir dönem Maoist teorisinin ilkesel bir inancı olarak kaldı.¹²²

Konuşma Mao’nun bilinen görüşlerini yansıtıyordu. Onu önemli kılan Kültür Devrimini önceleyen iki önemli önerme idi. Mao birçok çelişmeyi sıralarken vurguladıklarından bir tanesi yöneten ve yönetilen arasındaki çelişkilerdi. Sadece genel anlamda hükümet ile kitleler arasındaki çelişkiler değil özelde “liderler” ve “halk” arasındaki çelişkilerdi ve liderler sadece alt düzey bürokratik görevliler değildi. Sınıf mücadelesi hala devam ediyordu ve burjuvazi bir sınıf olarak tasfiye edilse de ideolojisi hala ayakta idi. Bu önerme Maoizmin sınıf ve sınıf mücadelesini

¹²⁰ A.e., s.93-95

¹²¹ A.e., s.98

¹²² Maurice Meisner, a.g.e., s.183

nesnel toplumsal kriterler üzerinden değil bilinçle ilgili duruşlar üzerinden açıklamasının uzun dönemde ortaya çıkan mantıksal bir sonucuydu.¹²³

“Sınıf mücadelesi” artık gerçek sınıflar arasındaki bir mücadele değil “sınıf ideolojileri” arasındaki bir mücadele olduğundan, yanlış düşüncüleri açıklayan “sınıf düşmanlarını” mahkum etme yolu açıktı. Halk arasında zıt olmayan çelişkilerin halk ile onun düşmanları arasında zıt olan çelişkilere hızla dönüşebilirdi. Böylelikle “dikkatli muhakemenin” yerine “zorlayıcı metotların” kullanımı onaylanıyordu.¹²⁴

Han Suyin’e göre Çin’de sınıf mücadelesi kesinlikle sona ermemiştir, ideolojik olarak sınıf mücadelesi çok uzun sürecek ve çok acılı olacaktı. Bu açıdan bakıldığında, kimin kazanacağı, sosyalizmin mi yoksa kapitalizmin mi bu mücadeleden galip ayrılacağı sorunu henüz çözülmemiştir.¹²⁵

Yeni doktrin Mao’nun parti içindeki karşıtları için daha da az bir tehdit içeriyor değildi. Eğer ÇKP ve onun üst düzey liderleri ideolojik olarak yanılmaz değillerse, burjuva ideolojisini etkilerinden onlar da kurtulmuş değillerdi. Eğer sınıf mücadelesi kendini “ideolojik alanda” ifade ediyorsa parti içindeki ideolojik ve politik çatışmalar da sınıf çatışması olarak yorumlanabilirdi. Böylelikle parti “burjuvazi” ve “proletarya” arasında sınıf mücadelesinin geçtiği politik arena haline geliyordu. Bu görüşler sadece Kültür Devrimi döneminde politik olarak tamamen açık duruma geldi. Fakat 1957’de Mao bu durumun teorik temellerini attı.¹²⁶

Mao’nun Şubat ayındaki konuşmasının ilk politik sonucu Yüz Çiçek kampanyasının canlandırılması oldu. Canlanma hemen gerçekleşmedi parti aygıtı bu duruma karşı idi ve aydınlar da şüphe içindeydiler. Mart ve Nisan ayları süresince önemli şehirlerde aydınları ve komünist olmayan parti liderlerini eleştiri konusunda partinin samimi olduğuna dair ikna etmek için çeşitli toplantılar düzenlendi. Mao aydınların toplantısında tekrar konuşma yaparak komünistlerin eleştiriye hoşgörüyle karşılayacağını ve buna ihtiyacı olduğunu belirtti. Nisan ayı sonunda yöneten ve

¹²³ A.e., s.184

¹²⁴ A.e., s.185

¹²⁵ Han Suyin, a.g.e., s.136

¹²⁶ Maurice Meisner, a.g.e., s.185

yönetilen sorununa ilişkin bir kampanya başlatıldı “bürokratizme”, “öznellikliğe” ve “sekreterciliğin kötülüklerine” karşı bir mücadele.¹²⁷

Parti görevlileri ve kadrolar özgür tartışmaya müdahale etmeme emrini aldıklarından, Mart ayında resmi olarak düzenlenen toplantılarda başlayan küçük eleştiriler, Nisan ve Mayıs ayında daha da şiddetlenmeye başladı. Hareketin yayılması oldukça kendiliğinden bir özellikteydi. Kurulan gazeteler bu konuşmaların raporlarını yayımlıyor ve eleştirileri yorumluyordu. Fakat sert eleştiriler okul ve resmi binaların duvarlarına asılan *dazubao**larda açıklanıyordu. Üniversite öğrencileri klüpler kurmaya, toplantılar düzenlemeye başlamıştı. Dazubaoları sadece okullarda değil, yönetim merkezleri ve fabrikalarda da görülmeye başladı. Öğreci hareketi ülkenin değişik bölgelerinde ÇKP’yi hedef alan gösterilerine başlaması ve aydınların çeşitli gazetelerde çıkan ve ÇKP liderlerini eleştiren yazılar yazması hareketin şiddetli bir şekilde bastırılmasına yol açtı.¹²⁸

Meisner’e göre, bürokrasi ve eşitsizlikle ilgili eleştirilerin ötesinde, Yüz Çiçek kampanyası Mao’nun daha sonra öne çıkaracağı ve liderliğini yapacağı konuları da üretti. Özellikle öne çıkan konular Sovyetler Birliği’nin eleştirisi ve Sovyet metotlarının eleştirilmeden kabulü idi. Bunlar 1957’de “anti-Sovyet ve anti-sosyalist” bulunarak mahkum edildiler fakat Mao ve diğerleri bundan üç yıl sonra Sovyetler Birliğini daha da şiddetli bir şekilde mahkum ettiler.

Parti kadrolarının halka yabancılaştığı, bürokratizmin arttığı, ayrıcalıklı yapıların oluştuğuna dair eleştiriler, “sosyalizmin düşmanı” olarak damgalandı ve Yüz Çiçek kampanyasını sonlandıran “anti-sağcı” kampanyada “karşı-devrimci” olarak nitelendirildi ve eleştirildi. Kaderin garip bir cilvesi olarak Mao kendi düşüncelerini de ifade eden aydınların “cezalandırılması” sürecine katılıyordu.

8 Temmuz’da **Halkın Günlüğü**’ndeki başyazı Yüz Çiçek kampanyasının sona erdiğini duyuruyordu. Gazete “sağ kanatçıların” sosyalist sisteme ve parti liderlerine saldırmak için özgürlüğü kötüye kullandığını duyuruyordu. Ayın ortalarında aydınların daha önce partiyi eleştirmiş olduğu forumlar bundan sonra parti

¹²⁷ A.e., s.185-186

*Dazubao: Duvar gazetesi.

¹²⁸ Han Suyin, a.g.e., s.161-163

görevlilerinin eleştirileri kınadığı toplantılara dönüşüyordu. Anti-sağcı kampanya başlamıştı ve parti içi ve dışı muhaliflere karşı bir cadı avı kampanyası olarak bir yıl boyunca sürdü.¹²⁹

Aydınların ve temsil ettikleri ÇKP kontrolündeki partilerin sistem içinde güçlü bir konumları vardı. Devlet Konseyi'nin hükümetin birçok kilit görevine parti üyesi olmayan aydınlar getirilmişti. Ülke nüfusunun %1'inden azını temsil eden, Yeni Demokrasi'nin izin verdiği sekiz “anti-komünist” parti Ulusal Halk Kongresi'nin üyeliklerinin %25'inden fazlasını elinde tutmaktaydı¹³⁰

Anti-sağcı kampanyanın sıkıntısını ilk olarak “demokratik partilerin” liderleri çektiler. Lo Lung-çi ve Çang Peng –çun, her ikisi de merkezi hükümette bakandı, en fazla hedef gösterilen kişilerdi. Bu kişiler ve daha birçok aydın yoğun baskıların bir sonucu olarak “özeleştir” vermek zorunda bırakıldılar.¹³¹

Dolayısıyla aydınlar bu verilen özgürlüğü yanlış algılamışlardı, “sosyalist dönüşüme” yönelttikleri eleştiriler ile kokulu bir çiçek değil, zehirli bir ot kategorisine sokuldular. Diğer bir sebep ise ÇKP'nin 1956 Macaristan Olayları'nın Çin'de de yaratabileceği olası etkilerini önemsemesi olmuştur. Çinli aydınlar da Çin'de “karşı devrimci” Petofi Kulübü kurmaya çalışmakla suçlanmışlardır¹³²

Yüz Çiçek kampanyasının aşağıdan eleştiri ve parti dışından “denetim” politikası, liderlerin halka giderek yabancılaşmasının yol açtığı henüz zıt olmayan çelişkilerin barışçı bir şekilde çözümlenmesine hizmet edecekti. İkinci amaç doğru fikirlerin yanlış fikirlerle mücadelesi ve doğru fikirlerin kazanmasıydı. Meisner Yüz Çiçek kampanyasının Maoistler için bir yenilgi olduğunu ama akabinde başlatılan anti sağcı kampanyanın onun politik sonuçları açısından Maositler için bir araç olduğunu belirtir. Şöyle ki bu kampanya parti içindeki sağcıları da hedef almıştır.Yüz Çiçek dönemi Çinlilerin Sovyet kalkınma modelini terk ettiği sosyalizme olan gidişatını farklılaştırdığı bir dönem oldu. Çin'in Sovyetler Birliği'nden ve onun Stalinist politikalarından ideolojik ve toplumsal olarak özerkleştiğini ilan eden bir zaman. Bu aynı zamanda Stalinizmin sosyoekonomik kalkınma politikalarının terk edilmesine

¹²⁹ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.191-192

¹³⁰ Han Suyin, **a.g.e.**, s.103

¹³¹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.193-194

¹³² Han Suyin, **a.g.e.**, s.159

rağmen, politik ve entelektüel yaşamda terk edilmediğini gösteren acı ve trajik bir dönemdir.¹³³

Süreç sonunda sayıları 300 bin ile 700 bin arasında değişen vasıflı insan 1957–1958 de gerçekleşen anti sağcı kampanya ile görevlerinden alındılar ve halkın düşmanı olarak “sağcı” damgasını yediler.¹³⁴

Yüz Çiçek Hareketi Çin liderliğine şu iki noktayı açıklıkla göstermişti. Birincisi ÇKP’nin ideolojik kalıplaşma çabaları yetersiz olmuş ve kitlelerin eğitilmesinde parti etkili rol oynayamamıştır. İkincisi aydınlar arasında Partiye karşı bir direnme vardır.¹³⁵ Dahası Han Suyin’e göre aydınlara Parti içinden destek vardır. Böylelikle, kadroların ve aydınların yeniden eğitim sürecinin önü açılmış olur.¹³⁶

Yüz Çiçek Hareketi kısa bir süre de olsa Komünist Parti liderliği altındaki bir ülkede dönemsel olarak diğer benzer ülkelerle karşılaştırdığımızda görece bir düşünsel özgürlük dönemini ifade eder. Benzer bir dönem ileride Büyük İleri Atılım sonrasında parti içi iktidar mücadelesinin yarattığı “boşluk” ile yaşanacaktır. Yüz Çiçek kampanyası zamanın koşullarına göre komünist bir partinin cesaret edebileceği ender girişimlerden biri olduğunu da not etmek gerekir.

¹³³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.197-200

¹³⁴ John King Fairbank, **China A New History**, s.365

¹³⁵ Oral Sander, “Çin Halk Cumhuriyeti’nde Büyük Proleter İhtilal”, **Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi**, C. XXI, No:4, Aralık 1966, Ankara, , s.279

¹³⁶ Han Suyin, **a.g.e.**, s.159

3. KÜLTÜR DEVRİMİNE GİDEN SÜRECİ

3.1. BÜYÜK İLERİ ATILIM

3.1.1. Büyük İleri Atılımın Temelleri

Çinli liderler I. Beş Yıllık Plan'ın sanayi alanında başarısını kutluyor ve 1958'de yürürlüğe girecek II. Beş Yıllık Plan'ın hazırlıklarını yapıyorlardı. Plan Sovyet modelinin taklidi üzerine inşa edilmiş, şehirleşme ve şehirlerin sanayileşmesi bu anlamda kır ile kent arasında makasın açılmasına ve yeni elitlerin gelişmesine hizmet etmişti. Sosyalist dönüşüm için sanayileşme temel bir gereklilik olarak görülmüş, Mao'nun tarımsal kolektifleştirme düşüncesi sanayideki gerilikten dolayı eleştirilmişti

Mao ikinci planı eleştiriyor, birinci planın yarattığı şehirlerin sanayileşmesinin sonucu olan sosyal, politik ve ideolojik sorunların artacağını dile getiriyordu. Plan bürokrasinin hızla genişlemesi ve yayılması, profesyonel ve bürokratik elitlerin konumunun pekiştirilmesi, modern şehirle geri kalmış kır arasında uçurumun artması, radikal sosyal değişikliklerin ötelenmesi ve ideolojik çürüme anlamına geliyordu. Nisan 1956'da Mao politbüroya alternatif bir öneri getirdi. "On Büyük İlişki" üzerine konuşması örtük ama açık bir biçimde Sovyet tipi beş yıllık planların terk edilmesi ve ana hatlarıyla radikal ve farklı bir strateji içeriyordu. Ağır sanayinin daha önceki büyümesinde bir azalma olmayacaktı; yatırımlar, hafif sanayi ve tarımda yoğunlaşacaktı. Kıyı bölgelerdeki gelişmiş sektörlerin büyümesi yerine, geri kalmış iç bölgeler kalkındırılabilirdi. Büyük ölçekteki şehir sanayileşmesi yerine, kırsal alanda küçük ve orta ölçekte sanayilere vurgu yapılmalıydı. Merkezi bürokratik yönlendirme ya da desantralize bölgesel bürokratik kontrol yerine görece özerk yerel topluluklar temel sosyoekonomik birim olacaktı. Emek yoğun projeler sermaye yoğun projelerin ve moral dürtüler maddi dürtülerin yerini alacaktı. Radikal toplumsal değişiklik, hızlı ekonomik büyüme ile birlikte kendiliğinden yürüyecek ve her ikisi için sonuca götüren faktör kitlelerin inisiyatifi ve bilinçliliği olacaktı.¹³⁷

¹³⁷ Maurice Meisner, *a.g.e.*, s.181-182

Mao'nun ekonomik kalkınmayla ilgili ortodoks olmayan fikirleri Eylül ayında 8. Parti Kongresinde onaylanan İkinci Beş Yıllık Plan dokümanlarında pek de dikkate alınmadı. Şimdi politik olarak Mao'nun fikirlerini görmezden gelmek mümkündü çünkü daha önce elinde tuttuğu partinin üzerinde en üst otorite olma özelliğini artık kullanamıyordu. Geniş ve rutinleşmiş bürokratik aygıt kolaylıkla tek bir adamın arzusu üzerine yönlenelemezdi. Mao'nun 1955'de Parti Merkez Komitesi'ni (MK) önemsemeyerek hızla kolektifleştirme programını uygulamak için direkt olarak kırsal alandaki kadrolara ve köylülüğe başvurması parti liderleri arasında Mao'ya karşı devam eden hoşnutsuzluğun kaynaklarından biri idi. 1956daki koşullar bu tip bir zorlama için daha da uygunsuzdu. Kruşçev'in Şubat'ta Stalin'i ve "tek adam" yönetiminin kötülüklerini açıkça kınaması Mao'nun pozisyonun zayıflamasına hizmet etmişti. 8. Parti Kongresi Liu Şao-çi ve Deng Şaoping tarafından yönetiliyordu. Liu ve Deng en önemli raporları Kongre'ye sunuyor ve yeni kolektif liderlik ilkesini güçlendirmek için yeni parti tüzüğünden "Mao Zedung düşüncesinin rehberliğinde" ibaresini çıkartıyorlardı. 8. Kongre 1937'de lağvedilen Genel Sekreterlik görevini yeniden tesis ederek Mao'nun parti içindeki gücünü de azaltıyordu. Yeniden canlandırılan göreve Deng Şaoping atandı böylece Partinin örgütlenme aygıtında çok önemli bir kontrol mekanizmasını ele geçirdi. Mao'nun kişisel prestiji önemini korumakla birlikte parti örgütünün kontrolü başka ellere geçmişti. Mao, Marksist-Leninist düşüncenin ustası olarak kaldı ama artık politikanın ustası değildi.¹³⁸

1957 yılı, SBKP'nin "destalinizasyon" ve "kült yıkma" politikalarına paralel olarak ÇKP'nin de dogmatizmi eleştirme kampanyasının çakıştığı dönem oldu. Dogmatizm eleştirileri hem Büyük İleri Atılım (BİA)'ın önünü açmış hem de Çin'e kalkınma yardımında bulunmuş ancak kısa bir süre sonra başlayacak olan "revizyonizm" tartışmalarında ÇKP'ye karşı gücünü ve Çin'in ekonomik ve siyasal bağımlılığını baskı aracı olarak belirgin bir şekilde kullanmaya kalkan Sovyetler Birliği'ne karşı en kısa sürede görece bir serbestiye kavuşma zorunluluğu ile birleşiyordu.

Mao neden dogmatizm eleştirilerine geçildiğini şöyle açıklamaktadır:

¹³⁸ A.e., s.183

“Bütün ülkenin kurtarılmasından sonraki dönemde (1950’den 1957’ye kadar) dogmatizm hem ekonomi, hem de eğitim ve kültür alanında kendini gösterdi. Askeri çalışma içine de belli ölçüde dogmatizm girmişti. Ekonomik çalışmada dogmatizm en başta ağır sanayi, planlama, bankacılık, istatistik. (...) Sovyet planlamacılığının bir kopyasıydı. Sovyetler Birliği’nde yayınlanan bir makalede yenmemesi söylendiği için üç yıl süreyle yumurta ve tavuk çorbası yiyemedim. Kısaca Sovyetler Birliği her şeyin üzerindeydi.”¹³⁹

Bu bağlamda BİA, yoğun bir dogmatizm eleştirisiyle başlamış ve bunun bir sonucu olan “kendi gücüne güvenme” ilkesi ile pekiştirilmiştir. Neden BİA diye bir soru sorduğumuzda genel olarak şunlar söylenebilir:

Ekonomi 1949 öncesiyle karşılaştırıldığında geliyordu. Gayri safi milli hasıla 1957 Yuanı ile 1952’de 70 milyardan 1957’de 105 milyara yükseliyor, yıllık büyüme hızı 1952 ile 1957 arasında yıllık yüzde 8,2 olarak gerçekleşiyordu.¹⁴⁰ Ama “tek ülkede sosyalizm”in çıkmazlarından olan “tek ülkede üretici güçlerin gelişmesi”, “ileri kapitalist ülkelere yetişme ve onları geçme” ve “tek ülkede komünizme ulaşma” hedefleri için yetersizdi. Örnek olarak Sovyetlerin 1928 tarım ve sanayi üretimi Çin için hala ulaşılması gereken bir hedefti.¹⁴¹ Dolayısıyla sosyalist atılımın zaman ölçeği daraltılacak ve ileri atılım bu amaca hizmet edecekti.

1956’da 15 yıl için gerekli olduğu düşünülen hedefler şimdi 5 yılda tamamlanacaktı. BİA’nın temel simgesi olan çelik üretimi 5 yılda 2 katına çıkarılması planlanmışken, atılım çizgisi bunun aynı süre içerisinde 20 misline çıkarılmasını, sanayi üretiminin 2 misli yerine 6,5 misline, tarım üretim artışının ise %50’den %150’ye çıkarılmasını öngörmüştü.¹⁴²

Yetişme ve geçme vurgusu Mao’nun sözlerinde daha çok anlam kazanıyordu:

“50 ya da 60 yılda ABD’yi geçmek zorundayız. Bu bir zorunluluk. Böylesine dev bir nüfusumuz, böylesine geniş toprağımız ve zengin

¹³⁹ Mao Zedung, **Yayınlanmamış Yazılar 1956-1971**, Çev.: Fatmagül Berktaş, İstanbul, May Yayınları, 1976, s. 49

¹⁴⁰ Samir Amin, **a.g.e.**, s.67

¹⁴¹ Mehmet Salah, **a.g.m.**, s.43

¹⁴² E. Korbash, **a.g.e.**, s. 27

kaynaklarımız var, daha ötesi sosyalizmi inşa ediyoruz, yani üstün olanı. Eğer 50 ya da 60 yılda ABD'yi geçememişsek yazıklar olsun bize, yer üstünden silinip gidelim daha iyi. Dolayısıyla ABD'yi geçmek sadece mümkün değil, kesinlikle gerekli ve zorunludur.”¹⁴³

Dikkat etmek gerekirse Mao burada “tek ülkede sosyalizm” ‘teorisi’nin temel argümanlarını sayıyordu. Buna benzer karşılaştırmalar İngiltere için de yapılıyordu.

BİA’nın temel politik stratejisi “**üç kızıl bayrak**” olarak söylemleştirilmiştir: Sosyalist inşa için **Genel Çizgi** (daha iyi, daha hızlı ve daha verimli sonuçlar elde etme), **Büyük Atılım** ve **Halk Komünleri**:

Hem tarımsal hem de sanayi üretiminde “atılım” beklentisi kampanyanın en önemli ayağını oluşturuyordu. Diğer ayağı ise hızlı ekonomik büyümeye eşdeğerde radikal sosyal ve ideolojik değişimin eşlik etmesiydi.¹⁴⁴ Mao’nun tasarlamasına göre ülke hem hızla kalkınacak hem de bu süreç içinde kitleler “komünist insana” dönüşecekti.

Mao “Atılım” kavramıyla insanların değişmesini ve devrimin sürekli olarak ileriye götürülmesini vurguluyordu. “Atılım” kişisel düzeyde “kızıl ve uzman olmak” anlamına geliyordu. Atılım hem doğaya karşı hem de insanların önyargıları, kör inançları, yeteneksizlikleri ile bürokratik katılıklara karşı bir mücadeleydi. Çin’in doğal yapısını yeniden biçimlenecek, Çin insanı yeni bir kalıba dökülecekti.¹⁴⁵

Burada aşamalı devrim stratejisinin teorik olarak reddi ve aşamaların atlanarak ülkenin komünizme ulaştırılması ve kitlelerin bilinçliliğine aşırı vurgu önem kazanmaktadır. Maoizmi, Stalinizmden esas olarak farklılaştıran, üstyapıya aşırı vurgu yapmaktır. Kitlelere yönelik yoğun ideolojik bombardımanın ana teması, “komünist insan”ın , “burjuva bireyciliği”ne karşı “kolektif özne”nin, yaratılması ile ilgiliydi. ÇKP’nin bilim adamları ve teknisyenlere kitlelere politik önderlik yapmasını ve doğrudan pratik çalışmalara katılmasını öngören politik saplantısı “kızıl ve uzman” olun sloganı ile dayatılmaktaydı.

Maoist dünya görüşüne göre yeni toplumun ortaya çıkması önceden tinsel olarak dönüşmüş insanları gerektiriyordu. BİA’ya rehberlik eden “insan sonuca götüren

¹⁴³ Mao Zedung, **Yayınlanmamış Yazılar 1956-1971**, s. 44-47

¹⁴⁴ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s. 204

¹⁴⁵ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 197

faktördür” ve “insan makinelerden daha önemlidir” sloganları, Maoist “özne, nesneyi yaratabilir” tezinin mantıksal bir sonucudur. Bu önerme kendi içerisinde tutarlı olmakla birlikte nesne olmayınca öznenin ne yapacağını açıklamaz. Kaldı ki özne de nesneyi nasıl yaratacağını bilmeyebilir.

BİA kampanyasının politikaları “kırın sanayileşmesine” vurgu yapıyordu ve zamanın en önemli sloganlarından biri de “kırın şehirlileştirilmesi ve şehrin kırsallaştırılması” idi. BİA süresince kırsal halk komünleri kır ile şehir, köylülerle işçiler, kafa emeği ile kol emeği, arasındaki ayrımın ortadan kaldırılması için bir ajanda olarak görüldü.¹⁴⁶

3.1.2. Büyük İleri Atılım Ekonomisi

BİA’nın sosyo-ekonomik kalkınma ile ilgili stratejisi Maoistlerin algıladığı gibi sonuçta kitlelerin, özellikle köylü kitlelerin “devrimci coşkusu”na dayanıyordu. Ama sadece moral istekliliğin tek başına modern ekonomik kalkınmayı getireceğini varsaymıyorlardı.

BİA’nın rasyonalitesini anlamak için Maoist ekonomik kalkınma modeli ile onun kampanya sırasında uygulanışını ayırt etmek gerekiyor. Ayrım kısmen yapaydı çünkü Maoist teori kendini tamamen sadece pratikte gösterir, fakat olayda oldukça geniş bir soyut açıklama kendini haklı çıkardı, çünkü tasarlanan ile olan arasında çok büyük bir boşluk vardı. Nihai olarak Maoistler de diğer tarihsel aktörler gibi ne tasarladıkları ile değil ne yaptıkları ile değerlendirilmelidirler.¹⁴⁷

Birinci planın yaratmış olduğu sorunlardan üç önemli sorun Maoist ekonomi teorisinin şekillenmesine yol açtı. İlk sorun şehirlerde artan işsizlik ve kırlarda artan gizli işsizlikti. İkincisi daha genel bir sorun olan “ilkel sosyalist birikimin” nasıl sağlanacağı sorunu idi. Üçüncüsü genel kabul gören Çin’in teknik bir devrime gereksinim duyduğu ama bunun bürokratikleşmeye yol açmadan nasıl halledileceği sorunuydu.

Çoğu azgelişmiş ülkede olduğu gibi Çin’de de şehirleşme sanayileşmenin önünde gidiyordu. Nüfusun aşırı oluşu ve hızla artması bu sorunu Çin’de daha da katmerleştiriyordu. Bununla birlikte şehir nüfusu 1950’lerde hızla arttı. Tek başına bu olay 1. Planın yarattığı hızlı sanayileşme süreci ile de açıklanamaz.

¹⁴⁶ Maurice Meisner, *a.g.e.*, s.211-212

¹⁴⁷ *A.e.*, s.217

Kolektifleştirmenin şehre doldurduğu işsiz köylüler de eklenebilir. Devrimin ilk yıllarında karşı çıkılan doğum ve nüfus kontrolüne ilişkin düşüncelerin savunusunu, 1950'lerin ortasında bizzat Mao yapıyordu. Çeşitli dönemlerde yapılan düzeltme kampanyalarında şehirdeki nüfus fazlalığı kırlara gönderiliyordu ama 2. Planda tasarlanan, her sene 5 milyon yeni işgücünü emecek kadar kırların bir potansiyeli de yoktu kaldı ki kırlarda gizli işsizlik daha da yaygındı. 2. Planda da öngörülen sermaye yoğun yatırımlar da bu sorunu gidermeyecekti.¹⁴⁸

BİA'nın uygulamaya geçişi, 1958'de sermaye yoğun yatırımlar yerine emek yoğun yatırımları duyuran Maoist ekonomik strateji ile başladı. "İki Bacağın Üzerinde Yürürmek" sloganıyla özetlenen bu programa göre, çalışma ve planlamada, inisayif hem yerele hem de merkeze verilecekti. Merkezi planlama sadece yukarıdan emirlerle "kitleleri" yönlendiremeyecek, sürece yerel de katılacaktı.

"İlkel sosyalist birikim" Sovyetlerde köylülüğün sömürülmesi ile oldukça başarılı olmuştu. Bu tüm ekonominin modernleşmesine modern sanayinin kurulmasına bir hız katacağı inancı esas alınarak başarılmıştı.Çin örneğinde, 1950'lerdeki sanayileşme için sermaye, Sovyet örneğinde olduğu gibi çoğu kırlardan sağlanmıştı. İkinci planda da durum korunmuş, yatırımlar yine ağırlıklı olarak ağır sanayi ve yüksek teknoloji gerektiren alanlara ayrılmıştı. Bu kır üzerindeki baskının devam edeceği anlamına geliyordu.

Şehrin yararına kırın sömürülmesini önlemek için yapılan saptama Maoist ekonomik gelişme stratejisinin en önemli motivasyonu idi. Diğer bir inanç ise, sermaye, kitlelerin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesi ve özellikle köylülerin atıl işgücünü kullanarak daha hızlı bir şekilde biriktirebilir ve yatırıma dönüşümü daha eşit olabilirdi.¹⁴⁹

Çin'in endüstriyel yoğunlaşması kıyı bölgelerdeki şehirlerde ve Mançurya ile sınırlı kalmış idi. Maoistlerin planına göre kırın sanayileşmesi hem şehirler üzerindeki göç baskısını önleyecek hem de kırın düşük düzeyli yatırımlarla sanayileşmesini sağlayacaktı.

¹⁴⁸ A.e., s.217-219

¹⁴⁹ A.e., s.220

1958’de ilan edilen politikalar ağır sanayinin gelişmesini reddetmiyordu. Gerçekten demir-çelik, kimya, makine inşa sanayisi gibi sermaye yoğun ve stratejik sanayilerin daha önce olduğundan daha hızlı gelişeceği tahmin ediliyordu ama bu tarımsal alanda ve hafif sanayinin gelişiminin engellenmesine rağmen yapılmayacaktı. Ekonominin tüm sektörleri “kendiliğinden gelişme” formülü uyarınca birlikte gelişecek ve hızla büyüyecekti. Uzmanlaşmış sanayi sektörlerinde yoğun sermaye yatırımı devam edecek, fakat aynı zamanda hafif sanayi ve tarımda yatırımlar artacak ve her birinin gelişimi diğerini canlandıracaktı.¹⁵⁰ Bu durum “iki ayağın üzerinde yürümek” olarak sloganlaştırıldı. Amaç ekonomideki tüm birimlerin birbirlerine paralel bir şekilde büyümesini sağlamaktır.

Hiç kimse ekonomideki sektörlerin “daha hızlı, daha iyi ve daha ucuz” bir şekilde birlikte gelişiminin gerekliliğini reddetmiyordu. Fakat teorik olarak modern sanayi sektörü diğer sektörlerle öncelik tanınarak gelişebilirdi. Eğer ağır sanayiye yapılan yatırımlar azalmayacaksa hafif sanayi ve tarımda gerçekleşecek olan BİA’nın finanse edilmesi bir sorun olacaktı. Maoistlerin bu sorun için çözümü, kitlelerin emek gücünün kendiliğinden gelişme için önemi bir avantaj yaratacağı ile bağlantılıydı . Yeni biçimlerde toplumsal örgütlenmelerin kurulması, doğru ideolojik rehberlik sayesinde şimdiye kadar kullanılmamış ya da çok az kullanılmış, halkın emek potansiyelini serbest bırakmak ve doğaya karşı mücadeleyi seferber etmek için kitlelerin harekete geçirilmesi ile bu sorunun üstesinden gelinebilirdi.¹⁵¹

Mao’ya göre sermaye yoğun projelere ağırlık vermek halkın yaşam standartının düşürülmesi anlamına geliyordu. Ekonomik kalkınma kırsalda yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve tüketim mallarına erişimin artmasıyla gerçekleşeceti. Ağır sanayinin kurulması ve yaygınlaştırılması öncelikti ama bunu yaparken halkın yaşam standardı düşürülmemeliydi.¹⁵²

Mademki Çin’deki büyük oranda kullanılmayan işgücü köylerde bulunuyordu, hızlı ekonomik kalkınmanın yeni stratejisi de şehirler yerine kırlara odaklanacaktı. “Durgun” mevsimlerde boş kalan büyük artık işgücü rezervi, daha az sermaye yatırımı gerektiren küçük ve orta ölçekteki sanayileri geliştirecekti. Ürün işleme, alet

¹⁵⁰ A.e., s.220-221

¹⁵¹ A.e., s.222

¹⁵² Han Suyin, a.g.e., s.138

üretimi, basit tüketici malları vb. gibi tarımsal üretimle birleştirilebilecek emek yoğun sanayiler öne çıkacaktı. Bunun gibi, yerele dayanan sanayi projeleri sadece köylü kitlelerin emek gücünü daha verimli kılmak için değil şehir sanayisinin kullanmadığı düşük değerdeki hammaddelere daha yakın olacak sanayileri kurmaya da yarayacaktı. Yeni Maoist strateji ekonominin bu programa göre desantralize olmasını da öngörüyordu. Merkezi planlamada yer alan birçok kadro kırlardaki temel üretim birimlerine kaydırıldı. Desantralizasyon, ulusal ekonomi planlamasının terki anlamına gelmiyordu. Hatta ağır sanayinin geliştirilmesine yönelik tutkulu planlar yapıldı. Yeni ekonomik planlama, “iki ayak üzerinde yürüme” olarak tasvir ettiği hızlı kalkınma modeli hem büyük ölçekteki modern sektörleri hem de kendi teknolojisine ve yerel kaynaklara dayanan küçük ve orta ölçekteki sanayileri de kapsıyordu.¹⁵³

Mao, ciddi ulaştırma sorunları yaşanan büyük ve merkezi işletmelere yatırım yapmak yerine, her yerel birimde bölgenin doğal kaynakları ve insan gücüne uygun fabrikaların kurulduğu güçlü bir sanayileşme arzusunun yanı sıra bu anlayış yönetim sisteminde ciddi bir değişiklik anlamına geliyordu. Yerel yönetim organları daha çok söz sahibi olacaktı.¹⁵⁴

Genel kanının aksine Mao ve Maoistler bilim ve teknolojiye uzak duran kimseler değillerdi. Onlar için ekonomik hedefler sosyal ve politik hedeflerden bağımsız olarak düşünülemezdi. Temel sorun bilim ve teknolojinin nasıl ve kim tarafından yönetildiği ile ilgiliydi. Sovyet teknolojisine bağımlı kalma korkusu da Maoistlerin temel tezlerine dayanak oluşturuyordu.¹⁵⁵ Yukarıda da belirttiğimiz gibi “dogmatizm” eleştirileri çerçevesinde, Çin’in dışarıya olan bağımlılığını azaltmak için, Çinli “kıvılcık ve uzman” entelektüel sermaye yoksunluğuna uygun olarak bu politika seçildi.

3.1.3. Halk Komünleri

Birçok Çinli komünist lider, toplumun komünist reorganizasyona oldukça ütopyik bir nosyon olarak bakıyorlardı. Çünkü sosyalist dönüşüm birkaç yıldır yürütülebiliyordu

¹⁵³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.222

¹⁵⁴ Han Suyin, **a.g.e.**, s.142

¹⁵⁵ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.223

ve daha yeni yeni güçlenmeye başlamıştı. Dahası sanayileşme daha çocukluk aşamasındaydı ve ekonomik olarak Çin hala geri bir ülkeydi. Mao bu görüşlere katılmakla birlikte, bunlardan dikkat çekici bir şekilde farklı ve alışılmamış teorik ve pratik sonuçlar ürettiyordu. Eğer Çin'in sosyalist sistemi görece yeni ve tam oturmamış ise, bu durumda varolan sistemi tasfiye etmek ve kurumsallaştırmak, daha yüksek sosyal aşamalara geçmek için çok önemli bir fırsat sunuyordu.¹⁵⁶

BİA kampanyası 1957'nin sonlarında başladı. Tarımın ve küçük sanayilerin önemine ait yeni vurguya ek olarak ağır sanayi sektörünün de üretim hedeflerinin arttı. Merkezi ekonomi aygıtı, yerelin ve temel üretim birimlerinin karar alma yetkisine binaen kısmen parçalandı. İdari görevliler, aynı zamanda bürokrasiye yeni bir saldırı olan, Maoistlerin “yönetimin basitleştirilmesi” idealini gerçekleştirmek için çiftliklere ve fabrikalara kol gücünü kullanmaya gönderildiler. İdeolojik teşvikler ve moral değerler işçilerin ve köylülerin daha sıkı ve daha uzun çalışması için maddi dürtülerin yerine geçti, buna “üç yıllık sıkı bir çalışma sonunda binlerce yıl sürecektir komünist refah” söylemi eşlik etti.¹⁵⁷

Kırsal bölgelerde, ailelere ait özel ekim alanlarının ölçeği küçültüldü, kolektif emeğin ölçek ve yoğunluğu genişletildi, milyonlarca şehirli kadro ve teknik eleman yeni yerel sanayilerin organizasyonuna yardımcı olmak için kıra gönderildi, köylü ordusu büyük ölçekteki sulama ve su tutma projeleri için harekete geçirildi. Bütün bunların somutlanması, yani sosyalizmden komünizme geçişin simgesi Halk Komünleri oldu.¹⁵⁸

BİA aracılığı ile kırsal merkezileşme en üst noktasına Halk Komünleri ile ulaştı. 1958'e gelindiğinde kırsal alan 26.000 Halk Komünü ile merkezileştirilmiştir. Halk Komünleri ve genel olarak BİA'nın hedefi, “köylülüğün istihdam edilememiş emeğinin sulama, yüksek fırın, basit tarım aletleri vs. üretecek şekilde tarımsal üretimi artırmak üzere tasarlanan “emek yatırım” projesi olmasıydı.¹⁵⁹ Öyle ki emek

¹⁵⁶ A.e., s.227

¹⁵⁷ A.e., s.229

¹⁵⁸ BİA'da kitle uygulamaları ve kampanyalar için genel olarak bkz. Han Suyin, a.g.e., s.196-223

¹⁵⁹ Ernest Mandel, a.g.m., s.207

yatırımının GSMH içindeki payı 1955’de %5,4 iken, 1957’de %11’e, BİA yıllarında (1958–59) %19 ve %28’e yükselmiştir.¹⁶⁰

Temel üretim birimi; çalışma takımları ve üretim tugaylarından, halk komünleri düzeyine çıkarılmıştır. Bu dönüşüm o kadar ileri gitmiştir ki, parti içinden bütün Çin’in komünleştirilmesine yönelik talepler de gelmeye başlamıştır.¹⁶¹

Meisner’e göre komünleştirme hareketi aşağıdan radikal kırsal kadroların ve yoksul köylülerin kendiliğinden hareketi ve yukarıdan Mao ve Maoistlerin ütöpik radikalizmini karşılıklı etkileşiminin sonucunda gerçekleşti. Kolektiflerin komünlere dönüştürülmesi ve onun içinde birleştirilmesi belirli bölgelerde kendiliğinden bir hareket olarak başladı ama sonradan Maoistlerden de destek gördü. Temmuz 1958’de yayımlanan partinin teorik dergisi **Kızıl Bayrak**’da, önde gelen Maoistlerden, Çen Bo-da, “halk komünleri” kavramını kullanan ilk kişi oldu. Çen’e göre komün Marksist bir hedef olan kafa ve kol emeği arasında, sanayi ile tarım arasında, şehir ile kır arasında ayrımın ortadan kalkmasını hayata geçiriyor ve ülkenin sosyalizmden komünizme sarsıntısız geçişini sağlıyordu. Bu, parti yetkili organlarının almış olduğu bir karar üzerinden gerçekleşen ve onaylanmış bir hareket değildi. Bir bütün olarak parti, Mao’nun da onaylaması ile bir oldubittiyle karşı karşıya kaldı. Hareket genişlemişti.¹⁶²

Halk komünleri resmi olarak Ağustos’un sonunda MK adına onaylanmıştı. Komün olayların gelişiminin mantıksal bir sonucu olarak ilan ediliyordu. Kabul edilen önergeye göre komünler, komünizme geçişin aşamalarından biriydi ve komünizme geçiş çok uzun yıllar alacaktı. Komünizme geçiş sadece “halkın bilincinde ilerlemeyle” değil, üretimin gelişmesi ve gelirlerin artması ile de ilgiliydi. Ağustos önergesi, Maoistlerin beklediğinden, bu anlamda, daha ılımlı bir sonuca ulaşıyordu.¹⁶³

Bununla birlikte Eylül ayının sonunda köylü hanelerinin % 90’ından fazlası resmi olarak yeni örgütlenmiş yapının içine dahil edildi. 1958 sonlarında, daha önce 750 bin kolektif çiftlikte organize olmuş tüm kırsal nüfus 26 bin halk komününde

¹⁶⁰ Samir Amin, **a.g.e.**, s.54

¹⁶¹ Han Suyin, **a.g.e.** s.218

¹⁶² Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.231–231

¹⁶³ **A.e.**, s.231–232

birleştirildi.1958 yılının yaz ve sonbahar dönemi BİA'nın en radikal dönemi oldu. Gelecekteki ekonomik bollukla ve komünist ütopya ile ilgili umutların, kitlelerin geleceği, yaşanana taşımaya yönelik çalışma coşkusunun yüksek olduğu zamanlardı. Komün Maoistler tarafından aynı zamanda “komünist insanın”, “kıvıl ve uzman” idealinin cisimleştiğı bir alan olarak tasarlanmıştı.¹⁶⁴

Mao'ya göre uzun süren eğitim süreci boyunca öğrenciler üretim faaliyetlerinin dışında kalıyorlardı. Bu sebele BIA döneminde çalışma ve öğrenimin birlikte tasarlandığı bir program hayata geçirildi. “Kıvıl ve uzman” üniversiteler, gece okulları, yarı zamanlı eğitim programları ve daha birçok “yarı çalışma ve yarı eğitim” programları BİA'nın birer ürünüydüler. Eğitimin üretimle birlikte ele alınması, yeni komünist insanın yaratılmasına, halkın teknolojiyi minimum kullanma becerisinin geliştirilmesine, kitle kampanyalarına ve bu anlamda üretimin artırılması hedefine hizmet edecekti.

“Kıvıl ve uzman” olun sloganına paralel olarak Mao, eğitimden dolayı 17–18 yıl “üretimden soyutlanmış” gençlerin yarım gün çalışan yarım gün eğitim gören okulların kurulmasının önünü açmıştır. Aynı zamanda 1958–1959 yıllarında üç milyon öğrenci ve bir milyon aydın Sarı Nehir üzerindeki Sanmen Barajı gibi büyük kamu projelerinde çalışmaya gönderilmiştir. Başlatılan büyük seferberliğe paralel olarak su kanalları inşaatında yetmiş milyon, çelik üretim kampanyasında 90 milyon kişi seferber edilmiştir.¹⁶⁵

BİA döneminde kırsal alandaki organizasyon, çalışma ve yaşamın askerileştirilmesi üzerine inşa edildi. Buradaki amaç, Komün geleneğinin askeri disiplinine paralel olarak, emek verimliliği ve üretimini artırmaktı. Fakat sonuç, katlanılmaz fiziksel koşulların ve gerçekçi olmayan çalışma gününün genişletilmesine binaen köylülerin fiziksel olarak tükenmesi oldu. Komünleştirme 1958 yazında olağanüstü hasat ve kitlelerin büyük coşkusu temelinde başlamıştı. Sonbaharın sonuna doğru gıda kıtlığı ve köylülerin moralinin düşüşü ile birlikte hareket çökmeye başladı. Komünlerin kurulmasında gösterilen acelecilik organizasyonel bir kaosa sebep olmuştu. Yeni organizasyonun yönetilmesi konusundaki genel kararsızlığa, komünün karmaşık mali

¹⁶⁴ A.e., s.233–234

¹⁶⁵ Han Suyin, a.g.e., s.214–216

ilişkilerini yönetecek uzman personelin eksikliği eşlik etti. Zengin kolektiflerin daha düşük seviyedeki kolektiflerle birleştirilmesi, köylüler arasında hoşnutsuzluğu artıran faktörlerden biriydi. Köylüler genel olarak keyfi çalışma sürelerinin belirlenmesinden, emeğin karşılığının ödenmesindeki eşitsizlikten ve kitle yemekhanelerinin kötü yönetiminden ve diğer komün olanaklarından memnun değillerdi. Köylü emeğinin sanayi, sulama, inşaat projelerine kaydırılması tarımsal üretimin ihmal edilmesine, sonuç olarak gıda kıtlığına sebep oluyordu ve gerçekçi olmayan üretim kotaları, çalışanların fiziksel olarak tükenmesine sebebiyet veren etmenlerden biri idi.¹⁶⁶

Üretim hedeflerinin ve kotaların sürekli olarak artırılması bürokrasinin yanlış rakamları merkezi planlama bürolarına iletmesi ile birlikte gelişti. Gerçekçi olmayan raporlar, üretim hedeflerini daha da artırıyordu. 1959 yılı üretim hedefleri “kömür üretimi 30 milyon tondan 270 milyon tona, makine üretimi 28 bin adetten 90 bin adede; tahıl üretimi 1957 rakamı olan 185 milyon tondan, 1958’de 375 milyon tona, 1959’da ise 500 milyon tona çıkacaktı.”¹⁶⁷ Sonuç olarak zora dayalı birikim modeli sonuç vermeyince, rakamlar şişirilmiş ve üretim sonuçları merkeze yanlış bildirilmişti.¹⁶⁸ Burada, komünlerdeki parti ve devlet kadrolarının oportünist yaklaşımlarının ve onların bölgesel yöneticilerinin payı da yok değildi. Hata karşılıklıydı. Pekin yüksek hedefler koyuyor, yerel yöneticiler bu hedeflere ulaşamadıkları için yanlış rakamları Pekin’e bildiriyordu. Dolayısıyla Pekin, yerel için yeni yüksek hedefler ve kota belirliyordu.

Halk Komünleri uygulamasında somutlaşan BİA projesi, birbiri peşi sıra gelen doğal afetler, batı blokajına Sovyet yardımlarının kesilmesinin eklenmesi ve ekonomik rasyonaliteden uzak kararların ısrarla uygulanması (her köyde çoğunluğu işe yaramaz çelik üretimi gibi), tarımsal artığa, hatta tarımsal olarak zorunlu ürüne aşırı ölçüde el koyulması ve bunun bürokratik liderlikle yürütülmesi, köylüleri tatminsizleştirmiş ve tarımsal çıktı korkunç bir düşme göstermiştir.¹⁶⁹ Yaşanan felaket o kadar dramatik

¹⁶⁶ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.239–242

¹⁶⁷ Han Suyin, **a.g.e.**, s.221

¹⁶⁸ Charlie Hore, **a.g.e.**, s.27

¹⁶⁹ Ernest Mandel, **a.g.m.**, s.227

boyuttaydı ki BİA sonucunda açlık, kıtlık, hastalıklara bağlı olarak 20–30 milyon insan yaşamını yitirmişti.¹⁷⁰

Ekonomik sorunların ve kitlelerin hoşnutsuzluğunun giderek artması üzerine parti liderleri 28 Kasım’da ekonomik istikrarın yeniden sağlanması amacı ile toplandılar. 10 Aralık’ta toplantı bir karar çıkardı; buna göre Komünler Çin’in komünizme geçişinin birer nüvesi olarak kalmaya devam edecekti fakat Mao’nun karşı çıkmasına rağmen, emek örgütlenmesinin ve üretimin temel birimi “üretim tugaylarına” kaydırılacaktı. Karar aynı zamanda komünist ölçütlerin ve “ütopik rüyaların”, toplumsal gelişmelerin tarihi adımlarını atlayarak “aceleci girişimlerle” sunulmasına karşı uyarıda bulunuyordu. Karar kişisel mülkiyetin yeniden tesisi için çağrıda bulunuyor, radikal komünleştirme hareketine öncülük eden kırsal kadroların etkinliğini buduyordu. MK kırsal bölgelerde düzenli parti ve devlet aygıtının tekrar kurulmasını talep ediyordu.

1959’un ilk aylarında gerçekleşen bir dizi parti toplantısından komün üzerinde sıkı bir merkezi kontrol kuruldu. Bu toplantılar, tıpkı Aralık ayındaki Wuhan toplantısı gibi, Liu Şao-çi nin etkinliği altında gerçekleşti. Mao, devlet başkanlığı görevini Liu’ya devretti. Mao partinin başkanı kalmakla birlikte, artık parti aygıtını tamamiyle kontrol edebilecek bir durumda olmayacaktı. Mao, Kültür Devrimi döneminde Wuhan toplantısında kendisine “ölü bir ata” gibi davranıldığını belirtmiştir.

1959’un ilk yarısı, halk komünlerinin sosyo-ekonomik politikalarıyla ilgili ciddi tartışmalarla geçti. Mao, Nisan 1959’da yerel parti komitelerine Wuhan toplantısı kararlarının kınanmasına yönelik kişisel bir yönerge gönderdi fakat bu işe yaramadı, komün politikasından geri çekilme devam etti. 1959’un yaz aylarında birçok komün artık biçimsel olarak yönetsel yapılara dönüşmüştü. Komüne ait kitle yemekhanelerinden vazgeçildi, köylüler kişisel ekim alanlarında daha fazla çalışmaya başladı ve 1957’de kaldırılan köy pazarları tekrar yürürlüğe sokludu. Pekin’deki liderlerin merkezi planlamayı ekonomi yönetiminde tekrar egemen kılmaya dönük çabalarına rağmen ekonomik koşullar gittikçe kötüleşti. Hammadde darboğazı ve nakil sorunlarından ötürü sanayi üretimi sekteye uğradı.¹⁷¹

¹⁷⁰ John King Fairbank, **China A New History**, s.368

¹⁷¹ Wuhan toplantısı ve gelişmeler için bkz. Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.242-245

İki yıl süreyle ardı ardına yaşanan doğal felaketler, hasadın düşmesi, organizasyondaki genel kaos ve Sovyet teknik yardımının beklenmedik bir şekilde sona ermesi, Çin ekonomisini baltaladı. Tarımsal üretimin gerçekleşmiş olduğu alanların yarısı kötü hava koşullarından etkilenmişti. Çin tarımı iklim şartlarının kötüleşmesinin de etkisiyle yüzyılın en kötü dönemini yaşadı.¹⁷²

Gıda kıtlığı ve kötü beslenmeden dolayı oluşan hastalıklardan milyonlarca insan yaşamını yitirdi. Birçok görüşe göre bu dönemde açlıktan ölen insan sayısı 10 ila 20 milyon arasındaydı. Bu durumda daha üst kademdeki kadroların yoğun baskılarından ötürü şişirilmiş rakamları merkezi planlama bürolarına ileten yerel parti kadrolarının da payı vardı. Yanlış değerlendirmeden ötürü üretim kotaları artıyor dolayısı ile devlete verilen ürün miktarı artıyordu.

Ekonomik durum ciddi bir hale geldikçe, Maoistler ile parti hiyerarşisi arasında politik mücadele yoğunlaşmaktaydı. Mücadele “iki çizgi” arasında dönmekteydi. Kültür Devrimi sırasında bu çizgilerden biri kapitalizme geri dönmek ile suçlanacakken diğeri ise sosyalizme ve komünizme ilerlediğini iddia edecekti.

Ağustos 1959’da Kiangsi’de, Lushan Oteli’nde, MK’nın 8. oturumu toplandı. Lushan Konferansı’nda üç önemli konu ÇKP liderlerini karşı karşıya getirdi: Komünlerin geleceği ve BİA kampanyasının akıbeti, Mao’nun rolü ve politik geleceği, HKO’nun doğası ve geleceği. Her üç konu da, Kızıl Ordu’nun kurulmasında ve tarihinde önemli görevler üstlenmiş kıdemli devrimcilerden Peng Deh-huai ile Mao’nun karşı karşıya gelmesi ile bir arada ele alındı.¹⁷³

BİA sonucunda ekonomi ciddi bir çöküş yaşadı. Açlık ve gıda yetersizliği sebebiyle 20 ila 30 milyon arasında insan yaşamını yitirdi. Tablo II ve Tablo III’deki veriler yaşanan felaketi ortaya koyuyor.¹⁷⁴

¹⁷² Victor D. Lippit, “The Great Leap Forward Reconsidered”, **Modern China**, C.I, No:1, Ocak 1975, s.93-94

¹⁷³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.244

¹⁷⁴ Justin Yifu Lin ve Dennis Tao Yang, “Food Availability, Entitlements and Chinese Famine of 1959-61”, **The Economic Journal**, C. CX, No:460, Ocak 2000, s. 143 ve 145

Tarımsal çıktı ile ilgili performansa baktığımızda 1959 ve 1960’da ürün miktarı azalırken kotaların arttığını gözlemliyoruz.

Yıl	Hububat üretimi (milyon ton)	Kota (milyon ton)	Kota/Ürün (%)
1954	169.52	50.89	30.02
1955	183.74	47.54	25.87
1956	192.75	40.22	20.87
1957	195.05	45.97	23.57
1958	200.00	51.83	25.92
1959	170.00	64.12	37.71
1960	143.50	46.54	32.43
1961	147.50	36.55	24.78
1962	160.00	32.42	20.26
1963	170.00	36.99	21.76
1964	187.50	40.14	21.41

TABLO II
(HUBUBAT ÜRETİMİ VE TARIMSAL KOTA 1954-1964)

Yine ülke nüfusundaki düşüş ve ölüm oranındaki artış aynı yıllarda daha dikkat çekici.

Yıl	Nüfus			Ölüm oranı		
	Tüm ülke (milyon)	Şehir (%)	Kır (%)	Tüm ülke (milyon) (%0.1)	Şehir (%0.1)	Kır (%0.1)
1954	602.66	13.7	86.3	13.8	8.07	13.71
1955	614.65	13.5	86.5	12.28	9.30	12.60
1956	628.28	14.6	85.4	11.40	7.43	11.84
1957	646.53	15.4	84.6	10.80	8.47	11.07
1958	659.94	16.2	83.8	11.98	9.22	12.50
1959	672.07	18.4	81.6	14.59	10.92	14.61
1960	662.07	19.7	80.3	25.43	13.77	28.58
1961	658.59	19.3	80.7	14.24	11.39	14.58
1962	672.95	17.3	82.7	10.02	8.28	10.32
1963	691.72	16.8	83.2	10.04	7.13	10.49
1964	704.99	18.4	81.6	11.50	7.27	12.17

TABLO III
(NÜFUS VE ÖLÜM ORANI 1954-1964)

1958’de büyük beklentilerle başlatılan BİA kampanyası, böylelikle 1960’da Çin için ekonomik ve insani felaket, Mao için politik bir çöküş ile sonuçlandı. BİA’nın Çin-Sovyet ittifakının çökmesine de katkısı oldu. Bu, içeride ekonomik krizin dışarıda giderek güvenilir olamayan bir durumun ortaya çıkması demekti. Yarıyı düşman ABD askeri üsleri ile çevrilmiş (G.Kore, Japonya, Okinawa, Tayvan ve Güneydoğu Asya) ülke şimdi kuzeyde Sovyet tehdidi ile karşı karşıyaydı.¹⁷⁵

Sonuç olarak Hobsbawm’ında belirttiği gibi BİA’da yaşanan coşku patlaması komünizmin derhal yürürlüğe konulması halinde çağlar atlayarak Çin’i derhal sanayileşmesi üzerine tasarlanmış bir projeydi. Sübjektif güçlerin son derece kudretli olduğuna, insanın isterse dağları yerinden oynatabileceğine duyulan inanç olmaksızın BİA anlaşılamazdı¹⁷⁶

3.2. PENG DEH-HUAI’NİN TASFİYESİ VE MAO’NUN ÖZELEŞTİRİSİ

Olayların başlangıcı, Peng Deh-huai’nin Savunma Bakanı olarak Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı ülkelerine Çin askeri delegasyonu ile Nisan 1959’da yaptığı gezi ile başladı. Burada Peng, Kruşçev ve diğer yabancı komünist liderlere BİA politikaları ve Mao’nun liderliği ile ilgili hoşnutsuzluğunu açıklamıştı. Peng’e ve bu görüşleri paylaşan diğer askeri liderlere göre Çin’in iç sosyo-ekonomik politikalarındaki gelişmeler, Çin’in askeri politikaları ve Çin’in Sovyetler Birliği ile ilişkileriyle yakından bağlantılıydı. Çin’in askeri güvenliğinin sağlanabilmesi için ordunun modernleştirilmesi, gelişmiş silahlar ve Sovyetler Birliği tarafından sağlanan nükleer koruma gerekliydi. Bütün bunlar için ekonomik gelişme ve rasyonel bir planlamayı gerekliydi. BİA kampanyası hem Çin’in modern ekonomik kalkınmasını hem de Çin-Sovyet ittifakını baltalıyordu. Peng için Maoistlerin halk milislerini canlandırmasıyla da ordunun profesyonelleşmesi engelleniyordu.¹⁷⁷

Peng’in eleştirileri BİA’nın üç önemli sonucuyla ilgiliydi. Birincisi BİA ile sadece kitlelerin harekete geçirilmesi sonucu, teknik uzmanlara dayanması gereken Çin’in uzun vadeli ekonomik kalkınması hasar görmüştü. İkincisi Sovyet kalkınma

¹⁷⁵ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.251

¹⁷⁶ Eric Hobsbawm, **Kısa 20.Yüzyıl 1919-1991 -Aşırıliklar Çağı-**, çev.: Yavuz Alogan, İstanbul Sarmal Yayınları, 1996, s. 535

¹⁷⁷ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.244

modelinin reddi ile birlikte Çin-Sovyet ilişkileri bozulmuştu. Üçüncü eleştirisi ise ordunun moralinin bu süreçle bozulması olmuştu.¹⁷⁸

Parti içinde Peng dışında eleştiriler de gelmiyor değildi. Örneğin parti okulu yöneticisi olan Yang Xianzhen “tek ülkede komünizm”i ve bazı ülkelerin diğerlerinden önce komünizme geçeceği teorisini eleştiriyordu. Yang’a göre subjektif güçlere objektif şartları dikkate almadan gereğinden fazla önem vermek Marksizme aykırıydı.¹⁷⁹ Bütün bu politik eleştirilerin cevabını ve kendi “özeleştirisini” Mao Lushan Konferansında verecekti.¹⁸⁰

“Ben iki suç işledim. Bunlardan biri 10.700.000 ton çelik üretilmesini ve çeliğin yaygın olarak üretilmesini istemek.(...) Halk Komünlerine gelince, onlara bütün dünya karşıydı, Sovyetler Birliği karşıydı.”

Ekonomi alanındaki başarısızlığını, ideolojik düzlemde bertaraf etmeye çalışan Mao, neredeyse uygulanan politikaları eleştirenlere rest çekmiştir.

“Fakat yaptığımız on işten dokuzu kötü olur ve bütün bunları basında yayınlarsak mutlaka yok oluruz ve yok olmayı da hak ederiz. Bu durumda hükümeti devirmek için köylük bölgelere gidip, köylülere önderlik ederim. Kurtuluş Ordusunda bulunanlar benimle birlikte gelmezlerse, bir Kızıl Ordu bulurum ve başka bir Kurtuluş Ordusu örgütlerim.”

Lushan Konferansı Mao’nun komünlerdeki yönetimin desantralize edilmiş olması sonucu BİA aşırılıklarından geri adım atılması amacıyla toplanmıştı. Atmosfer sakin ve samimiydi fakat Mao Peng’in eleştirilerine sert bir şekilde cevap verince, havayı sert bir zıtlaşmaya çevirdi. Özgün BİA politikalarını savunmazken, Mao, hataların açık bir şekilde tanınmasının hızlı ekonomik gelişme coşkusu azaltacağını düşünüyordu. Her ne kadar diğer üst düzey liderler, özellikle Liu Şao-çi, Mao’nun yanında yer alsa da, Mao’nun tepkisi toplantıyı ölüm kalım mücadelesi ve sadakat testine çevirdi.¹⁸¹

¹⁷⁸ James C.F. Wang, **a.g.e.**, s.18-19

¹⁷⁹ Micheal Schoenhals, “Yang Xianzhen's Critique of the Great Leap Forward”, **Modern Asia Studies**, C. XXVI, No: 3, Temmuz 1992, s.596-597

¹⁸⁰ Mao Zedung, **Yayınlanmamış Yazılar**, **a.g.e.**, s. 97-98

¹⁸¹ Stuart R. Schram, “The Limits of Cataclysmic Change: Reflections on the Place of the Great Proleterian Cultural Revolution in the Political Development of the People's Republic of China”, **The China Quarterly**, No:108 , Aralık 1986, s.617-618

Mao kendi politik hattını o kadar keskin çizmişti ki diğer parti liderleri Mao'nun karşısında böyle bir riske girmek istemediler. Dolayısıyla Peng böylelikle yalnız kalmış ve eleştirileri de itibar görmemiş oldu. Bunda, Kruşçef'inde BİA'yı kınayan konuşmasının etkileri oldu. 26 Ağustos'ta yayımlanan Lushan toplantısının resmi sonucu, BİA'nın hatalarını kabul eden bildiri oldu. Sonuç bildirgesinde, lağvedilen avluda çelik üretim kampanyası ve merkezi plan ve yönlendirmenin yokluğu eleştiriyordu. Bazı hedeflerde de geri adım atılıyordu. Örneğin 375 milyon ton hedeflenen hububat üretimi 250 milyon ton olarak revize ediliyordu. Bununla birlikte Lushan kararı BİA'nın tekrar canlandırılması için çağrı yapıyor ve halk komünleri sisteminin geçerliliğini ve uygulanabilirliğini tekrar onaylıyordu. Fakat Lushan toplantısı Wuhan toplantısını resmileştiriyor üretim tugaylarının temel birim olarak ele alınacağını ilan ediyordu. Peng, parti içinde, Kruşçef'in Çin'deki uzantısı olarak görüldü. Liderlik içindeki hesaplaşma bir süre daha ertelendi ama Peng Deh-huai'de partiden ve görevinden atılmakla "parti karşıtı bir klik kurmak" suçlamasından kurtulamadı. Bir geleneğin başlangıcı olarak da Kao Kang ile ilişkilendirildi.¹⁸²

Eylül ayının sonunda Savunma Bakanı Mareşal Peng'in yerini devrimci savaşın kahramanlarından Mareşal Lin Biao'nun, Savunma Bakan Yardımcısı General Huang Ko-çeng'in yerini General Lo Jui-çing'in aldığı resmi olarak duyuruldu. Aynı zamanda daha önce görülmemiş uzun bir atama ve görevden alma listesi yayınlandı Dış İşleri Bakanlığına bağlı iki bakan yardımcısı Chang Wen-tien ve Wang Chia-hsiang görevden alındılar.¹⁸³

Fairbank'a göre Mao günü kurtarmıştı, fakat bu dürüst siyasi tartışma yerine fraksiyonculuğa yol açan bir Pirus zaferiydi. Mao'nun Peng'e karşı bildiğini okuyan suçlamaları ÇKP liderliği içindeki "birliği" tahrip etmişti.¹⁸⁴

1959 sonbaharında ve 1960'ın kışında BİA'nın tekrar canlandırılması orijinal hareketin soluk bir yansıması olarak kaldı ve bu durum Mao'nun Lushan'daki zaferinin içinin boş olduğunu gösteriyordu. Seller ve kuraklık ve kötü geçen kış şartlarından dolayı hareket sönük kaldı. Köylüler yeniden kitle yemekhanelerine

¹⁸² Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.246

¹⁸³ David A. Charles, "The Dismissal of Marshall Peng Teh-huai", **The China Quarterly**, No:8, Ekim-Aralık 1961, s.64

¹⁸⁴ John King Fairbank, **China A New History**, s.373

girmeye ve kendilerine ait küçük ekim alanlarını bırakmaya direniyor bu durumdan dolayı parti kadroları demoralize oluyordu. Önceki yılların komünizme ulaşmak için varolan ütöpik coşkusu ve kitlesel heyecanı sönüyor yerini hayatta kalmak için doğanın gücüne karşı savaş alıyordu. 1959'un sonlarında Mao ekonomik durumun ciddiyetini kabul etmek zorunda kaldı. Kırsal parti örgütlerine gönderdiği mektupta artık dikkatlerini “gerçek olasılıklara” vermelerini istedi. Takip eden aylarda Mao, ÇKP başkanlığını bırakmamasına rağmen, gün be gün sessizce parti ilişkilerinden ve politik yaşamdan geri çekilmeye başladı. Partinin düzgün işleyişi ve yeniden organizasyonu için Liu Şao-çi'nin güçlenmesine razı oldu.¹⁸⁵

BİA'nın uygulayıcıları olan yerel parti kadrolarının BİA'nın sonuçlarından sorumlu tutulmasına karşın, 1959'daki MK toplantısında Mao sorumluluğu üzerine almış ve yetkilerin birçoğunu devretmişti. Mao 1959 Ocak'ında ÇHC Devlet Başkanlığı'ndan ayrılmakla birlikte Askeri İşler Komitesi (AİK) ve Parti Başkanlığı'nı sürdürdü.¹⁸⁶ Bu noktada Halk Kurtuluş Ordusu'nun (HKO) tarihsel işlevi ve bürokrasi içindeki iktidar mücadelesinde kritik öneminden bahsetmek gerekiyor.

Parti ve HKO, devrimin iki önemli kurumuydu. HKO ve parti liderliğinin devrim süreci içinde değişken ilişkiler geçirdiğini ama her şeye rağmen bunun “birlik ilkesi” etrafında hakim bir görünüm aldığını söyleyebiliriz.

Ordu, devrimci savaş yıllarında profesyonel bir ordudan çok politik liderliğin ve ideolojik güdülemenin etrafında şekillenmiş bir ordu idi. Maoistlerin özdeyişiyle parti silahlara hükmederdi. Ordu profesyonel askerlerden ziyade ÇKP'nin seçkin politikacıları tarafından yönetilirdi.¹⁸⁷

Gittings'in de belirttiği gibi; Komünist hareket; MK'nın Şanghay'dan Kiangsi Sovyet'ine taşınmasından sonra bir daha asla “bölünmüş liderliğe” izin vermedi. Ama yerel inisiyatife, ordunun bu dönemdeki durumuna göre bazen izin verildi, bazen de bu durum uygun görülmedi. HKO, 1942–1943 ve 1947-48'de savunmadayken yerel inisiyatife desteklendi ve komutanın ademi merkezileştirilmesi

¹⁸⁵ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.246-247

¹⁸⁶ Han Suyin, **a.g.e.**, s.236

¹⁸⁷ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.294

teşvik edildi. Fakat saldırının genişlemesi durumunda, merkezi emirlerin önemi arttı ve zararlı “eğilimler” tasfiye edildi.¹⁸⁸

Orduyu sivillerle dengeleme/sivil karşılığını bulundurma ve HKO’yu depolitizasyondan uzak tutmak için askeri kuvvetler tarafından kontrol edilen siyasi ve askeri komiteler alanı sivil parti komitelerinin elinde “birleştirilmiş liderlik” tarafından tasfiye edildi. HKO içinde olası hizipçiliğe yönelik eğilim “merkeze” sadakat ve partinin siyasi kontrolüne riayet etme geleneği ile dengelendi. Devrim sonrası Pekin’deki merkezi kademedede, AİK, MK, Savunma Bakanlığı (SB) ve Genel Kurmay (GK) orduyu parti içinde temsil etmekteydi. Bu dönemde MK tarafından biçimsel olarak onaylanan askeri politikaların ana yönelimini, Mao başkanlığındaki AİK’nın belirlediğini söyleyebiliriz. Ancak, 1954’den sonra SB ve GK’nın etkinliği artmış ve 1957’ye doğru AİK karar alma sürecinde tali duruma itilmişti.¹⁸⁹

Savunma Bakanı Peng Deh-huay, Kore Savaşı’ndan sonra HKO’nun teknolojiye olan ihtiyacını görmüş ve modernizasyon istemlerini dile getirmiştir. Bu amaçla, Sovyetler Birliği’ne binlerce subay eğitime gönderilmiş ve askeri birliklerde çalışan Sovyet uzmanlarının sayısı artırılmıştı.¹⁹⁰ Gönüllü askerliğe dayanan milis sistemi bütünüyle durdurulmuş ve yerine mecburi askere alma ve yedek askerlik sistemi ikame edilmiştir. Bu anlamda savaş, ordunun işiydi ve kitlelerin harekete geçirilmesi ve onlara bel bağlanması yanlıştı.¹⁹¹

Han Suyin’e göre Peng Deh-huay ordu kademesinde siyaset yapılmasına, siyasi eğitime ve orduda siyasi komiser bulunmasına karşıydı.¹⁹² Ordunun siyasi kontrolden kopması, kendi uzmanlaşma alanına kavuşması, Parti’nin ordu üzerindeki kontrolünün kaybolması anlamına geliyordu. AİK ve SB/GK arasındaki çelişkilerin şiddetlendiği 1957 süreci, BİA’nın bir gerekliliği olarak AİK lehine çözümlenmiştir. BİA öncesi ve sürecinde her alanda “dogmatizme” açılan savaş ordunun teknik ve

¹⁸⁸ John Gittings, “Army- Party Relations In The Light Of Cultural Revolution”, Haz.: J. Wilson Lewis, **Party Leadership and Revolutionary Power In China**, Cambridge University Press, 1970, s. 381,382

¹⁸⁹ A.e., s.383-384

¹⁹⁰ Han Suyin, a.g.e., s.227

¹⁹¹ John Gittings, a.g.m., s.391

¹⁹² Han Suyin, a.g.e., s.232

uzman kanadını temsil eden Peng Deh-huay'ın da düşüşünün altyapısını oluşturmuştur.

Lin Biao, Mao tarafından Peng Deh-huay'ın ardılı olarak seçilmiş ve Lin Biao döneminde AİK hakim bir rol oynamıştır. Hem Peng hem de Lin birleşik olarak Savunma Bakanı ve AİK Başkan Yardımcısıydı, Peng SB'ye daha yakın dururken Lin AİK'ya daha yakın durmuştur.¹⁹³ 1959'dan sonra AİK, HKO üzerinde denetimi sağladı. Bütün HKO birliklerinde birlik komutanları ile aynı yetki ve rütbeye sahip bir siyasi komiserin de bulunduğu “ikili önderlik” sistemi tekrar işletilmeye başlanmıştır.¹⁹⁴

“**Halk Savaşı Teorisi**” tekrar ön plana çıktı ki buna göre “modern silahlar, teknik malzemeler ne kadar çok gelişmiş olursa olsun, son çözümlemede bir savaşın sonucunu kara kuvvetlerinin savaşması belirleyecekti. Gerilla güçleri eninde sonunda nizami orduları yenmişti.”¹⁹⁵

BİA sırasında “herkes asker olacak” sloganıyla Halk Milisleri tekrar canlandırılırken HKO yeniden üretim faaliyetlerinin içine dahil edilmiştir. 1956'da 2,6 milyon asker 4 milyon işgünü çalışma yaparken, 1958'de bu sayı 58 milyon işgününe çıkmıştır. 1957'de askeri harcamalar %30 azaltıldıktan sonra, 1958'de %20'lik bir kesinti daha uygulanmıştır.¹⁹⁶

Meisner'e göre 1960'da Mao artık ne partiyi ve devleti yönetiyor ne de izlenen politikalarda belirleyici oluyordu. Tek kalan şey Lin Biao aracılığı ile ordudaki zayıf kontrolü oldu.¹⁹⁷ Aynı zamanda Lin Biao açık bir şekilde Mao destekçisiydi, Liu-Deng düzeltme döneminde, Sosyalist Eğitim Kampanyası'nda ve Kültür Devrimi sürecinde Mao'nun yanında aktif olarak yer aldı.

Lushan Konferansı'nın bir diğer önemli sonucu “komünizme geçiş” sürecinin ötelenmesi oldu. Kırsal alanda üretim ve örgütlenme biçimi, komün düzeyinden üretim tugayları düzeyine indirildi.

¹⁹³ John Gittings, **a.g.m.**, s.386

¹⁹⁴ Han Suyin **a.g.e.**, s. 348 Fukien, Doğu Türkistan, ve İç Moğolistan gibi “stratejik “ bölgelerde her iki görevi bir komutan üstlendi.

¹⁹⁵ Lin Biao, **Yaşasın Halk Savaşı'nın Zaferi**, çev.: Süleyman Ege, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1990, s. 71

¹⁹⁶ Han Suyin, **a.g.e.**, s.233

¹⁹⁷ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.247

3.3. RESTORASYON SÜRECİ

Marx'ın Paris Komünü üzerine çalışmalarının aksine gerçekleşen sosyalist devrimler bürokrasinin tarihte hiç olmadığı kadar bağımsızlaşabileceği ve kendi çıkarları için bu kadar rahatlıkla örgütlenebileceği bir devlet aygıtı oluşturma olanağı yaratmamıştı. Temel sebeplerden biri bu devrimlerin görece daha geri ülkelerde gerçekleşmiş olması ve kendi kabuğunu kıramaması oldu.

Tek ülkede sosyalizm retoriği oturunca uluslararası devrim hayalleri yine tek tek ülkelerin sosyalizmleri gibi, teorik olarak öngörülmemiş gerçeklikle karşı karşıya kaldı. Devrimin, karşı devrime ya da başka ülkelerin tehdidine karşı savunusu toplumun yeni tipte örgütlenmesini dolayısı ile işçi sınıfının kendiliğinden demokrasisinin terki, ayrıcalıklı parti devlet görevlilerinin işçi sınıfı yerine ikame olma sürecinin önünü açtı ve bu durum kazanan taraf olan Stalinizmi uluslararası komünizm indinde egemen ideoloji konumuna yükseltti.

Parti işçi sınıfının genel ve özel çıkarlarını koruyacak, belirleyecek ise parti kadroları işçi sınıfının ideolojik ve politik temsilcisi haline geldi. Parti devlet kaynaşması sonuç olarak bu ayrıcalıklı kastın kendi sınıfına yabancılaşarak değişik bir sınıf olarak yeniden örgütlenmesinin yolunu açtı. “Uluslararası komünizm” bu noktadan sonra devlete kendi devletleri bile olsa eleştirel yaklaşmadı. Devleti sahiplenerek, onun toplumu bir ağ gibi sarmasını olağan olarak karşılamaya başladı hatta bu durumun pozitif propagandasını yaptı. Çin’de de durum farklı değildi.

Çin’in bürokratik devlet geleneği diğer sosyalist ülkelerden oldukça fazlaydı. Bu durum Çin tarihinden kalan önemli bir mirastı. Mao ve yandaşlarının sosyalist sistemlerinde bürokrasiyi eleştirirken “devleti” eleştirmemeleri bu açıdan son derece manidardır. BİA’nın başarısızlığı “devlete” bu anlamda bürokrasiye farklı bir politik yön ile devam etme sürecinin önünü açtı. Ama bu açılış yine “devlete” göreydi.

ÇKP için BIA döneminde kafa ve kol emeği arasındaki ayrımın kaldırılmasına yönelik hedef aslında komünizme ulaşmanın bir aracı değildi. Geçmişin mirasına bir eleştiriydi. Mandarinlerde kol gücü ile çalışmak iyi karşılanmayan bir durum ise yeni bürokrasi için de bu pek ala mümkün olabilirdi.

BİA kampanyasının sonuna gelindiğinde partinin organizasyonel yapısı oldukça zayıflamış ve birçok kadrosu demoralize olmuştu. Şimdi Mao'dan çok Liu'ya yönelen parti liderleri parti disiplinin yeniden kurulması ve inşasına öncelik veriyorlardı.

Yeni yönelimin ilk hareketi, BİA yıkımını, Mao'dan esin alan alt düzeydeki kırsal parti kadrolarının üzerine yıkmak oldu. Bu kadrolar, kitlelerin arzu, istek ve şikayetlerini dikkate almadan “komutacılık” ile suçlandılar. Bu sebeple birçok kadro görevlerinden atıldı ve üst düzeydekiler dolayısı ile bu suçlamalardan kurtulmuş oldu. Sonuç olarak Leninist partinin yanılmazlığı miti tekrar sağlatıldı. Kitlelerle hem çalışma alanlarında hem de yaşam alanlarında ilişkide olan alt düzey kadroların rol ve fonksiyonlarında azaltılmaya gidilmesini doğal olarak özellikle eyalet, bölge ve şehir parti komitelerindeki orta ve üst düzeydeki kadroların yetkilerinin artması takip etti. Bunu, aynı zamanda MK üyesi olan parti sekreterlerinin kendi bölgelerinde en güçlü figür konumuna yükselmesi izledi.¹⁹⁸ Liu, BİA'nın desantralize etmiş olduğu parti disiplini ve hiyerarşisini, tekrar merkezileştiriliyordu.

Kırsal alanda komünleştirme programını yürüten kadroların etkinliği azaltılırken, 1957–1958 de anti-sağcı kampanya ile görevlerini yitirmiş ya da tavsiye olmuş memur ve kadrolar tekrar göreve alınıyordu. Parti ve devlet kadroları için otuz basamaklı bir derecelendirme sistemi kurumsallaştırılıyor, bu derecelere göre bir ücret sistemi yerleştiriliyor ve kadrolar arasında hem yönetsel hem de parti organları ile ilgili uzmanlaşa yaygınlaşıyordu.¹⁹⁹

1960 yaz aylarında BİA'nın bir sonucu olan ekonomik krize Sovyetler Birliği'nin Çin'deki uzmanlarını aniden geri çağırması ve Sovyet projelerinin iptali eşlik etti. Bu Çin-Sovyet ilişkilerinin giderek kötüleşmesinin bir sonucuydu. Çin-Sovyet ilişkilerinin bozulmasının altında çeşitli sebepler vardı. Bunlar Çin'in Sovyetlerin karşı çıkmasına rağmen BİA politikalarını uygulamaları bu anlamda Sovyet modelinden uzaklaşmaları, Sovyet-A.B.D ilişkilerini detant dönemine girmesi, Hindistan'la olan sınır anlaşmazlığında Sovyetlerden destek görmeyişi, nükleer

¹⁹⁸ Maurice Meisner, *a.g.e.*, s.263-264

¹⁹⁹ *a.e.*, s.265

silahlanmada Çin'e yardımda bulunmaması gibi nesnel sebepler vardı. Bu temel, sonrasında ideolojik düzlemdeki savaşın önünü açtı.²⁰⁰

Zeynep Güler'e göre "Çin-Sovyet uyuşmazlığının temel tartışma konularından bazılarını, devrim stratejileri ile dünyadaki çekişmeler ve ulusal kurtuluş mücadelelerine bakış oluşturur. Anlaşmazlıkta ideolojik çatışma önemli yer tutmakla beraber asıl anlaşmazlık nedeni reel politika alanında yatmaktadır. (...) Sert eleştirinin arkasında yatan temel neden, bu doktrin (barış içinde bir arada yaşama) ile dünyanın blok liderleri, SSCB ile ABD'nin birbirine yanaşacağı ve bu tabloda Çin'e önemli bir yer kalmayacağı kurgusu/kaygısıdır."²⁰¹

Nitekim bu dönem, yaşanan batı blokajına Sovyet yardımlarının kesilmesinin de eklenmesiyle oluşan kendine yeterlilik dönemi oldu. Bu dönemin en önemli politikası BİA sırasında uygulamaya konan tarım emeğinde merkezileşme ve bunun aracı olan dev komünlerin ikincil konuma itilmesi ve temel üretim biriminin üretim tugayları ve hatta bir kaç köyün oluşturduğu çalışma takımları düzeyine indirilmesi idi.²⁰²

Liu-Deng grubunun düzeltmeye yönelik programları tarımda 60 maddelik karar ve sanayide 70 maddelik karar olarak belirlenen ve "üç özgürlük, bir güvence" şeklinde formüle edilen bir programdı.²⁰³ Üç özgürlük bir güvence formülasyonunda, tarımda özel mülkiyet, serbest pazar (köylülüğün artı ürününden bir miktarını piyasaya sunması) ve küçük işletmeler "üç özgürlüğü", üretim kotalarının indirilmesi "bir güvenceyi" içermekteydi.²⁰⁴

Bu döneme kadar toplam tarım alanlarının %5'ini geçmeyen kişisel mülkiyet alanlarının, bu dönemde %15-20'lere ulaştığını görmekteyiz.²⁰⁵ Bu bağlamda, "üç özgürlük bir güvence politikası Mao'ya göre tarımda zengin köylü ekonomisinin

²⁰⁰ Sabine Kebir, **a.g.m.**, s.202-203

²⁰¹ E.Zeynep Güler, "Çin Dış Politikası; Değişim ve Süreklilik", **Çin Gölgesinde Uzakdoğu Asya**, (Haz.) D.Ülke Arıboğan, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2001, s.288

²⁰² Mehmet Salah, **a.g.m.**, s.44

²⁰³ Han Suyin, **a.g.e.**, s.284-286

²⁰⁴ J.Chieh Hsiung, **Ideology and Practice, The Evolution Of Chinese Communism**, New York Praeger Publishers, 1970, , s. 200

²⁰⁵ Han Suyin, **a.g.e.**, s.284

yükselmesine hizmet ediyor, kolektif ekonomiyi zayıflatıyor ve alt-orta köylülüğün refahını da tehdit etmekteydi²⁰⁶

Lenin'in 1921'de uyguladığı NEP politikaları ile Çin liderliğinin kırk yıl sonra uyguladığı politika bazı noktalarda örtüşüyordu.

Tarımsal alanda özellikle hane birimlerine ait özel ekim alanlarının genişletilmesiyle “küçük kapitalizme” ayrıcalık tanındı. Sanayide işletmenin operasyonunda “karlılık” kriterine vurgu arttı ve yönetici ve teknokratların yetkileri artırıldı. Bununla birlikte ekilebilir arazinin %12'sinden fazla olmayan bir kısmı özel ekim alanı olarak tahsis edildi ve tarımsal üretim temelde kolektif olarak kaldı. Sanayide, hem büyük hem de küçük işletmeler devlet mülkiyetinde kaldı ve ticaret merkezi hükümetin sıkı kontrolü altındaydı. Eğer Liu “kapitalist yolcu” ise Lenin'in 1920'lerde yaptığının çok azını yapmıştı.²⁰⁷

Komün kırsal alanda temel yönetim birimi olarak kaldı fakat, merkezi olarak belirlenen politikaların uygulanmasından sorumlu, devlet görevlileri tarafından yönlendirildi. Komünler politik birim olarak kalmakla birlikte onun sosyo-ekonomik fonksiyonları etkisizleştirildi. Parti talimatları 1960'ların hemen başında tarımsal üretimin “eşitlikçilik” temelinde bölüşümünü kınıyor maddi dürtülerle üretimin artırılmasını teşvik ediyordu. Bunu yanında temel üretim birimi komün düzeyinden üretim tugaylarına daha sonrası hızla çalışma takımlarına kaydı. 1962'nin başlangıcında 20 ila 30 haneden oluşan çalışma takımı temel üretim birimi olarak ilan edildi.²⁰⁸

Bu dönemin politikaları, kırsal alanda kapitalizmin gelişmesine ve nüve halinde zengin köylülerin ortaya çıkmasını kolaylaştırdı, fakat bu, NEP dönemine göre oldukça önemsiz denilebilecek bir orandaydı. Bununla birlikte hayatın ve üretimin kolektif formlardan giderek uzaklaşması önemsiz de değildi. Meyve, sebze ve evcil hayvanlara verilen ve pazar tarafından belirlenen görece yüksek fiyatlar köylülerin

²⁰⁶ J. Chieng Hsiung, **a.g.e.**, s.201

²⁰⁷ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.275

²⁰⁸ **A.e.**, s.276-277

kendi özel mülklerinde daha fazla çalışmasına yol açıyordu. 1960'ların ortasında özel üretim köylülerin gelirinin üçte birini oluşturuyordu.²⁰⁹

1962'de sanayi üretimi, 1958-59 seviyesinin %40 altındaydı. Şehirler işsiz, gizli işsiz ve kırsal bölgenin zor koşullarından kaçan milyonlarca köylü ile doldu. Üretimin rasyonelleştirilmesi ve uygulanabilir şehir ekonomisi için hükümetin ilk adımı sıkı finansal tasarruf politikası oldu. 1960-61 yılları arasında binlerce küçük ve ekonomik olarak verimsiz fabrika ve mağaza kapatıldı Yeni işe alımlar durduruldu, toplam sanayi iş gücü yarı yarıya indirildi. İkinci önlem, ekonomik olarak gereksiz, arta kalan şehirli nüfus 1962'de başlatılan "köye dönüş" kampanyası ile kırsal alana gönderildi.²¹⁰

1950'li yılların teknokrat politikalarına geri dönüldü. Ekonominin genel yönetimi Pekin'deki bakanlıklara geçti, fabrikalarda yöneticilerin otoritesi tekrar kuruldu ve çalışanlar için maddi dürtüler tekrar hayata geçirildi. Vurgu "kızzılık" yerine "uzmanlığa" kaydı. Yeni sanayi politikaları I. Plan'ın birçok özellik ve eğilimlerini yeniden ortaya çıkıyor olduğuna işaret etse de, hiçbir şekilde Sovyet modeline toptan bir dönüş anlamına gelmiyordu. "Tarımı temel olarak ele alma" politikası artık ciddi bir şekilde planlanıyordu. Modern sanayinin önemli sektörleri kimyasal gübre ve modern tarım araçları üretimi artırmak için yeniden biçimlendirildi. Tarımın geliştirilmesi bilimsel enstitüler kuruldu, kırsal alanın elektrifikasyonu için bir program başlatıldı. Bütün bunların bir sonucu olarak 1962'de tarımsal üretim tekrar canlanmaya ve sürekli olarak artmaya başladı.²¹¹ Hedef BIA döneminde gerçekleşen açlık ve gıda yetersizliğinin önünü geçmek ve Çin tarımını tekrar kendine yeterli hale getirmektir.

Ekonominin bütününde meydana gelen gelişmelerin elbette sosyal bir bedeli vardı ve bu bedel yeni eşitsizlik biçimlerinin ortaya çıkışıydı. Kırsal bölgelerde yeni politikaların bir ürünü olarak zengin köylülüğün ortaya çıkması ve yerel parti kadroları ile nüfuz ilişkilerine girmeleri, şehirlerde ise uzmanlaşmış işçilerin kolektif çalışmanın önüne geçerek işçi sınıfı içinde farklılaşmaları bu bedellerin bir kısmıydı.

²⁰⁹ A.e., s.277

²¹⁰ A.e. s.278-279

²¹¹ A.e. s.280

1960'ın ilk yıllarında, Mao, Halk Cumhuriyeti'nin politik yaşamında oldukça muğlak bir pozisyonu işgal ediyordu. Parti'nin başkanı olarak kaldı fakat ne aygıtı kontrol edebiliyor ne de onun politikalarını belirleyebiliyordu. Maoist sloganlar ve alıntılarının büyük çapta propagandası yapılıyordu ama bunlar Maoist sosyal hedeflere ulaşmak için değil, ulusal bütünlüğün sağlanması, sosyal düzenin sürdürülmesi ve üretimin artırılması amacıyla kullanılıyordu.²¹²

Mao'nun politik yaşamdan giderek geri çekilmesiyle birlikte, "partinin ve onun politikalarının kontrolü örgütlenme ile uğraşanların, sosyal değişme yerine sosyal istikrar, politik düzen ve ekonomik verimlilikle ilgilenen "termidorcuların" eline geçti." Bu "termidorcular"dan en tanınmış Halk Cumhuriyeti'nin başkanı, parti başkan yardımcısı, Mao'nun resmi halefi ve Çin'li liderler arasında en ortodoks Leninist olan Liu Şao-çi idi. Diğer parti genel sekreteri olarak, partinin organizasyonel aygıtını elinde tutan ve kullanan Deng Şao-ping idi. Liu ve Deng'in etkinliğinin artmasına BİA döneminde etkinliği azalan Lu Teng-yi, Peng Çen ve Lu Jui-çing gibi parti bürokratlarının ve birinci beş yıllık plan mimarlarından Çen Yun, Li Fu-çun ve Po Ay-po'nun yetkilerinin yeniden verilmesi eşlik etti.²¹³

Liu-Deng grubu politikalarının, bürokrasinin alt katmanlarında huzursuzluk yarattığı söylenebilir. Daha önce komünlerin ve üretim tugaylarının yönetsel ayrıcalıklarından yararlanan bu kadrolar, Liu- Deng grubu tarafından BİA'nın başarısızlığı üzerlerine yıkılarak neredeyse dışlanmışlardır.

Liu- Deng grubunun geçici üstünlük kurması, Maoistlerin de geri çekildiği anlamına gelmiyordu. Örneğin Yüksek Öğretim Başkanlığı, Liu'nun politikalarına paralel olarak uzmanlaşma yönünde açılımlar getirmiş, Orta Öğretim Bakanlığı ise Mao'nun politikalarına paralel olarak eğitim ve öğretimi bir arada uygulama (kızıl ve uzman) yöntemini izlemişti.²¹⁴

Meisner'e göre Mao parti bürokrasisini kontrol edemese de parti bürokrasisi de Mao'yu kontrol edemiyordu. Onu kitlesel politik mücadele ve büyük olasılıkla iç savaş riskini göze almadan fiziksel olarak politik sahneden kaldıramazlardı ya da

²¹² A.e., s.266 ve J. Chieng Hsiung, a.g.e., s.203

²¹³ Maurice Meisner, a.g.e., s.267

²¹⁴ Han Suyin, a.g.e., s.288

resmi olarak parti başkanlığı sıfatından uzaklaştıramazlardı. Mao, Çin toplumunda hala çok saygın bir konuma sahipti ve parti tabanında taraftarları çoğunlukta idi. En önemlisi, görünüşte Lin Biao'nun aracılığı ile ordunun çoğunluğunun sadakatine sahipti. Mao partinin kontrolünü kaybetmişti ama güçsüz de değildi.²¹⁵

Bütün bu gelişmelere paralel olarak Mao, sessizliğini Ocak 1962'deki parti ulusal çalışma konferansında bozdu. BİA sonrası uygulanan politikaları sert bir şekilde eleştirdi. Demokratik merkeziyetçiliğin, merkeziyetçilik ve bürokratlaşmaya döndüğünü savunuyordu. Mao, demokratik merkeziyetçiliği savunmakla birlikte bunun “kitle çizgisi” politikası ile birlikte uygulanması gerektiğini savunuyordu. Kitle çizgisine uymayanlar, Mao'nun “tiranlar” olarak adlandırdığı parti bürokrasisinin mihenk taşları olan eyalet, bölge ve ülke parti komiteleri birinci sekreterleri idi. Sınıf mücadelesini tekrar gündeme getiriyor “tasfiye ettiğimiz gerici sınıflar geri dönmeyi planlıyor” diyerek dozajı yükseltiyordu.²¹⁶

Yeni tipte sosyo-ekonomik eşitsizliklerin gelişmesi, Aralık 1964'de gerçekleşen ve Liu'nun yeniden Halk Cumhuriyeti'nin başkanı seçildiği 3. Ulusal Halk Kongresinde, Çu En-lai'nin raporundaki uyarılarda kendini gösterdi. Geçmiş iki yılın ekonomik başarılarını övdükten sonra Çu şöyle uyarıyordu:

“Uzunca bir süre önce tasfiye edilmiş toprak ağaları, burjuvazi ve diğer sömürücü sınıflar sosyalist toplumumuzda hala güçlü ve etkilidirler. Onları hiçbir koşul altında hafifsememeliyiz. Aynı zamanda yeni burjuva unsurlar, yeni burjuva entelektüeller ve diğer yeni sömürücüler sürekli olarak toplumda, partide ve hükümet organlarında, ekonomik organizasyonlarda, kültür ve eğitim bölümlerinde ortaya çıkabilirler. Bu yeni burjuva unsurlar ve diğer sömürücüler her zaman yüksek önderlik organizasyonlarında kendi koruyucularını ve temsilcilerini bulmaya çalışırlar. Eski ve yeni burjuva unsurlar ve diğer sömürücüler her zaman sosyalizme karşı olan ve kapitalizmi geliştirenleri tercih ederler.”²¹⁷

²¹⁵ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.268,

²¹⁶ **A.e.**, s.270

²¹⁷ Chou En-lai “Report on the Work of the Government”, Peking Review, 30 Aralık 1964, aktan Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.281

3.4. SINIRLI YÜZ ÇİÇEK VE SOSYALİST EĞİTİM KAMPANYASI

Parti'nin sağ kanadı tarafından yeniden öne sürülen Yüz Çiçek kampanyası en önemli desteği Kültür ve Propaganda Bürolarından almakta, Özellikle Parti'nin Pekin kanadı bu kampanyaya büyük destek vermektedir.²¹⁸

Kültür Devrimi'nin kıvılcımı olan bu dönemdeki yazıların en önemlilerine değinmek gerekmektedir. Bu yazılardan en ünlüsü aynı zamanda partili olmayan bir aydın olan Pekin Vali Yardımcısı yazar Wu Han'ın tarihsel analogisi olan Hay Juy'dur. Wu Han'ın ilk yazısı 1959'da Peng-Mao tartışması döneminde yayımlanmıştır. "Hay Juy İmparatora Karşı Çıkıyor" ve onun devamı olan "Hay Juy Üzerine" yazı dizisinde Hay Juy'un boyun eğmez tutum ve cesareti görevinden alındığı halde görüşlerinde ısrar etmesi övülmekte ve Wu Han şunları yazmaktadır : *"Elinizde bir mızrak varsa onu kullanın. Neden fırlatmıyorsunuz? Mızrak hedefi tutarsa en azından onun da canı yanacaktır. Yazdığım her satırın bir hedefi olduğu iyi bilinsin"*²¹⁹ Yazının ana temasını, adalete düşkün bir memur olan Hay Juy'un, Ming İmparatoru'nun, köylülerin topraklarına el koyması üzerine, köylülerden yana çıkarak topraklarının geri verilmesini talep etmesi ve görevden alınması şeklinde özetlenebilir.

Yine Kültür Devrimi sırasında eleştirilecek, **Kızıl Bayrak** ve **Halkın Günlüğü** gazetelerinin eski başyazarı Teng Tao, Pekin Belediyesi Parti Komitesi Kültür Dairesi Başkanı Lin Mo-han ve gazeteci Liao Mao-şa'nın birlikte yazdıkları "Yenşan'da Akşam Sohbetleri" adlı yazı dizisi 1961-62 yıllarında "Pekin Akşam Haberleri Gazetesi" ve Pekin Belediyesi Parti Komitesi'nin teorik yayın organı olan **Cephe**'de yayınlanmaktaydı. Bu aynı zamanda aydınların propaganda aygıtları üzerinde etkinliğinin arttığının bir göstergesiydi. Teng To, Wu Han, Liao Mao-şa'nın "Üç Ailelik Bir Köyden Notlar" adlı yazı dizisinin bir bölümünde BİA ile ilgili olarak "tek bir yumurtası olan köylünün bu yumurtadan çıkacak yüzlerce pilicin hayaline dalıp zengin olacağı günleri düşünmesi uzun uzun anlatılmaktaydı."²²⁰

Sadece tarihsel ya da edebi analogilere dayalı metinler değil aynı zamanda ekonomi ve eğitim alanında da Liu-Deng hizbini destekleyen yayınlarda önemliydi. Ekonomi

²¹⁸ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 259

²¹⁹ **A.e.**, s. 256

²²⁰ **A.e.**, s.291. Ayrıca bu metinlerin kısa bir özeti ve "resmi" eleştirisi için bkz: Jean Daubier, **Çin Kültür Devrimi Tarihi**, çev.: Büşra Zarifoğlu, İstanbul, Umut Yayınları, 1997, s. 291-299

alanında düşünceler kar unsuru, verim, Parti'nin fabrika ve köylü mülkiyet tipleri üzerindeki kontrolünün azaltılmasını etrafında toplanıyordu. Eğitim alanında ise uzmanlaşmanın daha öncelikli olduğu üzerine vurgu artmakta, kızıl olma ve kol emeği ile çalışma prensipleri eleştirilmekteydi. Bu dönem boyunca etkinliğini artıran seçkinler kadrosu, sistem ve Çin'in örgütsel yapısı üzerinde etkinlik sağlamış, dolayısıyla "barışçı gelişme sloganı kullanılarak ihtilalci geleneğe de darbe indirilmiştir".²²¹

Aydınlar parti içindeki çatlaktan yararlanarak özgürlüklerini yaşarken, Maoistler Sosyalist Eğitim Kampanyası'nı tüm ülke çapında hayata geçirmeye çalışıyordu.

BİA'nın hatalarının, merkezi bir hata olduğunu ve kendisi tarafından üstlenildiğini açıklayan Mao'ya rağmen, Liu-Deng hizbi, hataları, partinin alt kadrolarına yansıtmış ve özellikle kırsal bölgelerde Parti'nin etkinliğinin azalmasına, pazar ilişkilerinin kısmi olarak yeniden tesisine, dolayısı ile "zengin köylülüğün" güçlenmesine sebep olmuştu. Parti'nin kırsalda kontrol alanlarının tehlikeye düşmesi ile Maoist hizbin etkinliğini artırmaya başlaması, 8. Merkez Komitesi 10. Genel Toplantısı'nda (Eylül 1962) "sınıf mücadelesi"nin kırsal alanda tekrar öne sürülmesi ile ivme kazanıyordu. Bu toplantı ile sanayi ve tarımı yeniden düzenleme çizgisi terkediliyor, bunun yerine tarımı esas alan ve sanayiye ekonominin öncüsü olarak gören çizgi benimseniyordu.²²²

Düzeltilme döneminin ekonomik başarısı, Maoist olmayan yol ve yöntemlerin kullanılmasına dayanıyordu. Böylelikle Çin'in geleceği ile ilgili Maoist vizyona uymayan sosyal ve politik sonuçlar üretiyordu. Ekonomik gelişme için ödenen bedel, bürokratik ve teknokratik elitizm, Maoist ideolojik temelin ruhunda düşüş ve yeni biçimlerde eşitsizliklerin şehir ve kırlarda ortaya çıkışı ve şehirle kır arasındaki uçurumun artması oldu.²²³

Mao bu bedeli tek başına ödemek istemiyordu ve "termidorcuların" bu hareketini geriye döndürmek için atılan ilk adım Sosyalist Eğitim Kampanyası (SEK) oldu. Mao Eylül 1962'de MK 10. toplantısında "revizyonizm tehlikesi" karşısında sınıf

²²¹ Oral Sander, **a.g.m.**, s.280

²²² Han Suyin, **a.g.e.**, s.330-331

²²³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.286

mücadelesinin önemine dikkat çekti ve hem parti kadrolarının hem de kitlelerin katılacağı, kitlesel ideolojik bir eğitim kampanyası önerdi. Bu öneri sonradan SEK adıyla üç buçuk yıl sürecek olan kampanyaydı ve MK tarafından kabul edildi.²²⁴

Revizyonizme karşı ideolojik disiplin, organizasyonel yapının yerini alıyor ve SEK sınıf mücadelesinde bir araç olarak başlatılıyordu. SEK, üç iç içe geçmiş kampanya ile birleştirildi: Partili olmayan geniş kitlelere yönelen kırsal eğitim kampanyası, şehirlerde burjuva unsur ve davranışlara karşı Beş Karşı Çıkış ve kırsal Parti kadrolarına karşı Dört Temizlik Hareketi (halk komünleri ve kırsal bölgelerde yolsuzluklara karışmış parti kadrolarının temizlenmesi). Bütün bunlar aynı zamanda diğer alt kampanyalarla ilişkilendirildi. Yoksul ve alt orta köylülüğü birleştirmeye yönelik kampanya, HKO'dan Öğren Kampanyası ve “barışçı” geçişi önleyebilmek için yeni nesilden devrimci gençlik yaratma kampanyası.²²⁵

Mao Mayıs 1963'te kırsal alandaki sorunlar üzerine yapmış olduğu ve “En Önemli On Nokta” adıyla bilinen ve MK'den geçen karar taslağında iki önemli konuya odaklanıyordu. İlk konu, komünlerin fiili olarak çözülmesi ve genelde kolektif çiftçiliğin dağıtılmasıydı. İkincisi ise ÇKP'nin genelde giderek bürokratik bir karakter ve yöntem uygulaması ve özelde kırsal bölgedeki parti organlarının ve kadrolarının yaygın çürümesi idi. Bundan dolayı hareketin asıl hedefi kırsal bölgelerde kolektivizmin tekrar inşası ve komünlerin bir sosyoekonomik birim olarak yeniden işler duruma getirilmesi ve partinin çürümesinin ve bürokratik elitizmin engellenmesi oldu.²²⁶

Ama bürokratik direnç Mao'nun SEK üzerine önerdiği “İlk On Nokta”ya eklenen iki yeni talimatla kendini gösteriyordu. Bunlardan birincisi Parti Genel Sekreteri Deng Şaoping'in Eylül 1963'de yazdığı “Sonraki On Nokta” ve ikincisi Liu Şao-çi tarafından yazılan “Revize Edilen Sonraki On Nokta” olarak bilinen Eylül 1964'deki yazıydı. Her ikisi de Mao tarafından Mayıs 1963 de yazılan orijinal talimatın uygulamasına yönelik detaylı yönergeler içeriyordu. Her iki yazı da Mao'nun sözlerinden alıntılar ile doluydu fakat buradaki amaç, hareketin radikalliğini köreltmek, faaliyet alanını kısıtlamak ve daha da önemlisi hareketi partinin merkezi

²²⁴ A.e., s.271

²²⁵ J. Chieh Hsiung, a.g.e., s.201

²²⁶ Maurice Meisner, a.g.e., s.289

kontrolü altında tutmaktı. Bunu başarmak için kullanacakları araç ise yüksek parti organları tarafından oluşturulan ve küçük bir grup olan “çalışma takımları”nı köy ve komünlerde yerel kadro ve kitleyi denetlemek için göndermekti. Böylelikle Maoistlerin SEK için belirlediği, kitlelerin kendi hareketini ve inisiyatifini etkisiz duruma getirecekti.²²⁷

Mao “İlk On Nokta”da tüm ülke çapında bir “temizlenme” kampanyası öneriyordu. Temizlenme kampanyası için desantralizasyon bir strateji olarak belirlendi. Strateji gereği, kırsal bölgedi eşitsizliklerin ve zengin köylülerle mücadelede yerel inisiyatif, özellikle de fakir ve alt-orta köylülük desteklenecekti. Yerel inisiyatifin desteklenmesi talebi Hsiung’a göre Maoist politikaların partinin yüksek karar organlarında kabul görmemesinden kaynaklanmaktaydı.²²⁸ Maoistlerin partinin merkezin karar organlarındade etkinlik kuramayışı bu bağlamda yerel inisiyatifle geçici bir ittifak ile giderilmeye çalışılmıştır. Böylelikle de kırsal düzeltme ve tasfiye hareketleriyle “burjuva kalıntılar” ve yeni toprak ağası zengin köylülere karşı alt ve orta köylülük desteklenerek halk komünleri ve üretim tugaylarının yönetsel gücü arttırılmış olacaktı.

Buradaki farklı bakış açısı temelinde, kitle kadro ilişkisi ve bütün bu ilişkiler yumağının merkezi parti aygıtı parçalanmadan nasıl düzeltileceği ile ilgili kaygıya dayanmaktadır. Liu –Deng grubu bu tür hareketlerin sıkı bir merkezi kontrol ile güdümlü, kadroları demoralize etmeden gerçekleşmesini isterken Mao ve Maoistler kitle inisiyatifini ön plana çıkarıp hem sosyalist bilinicin kitlelerde oluşmasını hem de oradan gelen inisiyatif ile kadroların kendilerine çeki düzen vermesini aşağıdan yukarıya bir demokratik eleştirel süzgecin sürekli olarak işlemlerini talep ediyordu. Böylece parti bir bütün olarak revizyonizm yoluna sapmayacaktı. Bu ikinci talep istikrarı sarsan bürokrasiyi sürekli olarak rahatsız eden bir talepti.

SEK’de de Ordu 1959’dan beri Mao’ya olan desteğini sürdürdü. Mao Zedung Düşüncesi kavramı, ÇKP’nin 1956 tüzüğünden çıkarıldığı halde, 1960’dan sonra Mao Zedung Düşüncesi HKO eğitim programlarında zorunlu olarak işleniyordu. Propaganda amaçlı hazırlanan **Küçük Kızıl Kitap** bizzat Lin Biao tarafından

²²⁷ A.e., s.290-291

²²⁸ J. Chieh Hsiung, a.g.e., s.204-205

Mao'nun daha önceki yazılarından derlenmişti. 1964 yılına gelindiğinde bütün taburlarda parti örgütleri kurulmuş, bölük düzeyinde parti hücreleri bulunan HKO SEK'e aktif şekilde katılmıştı. Parti de "İdeolojik Çalışmada ve Siyasi Eğitimde HKO'dan Öğrenelim" sloganını öne çıkarıyordu. Her ticari kuruluş, banka, bakanlıkta bir HKO birimi çıkarıyordu. 1964'te Çin'in bütün ticari kurumları, HKO'dan nakledilen kadroların başkanlığındaki siyasi komiteleri ile de güçlendiriliyordu.²²⁹

Parti'ye halef yetiştirme ya da devrimi sürdürecektir genç kadroların yetiştirilmesi siyasetinde de Liu-Deng grubu Komünist Gençler Birliği'nin yönelimini belirlemektedir. Bu amaçla 1964-65'de Komünist Gençler Birliği geniş bir üye yazımı kampanyasına girişti ama üye olanların eski toprak ağaları, zengin köylülerin çocukları kitlesel olarak Komünist Gençler Birliği'ne kabul edilmişti.²³⁰

Parti içinde de bölünmeler kendini yavaş yavaş ortaya çıkarıyordu. Çu En-lai 1964 Aralık'ında Ulusal Halk Kongresi'ne sunduğu raporda "kentlerimizde ve köylük bölgelerimizde açık bir sınıf mücadelesi yaşanıyor, bu mücadele doğal olarak parti saflarına yansıyor. Temel sorun, parti içindeki kapitalist yolcuların etkisiz kılınmasıdır" diyordu.²³¹ Böylelikle Mao'nun yanında olduğunu belirtiyordu. Mao 1965 Ocak'ında Merkez Komitesi'ne, yaklaşan Kültür Devrimi hakkında bir program taslağı sundu. 23 maddelik bu taslak, köylük bölgelerde SEK'in nasıl yürütüleceğini anlatıyordu:

1.Yapılan yanlışlar çok vahimse, önderlik karşı devrimcilerin eline geçmişse, halk kitleleri ayaklanarak yönetimi ele geçirecekti.

2.Parti örgütleri yozlaştığında, yeni bir önderlik çekirdeği oluşturuluncaya kadar yoksul ve alt orta köylüler yönetimi geçici olarak ele geçirecekti. 20.madde ise bunun HKO'nun siyasi, askeri ve üretim çalışmalarındaki demokrasisinden öğrenilmesi gerektiğini vurguluyordu.²³²

²²⁹ Han Suyin, **a.g.e.**, s.348-351

²³⁰ Bu amaçla 8.5 milyon yani üye yazan Komünist Gençler Birliği, Kültür Devrimi sırasında 1966 sonunda kapatıldı ve 1971'de tekrar açıldı. **a.e.**, s. 358-359

²³¹ **A.e.**, s.341

²³² **A.e.**, s.342-343

Farklılıklar artık su yüzüne çıkmıştı. Ülke genelinde ve özelde partiye yansıyan “sosyalizm” ve kapitalizm” arasındaki savaşa ilişkin önermeyle başlayan bildiri, hareketin kırsal alandaki kadrolardan “parti içinde kapitalist yolu seçen yetkili insanlara” yöneldiğini belirtiyordu. Bazı “kapitalist yolcular” gizli kalmışlardı ve MK’de de dahil olmak üzere partinin yüksek mevkilerinde yer alıyorlardı. Bu deklarasyon gerçekte parti bürokrasisi ve onun üst düzey yöneticilerine karşı ilan edilmiş politik bir savaştı.²³³

Yaklaşan mücadelede de Mao dayanacağı ittifakı da böylelikle belirlemiş oluyordu; Çu En-lai önderliğindeki sivil kadrolar, halk komünlerinin eski kadroları ve HKO.

²³³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.292

4. BÜYÜK PROLETER KÜLTÜR DEVRİMİ (BPKD)

4.1. MAOİZMİN KULLANDIĞI BELİRTLİ KAVRAMLAR VE MAO KÜLTÜ

4.1.1. Kitle Çizgisi

Mao devrimci değişim için kitlelerin yaratıcılık ve coşkunluğuna inancını sıklıkla belirtmesine rağmen aynı zamanda kitle hareketinin kendiliğindenliği hakkında kuşkusuz Leninist şüpheciliği de paylaşıyordu. Soyutlama düzeyinde, Parti; her seviyede tüm devrimci aşamanın karakterini tanımlayan genel çizgiden, temel düzeyde somut durumlarla ilgili belirli politikaları formüle ederken politik rehberliği sağlamalıdır.²³⁴ Dolayısıyla kitle çizgisi Parti'nin bir çizgisidir ve Parti liderliği ile kitleler arasında doğru ilişkileri buyurmaktadır.

Mao kitle çizgisini şu şekilde tarif etmektedir.

“Partimizin bütün pratik çalışmalarında doğru önderlik, "kitlelerden kitlelere" ilkesine uygun olmak zorundadır. Bunun anlamı şudur: Kitlelerin fikirlerini (dağınık ve sistemleşmemiş fikirleri) almak ve onları derli toplu hale getirmek (onları inceleyerek, derli toplu ve sistemli fikirler haline getirmek), ondan sonra yeniden kitlelere gitmek ve kitleler bunları kendi fikirleri olarak benimseyene, onlara sıkı sıkıya sarılana ve onları eyleme dönüştürene kadar bu fikirleri yaymak, açıklamak ve bu fikirlerin doğruluğunu bizzat kitlelerin eylemi içinde sınamak. Sonra kitlelerin fikirlerini alıp bir kez daha derli toplu hale getirmek, yeniden kitlelere gitmek ve böylece ısrarla bu fikirlerin uygulanmasını sağlamak. Böylece fikirlerin her defasında daha doğru, daha canlı ve daha zengin bir hale geldiği sonsuz bir helezon içinde bunu bir daha, bir daha tekrarlamak. İşte Marksist bilgi teorisi budur.”²³⁵

Mao'nun kitle çizgisi formülasyonu politikanın harekete çevrilmesinde kitle katılımının önemi ile de ilgilidir. Kadrolar kitlelere yakın olmalı, kitlenin isteklerine, taleplerine, fikirlerine ve bilinçliliğine karşı duyarlı olmalıdır. Mao kitleler ve

²³⁴ Graham Young, “On the Mass Line”, **Modern China**, C.VI, No: 2, Nisan 1980, s.226

²³⁵ Mao Zedung, “Önderlik Yöntemlerine İlişkin Bazı Meseleler”, (Çevrimiçi), <http://www.kurtuluscephesi.com/mao/maosecme3.html#b15>, 26 Mayıs 2006

kadrolar arasındaki ilişkide, ne parti politikasının ne de kitle bilinçliliği ve arzularının ihmal edilmemesini talep eder.²³⁶

Mao'nun yorumuna göre; kitle çizgisi, devrimci hareketin tüm seviyelerinde örgütlenmiş parti liderliğinin ve parti direktiflerinin total olarak hayata geçirilmesinde, kitlenin düşüncesi ve harekete geçişi ile ilgili özel bir konum belirtir.²³⁷ Parti çizgisinin geniş kitlelerce içselleştirilmesi ve pratiğe dökülmesine yönelik girişim çağrısıdır “kitle çizgisini takip edin” sloganı. Stanilizmin etrafında dolaşıp tekrar ona dönmenin popülist versiyonudur bu anlamda. Kitlelerin takip edeceği çizgi liderlik tarafından önceden belirlenir.

Maoizme göre kitle çizgisinin uygulanması hem liderlerin hem de kitlelerin birbirlerinden öğrenmesi gereken ve birbirlerini desteklemesi gereken karşılıklı bir eğitim sürecidir. Yöneten ve yönetilen arasında sürekli bir iletişim gerektirir. Kitle çizgisi sürecinin birçok aşamasında, kitlelere karar alma süreçlerine katılım için fırsat tanınır ve bu durum liderlere kitlelerle ilgili sorumluluk yükler. Mao kitlelerin erdemine çok önem vermekle birlikte, bunun bir sınırı olduğuna da kabul eder.²³⁸

Mao'nun kitle çizgisinin sınırlarını Kültür Devrimi sırasında Şubat 1967'de kurulan Şanghay Komünü ile ilgili yorumunda kendini gösterir:

“Eğer her şey komüne dönüşürse, partiye ne olacak? Partiyi nereye koyacağız? Komün Komitesi'nde partili üyeler ve partili olmayan üyeler var. Parti Komitesi'ni nereye yerleştireceğiz? Mutlaka bir şekilde parti olmalıdır! Adı ne olursa olsun, önemli değil, mutlaka bir hücre olmalıdır. Adı Komünist Parti, Sosyal Demokrat Parti, Koumintang ya da I-kuan-tao olsa bile mutlaka bir parti olmalıdır.”²³⁹

4.1.2. Çizgi Mücadelesi

Mao'ya göre çizgi tüm ideolojik ve politik konularda doğru yada yanlış bir karar vermektir. Parti'nin çizgisi doğruysa elinde hiçbir maddi güç olmamasına rağmen her şeyi elde edilebilir. Eğer çizgi yanlış ise her şeye sahip olunsu bile yanlış çizgi

²³⁶ Graham Young, **a.g.m.**, s.226

²³⁷ **a.g.m.**, s.230

²³⁸ James C.F. Wang, **a.g.e.**, s.55-56

²³⁹ Mao'nun 1967 yılıdaki konuşmasını aktaran Graham Young, **a.g.m.**, s.235

sebebiyle tüm sahip olunan şeyler kaybedilir.²⁴⁰ Mücadele doğru ve yanlış çizgiler arasında sürekli olarak devam eder.

Mao'nun hesaplamasına göre parti tarihinde on büyük çizgi mücadelesi yaşanmıştı. Kao Kang, Peng Deh-huai, Liu Şao-çi ve Lin Biao devrim sonrası çizgi mücadelesinin taraflarıydı. Bütün bu “karşı çizgi” sahipleri daha önceki “yanlış çizgi” sahipleri ile bir şekilde ilişkilendirildi. Örneğin Peng, Kao Kang ile Liu, KMT ile ilişkilendirildi.²⁴¹

Dittmer'e göre bir çizginin doğruluğu, sadece parti içindeki diğer çizgiyi alt etmekle sınırlı tutulmaz. Parti içindeki çizgi mücadelesi ile toplumdaki sınıf mücadelesi arasında bağ kurulur. Değerlendirme sınıf çıkarlarıyla ilgilidir. Doğru çizgi, geniş işçi ve köylü kitlelerinin çıkarlarını savunan “devrimci proleter çizgi” ve karşıt çizgi olan “gerici burjuva çizgi”de “karşı devrimci revizyonist sınıflar”ın ve “burjuvazi”nin çıkarlarını temsil eder. Bütün bunlar bir programa bağlanır “devrimci çizgi” proletarya diktatörlüğünü kurmak ve sosyalizme doğru ilerlemek isterken, “burjuvazi” sosyalizmi devirmek ve “burjuva diktatörlüğü” kurmaya çalışmakla suçlanır. Bu modern kapitalizm de değil burjuva çizgi gerici olmasından ötürü devrim öncesi “feodal kapitalizm”i kurmak istemektedir.²⁴²

“İki çizgi mücadelesi teorisi” merkezi liderlikte kapitalist yolu izleyenlerle sosyalist yolu izleyenler arasında sürekli gizli bir bölünme olduğunu ve bu bölünmenin yansıması olarak toplumun geniş kesimlerinde sınıf mücadelesini harekete geçirdiğini iddia etmektedir.²⁴³

Sosyalist görevlerin başarısını engelleyen ve proletaryanın moralini bozan ters akıntıların ortaya çıktığı sıkıntı veren zamanlarda, burjuva gerici çizgi üstün gelebilir ve üstünlüğünü burjuva ve yeni burjuva sınıfların yarına politikalar uygulayarak kullanabilir. Bu dönemlerde sosyalist hedefleri başarmak için proleter devrimci çizgi inisiyatifi ele alır ve kendi sınıfının yararına politikalar uygular. İki çizgi arasındaki sürekli mücadele Parti içindeki forumlarda çözülemeyecek derecede şiddetlendiğinde

²⁴⁰ Lowell Dittmer, “Line Struggle” in Theory and Practice: The Origins of the Cultural Revolution Reconsidered”, *The China Quarterly*, No:72, Aralık 1977, s. 677

²⁴¹ a.g.m., s.679

²⁴² a.g.m., s.680

²⁴³ a.g.m., s.708

kamuoyuna taşınır ve kitleler, kendi çözümüne kavuşması için politik arenaya davet edilir.²⁴⁴

Kitlelerin politik arenaya çağrılması parti içi tartışmalarda bir sonuca ulaşamamanın ve sorunların giderilememesinin örtük olarak kabûlüdür. Kitleler her zaman “doğru çizgiyi” seçerler.

4.1.3. Kızıl ve Uzman

1957 yılında, ÇKP tarafından, BİA ile bağlantılı olarak “kızıl ve uzman”ların yaratılması için güçlü bir kampanya başlatılmıştı. Gerçekte “kızıl ve uzman” kampanyası Partiye uzun zamandır sorun yaratan iki temel soruna bir cevap oluşturmak için başlatıldı. Bu sorunlar “eski” entelektüellerin sosyalizme yeterince ilgi göstermemesi ve hızlı ekonomik gelişmeyi sürdürmek için maddi (ekonomik ve teknolojik) kaynakların eksikliği idi.²⁴⁵

Baum’a göre Çin toplumunda her zaman “kızılar” ve “uzmanlar” arasında sürekli bir sınıf mücadelesi olmuştur. Pratikte terimler değişik sosyal grupları işaret eder. Kızılar politik liderler ya da kadrolarken uzmanlar entelektüellerdir. Rejimin ilk yıllarında entelektüeller işçi sınıfının bakış açısını ve çıkarlarını içselleştirebilmeleri için düşünce reformu ya da ideolojik yeniden biçimlendirmeye tabi tutulmuşlardır²⁴⁶

Yüz çiçek kampanyası sonucunda binlerce muhalif aydın kırsal bölgelere kafa ve kol emeği arasındaki ayrımı kaldırmaya ve yeniden eğilmeye gönderilmişti. Rejimin isteği doğrultusunda kırlara ve üretim birimlerine “kızılaşmaya” gittiler. Dolayısı ile rejimin geçmişin mirası entelektüelleri, “kızılaştırma” girişimi akamete uğramış oldu.

Bu sebeple, meslekten uzman olan bir kişi ile ideolojik olarak eğitilmiş kişi arasında vurgu ikincisine kaymaktaydı. Bu argümanın mantıksal temeli, bir insan doğru anlamda kızıl olmadığı müddetçe yetenekli bir uzman olamaz iddiasına dayanıyordu²⁴⁷ Dolayısı ile kızıl ve uzman birleşimi ve ayrımı ÇHC tarihinde iktidar

²⁴⁴ a.g.m., s.709

²⁴⁵ Richard D. Baum, "Red and Expert": The Political-Ideological Foundations of China's Great Leap Forward, *Asian Survey*, C.IV , No:9, Eylül ,1964, s.1051

²⁴⁶ Peter R. Moody Jr., "The Political Culture of Chinese Students and Intellectuals: A Historical Examination", *Asian Survey*, C. XXVIII, No:11, Kasım 1988, s.1151

²⁴⁷ Richard D. Baum, a.g.m., s.1053

mücadelesinin sembollerinden biriydi. Mao'nun kızıl ve uzman olma söylemi kafa ve kol emeği arasındaki ayrımın kaldırılmasına yönelik komünist hedefle paralel işleyen bir süreçti. Bu sebeple BİA dönemi komünist insanın yaratılacağı bir dönem olarak da tasarlanmıştı.

Mao uzmanlaşma ile siyasi yönlendirme arasında hiçbir çelişki olmadığını düşünürdü “Kızıl ve uzman olun” sloganı, daha çok bilgi ile donanmış ve kendisini devrime adanmış bir insanın, sıradan bir insana oranla çok daha verimli olacağını belirtmekteydi.²⁴⁸ BİA'nın başarısızlığı ve Mao'nun geri çekilmesi bu süreci biraz olsun yavaşlattı.

1961'de ikinci yüz çiçek kampanyasına gelindiğinde Dış İşleri Bakanı Çen Yi şöyle diyordu:“Sosyalizmimizi inşa ederken, sanayide, sanayide, edebiyatta v.b ve politik çalışmada uzmanlaşmış her türlü kabiliyete ihtiyacımız vardır. Bu sebeple politik okullarda vurgu, politikaya; uzmanlaşmış okullarda ise profesyonel çalışmaya vurgu yapılmalıdır”²⁴⁹ derken bu konuda “iki çizgi” arasındaki farklılığı net bir şekilde ortaya koyuyordu.

4.1.4. Mao Kültü

Ekim 1949'dan sonra “lider ilkesi” Stalin ve Mao'nun kişi kültü üzerinden Çin'de propaganda edildi. Stalin'i yüceltmek, sadece, yeni rejimin “enternasyonel” zorunluluğunun bir parçası değildi, fakat aynı zamanda yerel politik güçleri tek liderin otoritesine adanması amacına hizmet ediyordu. MK'nın 1949'da parti liderlerinin kamuoyunda yüceltilmesini yasaklayan kararına rağmen, basın Mao'nun kişiliğine olması gerekenden fazla yer veriyordu. Uzun zaman sonra Kızıl Muhafızların onu idolleştirmesi gerçekleşecekti. O Çin'in bireysel temsilcisi idi. Onun iradesi Çin'in iradesini açıklıyordu. Onun sesi Çin'in sesiydi.²⁵⁰

Mao kültürünün 1949–53 döneminde yerel düzeyde propagandası daha açıktı. Örneğin **Shenyang Ribao** Mao'yu sadece “kutsal Göğün yöneticisi”ne eşitlemiyor aynı

²⁴⁸ Han Suyin, **a.g.e.**, s.131

²⁴⁹ Richard D. Baum, **a.g.m.**, s.1055

²⁵⁰ Lawrence R. Sullivan, “Leadership and Authority in the Chinese Communist Party: Perspectives from the 1950s”, **Pacific Affairs**, C. LIX, No:4, Kış 1986-1987, s.610-611

zamanda onun üstünlüğünü kozmik güçlerle açıklıyordu. “Başkan Mao Kızıl Güneş’ten daha iyidir” ve Başkan Mao’nun cömertliği Gökten daha fazladır.”²⁵¹

Kamuoyunda Mao kültünü tartışma işaretleri gerçekte Ekim 1949’dan sonra belirginleşti. Mao’ya büyük saygı duyulmasını savunmakla birlikte, ÇKP’nin teorik gazetesi **Xuexi**, bu icat edilmiş karizmaya, özellikle aydınlar arasında karşı çıkışın olduğunu ima ediyordu. Ai Mu adındaki yazar, sürekli olarak “Çok Yaşa Başkan Mao” demenin Çinli solcuların direniş savaşında karşı çıktığı “Çan Kay Şek olmazsa Çin her şeyini kaybeder” irrasyonel kahraman anlayışıyla benzerliğine dikkat çekiyordu. Komünist zaferin ispatladığı gibi, tarihi, “kahramanlar” değil “insanlar” yapıyordu.²⁵²

Gerçekte Mao, Kore Savaşı’na kadar, liderlikteki arkadaşlarının müdahale ile ilgili endişelerini geçersiz kılana değin bir konsensüs lideri idi. Kore Savaşı’na etkisine rağmen Mao, kolektif liderlikle ilgili dolaylı veya doğrudan eleştirilere maruz kalmadı. Fakat Stalin’in ölümünden, özellikle tarımsal kooperatifleştirme de yaşanan tartışmalardan sonra, Mao’nun liderliği daha ön plana çıkmaya başladı. Onun karar almadaki rolü parti içi çatışmayı tetikledi.²⁵³

Meisner’e göre ise, kökenleri 1930’ların ortasından başlamak üzere Mao kültü yavaş yavaş inşa ediliyordu. Ama devrimden sonra Mao 1955, yılında tarımda kolektifleştirme programının ortaya konuluşuna kadar kişisel prestijinin yarattığı bu gücü hiç kullanmadı. Kolektifleştirmede parti önderliği içinde kendini öne çıkarıp mutabakatı dışlaması tekrar Mao kültünün yükselişini doğurdu, ta ki Kruşçev’in Stalin kültü eleştirisine kadar.²⁵⁴

Liderlik tarzını eleştiri, Stalin’in ölümünden Kao Kang ve Jao Shu-shih’in Mart 1955’deki tasfiyesine kadar Çin’deki en önemli politik konu oldu. Malenkov’un yönetimi altında yeni Sovyet liderliği politik çizgisini takiben Çin basını genellikle “kolektif liderliği” överken, isimsiz ÇKP liderlerini bu temel ilkeyi çiğnemekle suçluyordu. Şubat 1954’de parti liderliği “kolektif liderlik” üzerine 1948’den beri en

²⁵¹ **a.g.m.**, s.611

²⁵² **a.g.m.**, s.613-614

²⁵³ **a.g.m.**, s.616-617

²⁵⁴ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.296–297

sert açıklamasını yapıyor “bireyin rolünün abartılması ve bireysel prestije vurgu yapılması” konusunda uyarıda bulunuyordu.²⁵⁵

BİA döneminde tekrar yükselişe geçen Mao kültü BİA’nın başarısızlığı sonucu darbe yedi. Onu bu durumdan kurtaran HKO oldu.

Lin Biao HKO’yu “Mao Zedung düşüncesinin büyük okulu”na dönüştürdü. 1964’de ordunun politik departmanı Başkan **Mao’dan Alıntılar**’ın ilk baskısını yaptı. Daha sonra bu kitap **Küçük Kızıl Kitap** olarak adlandırılacaktı. Lin Biao, “Mao Zedung Düşüncesi”nin evrensel geçerliliği ve olağanüstü gücü hakkında abartılı iddialarda bulunuyordu. Lin’e göre “yoldaş Mao Zedung çağımızın en büyük Marksist-Leninisti” idi ve onun dehası doktrini “daha yüksek ve tamamıyla yeni bir aşamaya taşıyordu.”²⁵⁶

Mao’nun ölümünden sonra bile Çin’li devlet görevlileri ne elde etmek istiyorlarsa Mao kültüne başvurmaya devam ettiler. Böylece Hua Guofeng kendisinin Mao’nun ardılı olarak seçilmesini Mao’nun kendisine ilettiği “sen işin başındayken ben huzurluyum” pusulasına dayandırıyorlardı. Radikaller (özellikle Yao Wen-yuan) Lin Biao’nun tasfiyesinden sonra, rejimin propaganda aygıtını kontrol ettikleri için kitle iletişim araçlarını iktidar mücadelelerinde bir silah olarak kullanıyorlardı. Mao’nun ölmeden önce yazdığını iddia ettikleri “aşağıda belirtilen ilkelere göre hareket edin” emrini Jiang Jing’in Mao’nun meşru ardılı olduğunu haklı çıkarmak için kitle iletişim aygıtlarında yoğun ve kararlı bir şekilde kullandılar.²⁵⁷

Bu sebeple Mao kültü Mao’nun ölümünden sonra da iktidar mücadelesinde belirleyici bir rol oynuyordu. İktidar mücadelesi yapan gruplar meşruiyetini Mao’ya dayandırma gereğini hissediyorlardı. Mao’nun tartışılmaz bir kült oluşu ise BPKD ile gerçekleşti.

²⁵⁵ Lawrence R. Sullivan, **a.g.m.**, s.617

²⁵⁶ Maurice Mesiner, **a.g.e.**, s.297

²⁵⁷ Parris H. Chang, “Who Gets What, When, and How in Chinese Politics- A Case Study of the Strategies of Conflict of the "Gang of Four" ”, **The Australian Journal of Chinese Affairs**, No:2, Temmuz 1979, s.31

4.2. MÜCADELE BAŞLIYOR: TASFİYE SÜRECİ

Mao'nun Sovyetler Birliği gibi Çin'inde gelecekte “revizyonizm” batağına sapması olasılığına dair korkusu, Mao'yu parti içinde kendisine göre nihai bir temizlik hareketine götürecekti. Devrimin ardılları da Mao'ya göre bu tehlikeyi önlemek için eğitimden geçmeliydiler. Mao bu noktada partiye güvenmiyordu. Güvenilir ardıllar parti tarafından değil doğrudan Mao düşüncesinin incelenmesi ve hayata geçirilmesi yoluyla eğitilebilirdi.²⁵⁸

Maoistlere göre sosyalist bir toplumda sınıflar, sınıf çatışmaları ve sınıf çelişkileri her zaman olacaktı. Sınıf mücadeleleri kapitalizmden sosyalizme geçişte devindirici bir güç sağlamaktaydı fakat bu güç kapitalizmin restorasyonuna öncülük ederek de sosyalizmin terki ve tersine dönmesine de yol açabilirdi. Kapitalist restorasyonu engellemek için proletarya diktatörlüğünü güçlendirmek ve sağlamlaştırmak için sosyalist devrime devam etmek gerekiyordu.²⁵⁹ Kültür Devrimi de bu devrimlerden biri olup sınıf mücadelesinin ve iki çizgi arasındaki mücadelenin ÇHC tarihinde zirveye ulaştığı noktaydı.

4.2.1. Aydınlarla karşı yürütülen kampanyanın Pekin Parti Örgütü'nün tasfiyesine bağlanması

Geçmişe yönelik bir bakış açısıyla Mao'nun parti içindeki “kapitalist yolcuları” tasfiye etmek için aşamalı bir plan geliştirdiğini gözlemliyoruz. SEK süresince sorunların parti içinde çözümlenebileceği umudu ortadan kalkan Mao, “sorunlardan” toptan bir tasfiye ile kurtulma yolunu seçmiş olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeple Mao, ilk önce partinin propaganda aygıtını denetimi altına almak istemiştir.

BİA sonrası, aydınlardan tarihsel ve edebi analogilere yaptığı eleştirilere maruz kalan Mao, bu eleştirileri; “Parti aleyhtarı faaliyetler için romanları kullanmak büyük bir buluş. Bir siyasi rejimi devirmek isteyen herhangi bir kimse, kamuoyu yaratmalı ve

²⁵⁸ Maurice Meisner, **a.g.m.**, s.299

²⁵⁹ Graham Young, “Mao Zedung and Class Struggle in Socialist Country”, **The Australian Journal of Chinese Affairs**, No:16, July 1986, s.41

biraz hazırlık çalışması yapılmalıdır. Bu devrimci sınıflar için geçerli olabileceği gibi, karşı devrimci sınıflar için de geçerlidir” diyordu.²⁶⁰,

Bu amaçla da Mao, ilk aşamada parti sağ kanadının ideolojik hakimiyetine, yani Kültür ve Propaganda Büroları’nın hakimiyetine son vermek niyetindeydi. Ve bundan dolayıdır ki Wu Han’a yapılan saldırılar bizzat Mao tarafından desteklenmekteydi. Şanghay Parti Komitesi propaganda bürosu üyesi gazeteci Yao Wen-yuan’dan, Wu Han’ın eleştirisinin yazılmasını bizzat Mao istemişti.²⁶¹

Mao da, Hay Juy Üzerine adlı oyunu “Bu oyunun özü görevden alınma üzerinedir. Ming İmparatoru. (...) Hay Juy’u görevden almıştır. Biz de 1959’da Peng Teh-huay’ı görevden aldık. Peng Teh-huay da Hay Juy’dur” diyordu. Bu olayın araştırılması için oluşturulan Kültür Devriminden Sorumlu Grup’a (KDSG) emir verildi. Beş kişiden oluşan grubun içinde, sadece Kang Şeng Mao’ya yakın bir kişi olarak tanınıyordu. Peng Çen’in Kültür Devrimi’nden sorumlu grubun başına getirilmesi Han Suyin’e göre, Mao’nun stratejisiyle de örtüşmekteydi. Mao her zaman “revizyonistlerin” kendi eylemleriyle kendilerini açığa çıkaracağından emindi. Fakat Şubat 1966’da KDSG’nin Başkan’ı Peng Çen’in raporu Wu Han’ın yazısının tamamen akademik nitelikte olduğu ve siyasal bir öz taşımadığı yönündeydi.²⁶² Meisner’e göre Peng ve parti aygıtı tartışmayı akademik ve tarihi sınırlar içinde yönetmeye çalışmaktaydı.²⁶³

Peng Çen’in Şubat Raporu’na karşı, Mao, mücadele alanını yavaş yavaş genişletiyordu. Cehennem Kralı’nın Sarayı olarak gördüğü Kültür ve Propaganda Bürolarına karşı, eyaletleri ayaklanmaya çağırıyor, ayaklanacak binlerce bilge maymunun, Cehennem Kralı’nın Sarayı’nı paramparça etmesini istiyordu.²⁶⁴

Yao Wen-yuan’dan yansıyan Maoist yaklaşım, üç zor yıl olan 1956–1960 dönemi bahane edilerek, Sovyet liderliğinin “revizyonist” çizgisine denk düşen Wu Han, Teng To, Liao Mao-şa suçlamalarıyla, Parti çizgisinden farklı bir çizgi izliyorlar,

²⁶⁰ Mao Zedung, **Yayımlanmamış Yazılar**, ,s.149

²⁶¹ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 38

²⁶² Han Suyin, **a.g.e.**, s.365, 402-408

²⁶³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.331

²⁶⁴ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 407

sosyalist inşanın kitle çizgisini terk ederek uzmanlara ve teknokratlara dayanan “revizyonist” politikaları savunuyorlardı.²⁶⁵

Peng Çen’in görevini kaybetmesi ile birlikte Pekin Belediyesi sadık Maoistler etrafında yeniden organize edildi. Bunu propaganda ve kültür aygıtındaki toptan tasfiye süreci izledi. Yeni oluşturulan KDSG ile Maoistler Pekin’i ve ülkenin en önemli iletişim organlarını kontrol ediyordu. Fakat Mao’nun amacı sadece Pekin yada parti-devlet aygıtının hakimiyetini ele geçirmek değildi. Maoist hedef ülkenin politik yapısını ve halkın soysal yaşamını toptan yeniden organizasyonu ve düzeltilmesi ile ilgiliydi.²⁶⁶

Yao’nun tezleri aynı zamanda 16 Mayıs Genelgesi adıyla, MK tarafından resmileştirildi. 16 Mayıs Genelgesi ile;

- Peng Çen’in Şubat Raporu mahkum ediliyor ve KDSG dağıtılıp Maoistlerin önderliğinde yeni bir KDSG kurulmasının önü açılıyor,
- “Kapitalist yolu” seçmişlerin ve “revizyonistlerin” belirli sayıda MK’de, çeşitli il ve eyalet kademelerinde faaliyet sürdürdüğünün özellikle altı çiziliyordu.²⁶⁷

4.2.2. Tasfiyenin Yaygınlaşması ve Olayların Akışı

16 Mayıs Genelgesi’nin en önemli sonucu kendini Dazubao (duvar gazetesi) hareketiyle gösterdi. Pekin Üniversitesi’ne (Mao’ya göre) ilk “Marksist-Leninist” dazubao asılmış ve Pekin Üniversitesi yöneticileri, özellikle de dekan hedef seçilmişti.²⁶⁸

Parti yönetimindeki Maoistler, bu ilk dazubao metninin, merkezi kitle iletişim araçlarıyla Çin’in en uzak köşelerine kadar yayılmasını sağlayarak, bu kendiliğinden gelişmeye kesin bir siyasal anlam kazandırmışlardır; böylelikle yerel yöneticilerin baskı olasılıkları kırılmış, kendiliğinden oluşacak örgüt biçimlerine de temel sağlanmış, resmi cesaret verilmiştir.²⁶⁹

²⁶⁵ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 47

²⁶⁶ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.332

²⁶⁷ 16 Mayıs Genelgesi’nin tam metni için bkz.: Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 301-308

²⁶⁸ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 50

²⁶⁹ Arbeiterkampf, “Kültür Devriminden Restorasyona”, **Dünün ve Bugünün Defterleri Dünya Sorunları 6/2 -Sosyalizmin Güncel Sorunları Dosyası-**, çev:Nesrin Oral, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1989, s. 259

Duvarları kaplayan bu büyük harfli afişler fırçalarla hazırlanıyordu. Büyük dikdörtgen ve renkli kağıtlar üzerinde göz alıcı bir şekilde sunuluyordu. Başlık ve ara başlıklar değişik biçimdeydi ve harfler göz alıcıydı. Dazubaoları hazırlayanlar, saldırıya hedef olan kişileri grafiklerle hicvediyorlardı. Adi olarak kabul edilen bir insanın sürünme durumu titrek harflerle, hataları birbiri üzerine yığılmış bürokratlar için, yukarıdan aşağıya doğru harfler kullanılıyordu. İstenmeyen kişilerin üzerine de düşmanlık ve nefret işareti olarak X işareti koyuluyordu.²⁷⁰

Devlet Konseyi ve MK, öğrencilerin Kültür Devrimi'ne katılımını sağlamak amacıyla 13 Haziran'da üniversiteye giriş sınavlarının kaldırıldığını, bütün üniversite ve yüksekokullardaki sınavların altı ay süreyle durdurulduğunu açıklamıştı ama okullardaki eğitim dört yıl sonra başlayabilecekti.²⁷¹

Mao ve Çu'nun "elli günlük" merkezdeki yokluğu Pekin'i Liu-Deng hizbinin kontrolü altında bırakmış, Liu-Deng hizbi Pekin Belediyesi Parti Komitesi'ni tekrar organize etmişler ve görevi Kültür Devrimi'ni üniversitelere ve diğer alanlara yaymak olan "çalışma gruplarını" bu alanlara göndermişlerdir. Çalışma gruplarının özelliği Liu-Deng grubunun kontrolünde olmasıdır. Öyle ki, Sinhua Üniversitesi'ne gönderilen çalışma grubunun başkanlığını, Liu'nun karısı Wang Kuang-mey yapmaktadır.²⁷²

Nitekim çalışma grupları, gelişen öğrenci muhalefeti engellemeye çalışmış, öğrencilerin eğitim sistemine olan tepkilerini, üst kademedeki kadrolara değil de, alt ve orta kademelere kanalize ederek Maoistlerin tepkilerini çekmişlerdir. Bu süreç içerisinde, çalışma gruplarına karşı düşük düzeyli de olsa bir öğrenci muhalefeti oluşmaya başlamıştır ki, bunlar da **Kızıl Muhafızlar**'ın ilk çekirdeğini oluşturmuşlardır.²⁷³

Çalışma gruplarının varolan hareketlenmeyi soğutmaya yönelik girişimleri 11 Ağustos'ta gerçekleşecek olan 8. MK 11. Genel Toplantısı'nda Mao'nun kendi dazubaosu olan "Karargahı Bombalayın"ı açıklamaya itmiştir. Mao'ya göre geçen "elli günlük" (Mao bu süre zarfında çeşitli bölgelerdeki parti ve ordu birimlerine

²⁷⁰ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 55 ve 187

²⁷¹ Han Suyin, **a.g.e.**, s.431

²⁷² Jean Daubier, **a.g.e.**, s.56-59

²⁷³ **a.e.**, s.57-58

ziyaretlerde bulunmuştu) süre boyunca her düzeyden “bazı” önder yoldaşlar ciddi hatalar yapmışlar, bir burjuva diktatörlüğü kurarak proletaryanın yükselen kültür devrimi hareketini baskı altına almaya çalışmışlar; beyaz bir terör uygulamışlardır.²⁷⁴

Ağustos 1966’da gerçekleşen 8. MK. 11. Genel Toplantı ile Maoistlerin Kültür Devrimine yön verecek olan Onaltı İlkenin yayınlanmıştır. Onaltı İlke kararına göre:²⁷⁵

- Burjuvazi yıkılmış olmasına rağmen, kitleleri yozlaştırmak eski fikir ve kültür ile kapitalizmin restorasyonu için çaba göstermektedir. Dolayısıyla Parti’nin hedefi, kapitalist yolu tutan yöneticilere karşı mücadele etmek ve onları devirmektir.
- Devrimin dayandığı toplumsal temel, işçi, köylü, asker kitleleri, devrimci aydınlar ve gençliğin öncüsü Kızıl Muhafızlardır. Devrimin başarısı, Parti önderliğinin kitleleri ne kadar seferber edebileceğine bağlıdır. Kitleler ayaklanmalıdır.
- Kadrolar a-İyi b- Nispeten İyi c- Ciddi hatalar işleyen fakat sosyalizm aleyhtarı haline gelmeyenler d- Parti ve sosyalizm aleyhtarı az sayıda sağcı, a ve b kategorileri, kadroların alt ve orta kısımlarını yani %95’ini oluşturuyorlardı.
- Kültür Devrimi bir süre fabrika ve Halk Komünlerinde başlatılmayacaktı. İşçiler ve köylüler, Kültür Devrimlerini kendi üretim birimlerinde yapacaklar ve bunu üretime sarılarak gerçekleştireceklerdi.
- HKO da kendi Kültür Devrimi’ni HKO Genel Siyasi Bürosu ve AİK önderliğinde yürütecekti.

Yukarıda belirtilen son iki ilke sorunun bir kültür devrimi olmadığı, bürokrasi içindeki iktidar mücadelesi olduğunu göstermektedir. İşçiler, köylüler ve HKO’nun Maoist çerçeveden çıkmasını istemeyen ittifak, bu bağlamda Kızıl Muhafızlar’ın bu alanlara müdahalesi sırasında kendi gerçekliğini uygulayacaktır.

Bu mücadele “iki çizgi arasındaki mücadele” olarak tanımlandı: Bir tarafta Mao Zedung’un önderlik ettiği “devrimci proleter çizgi” ve diğeri Liu Şao-çi ve Deng Şaoping’in önderlik ettiği “gerici burjuva çizgisi”. Bu mücadele, iddiaya göre,

²⁷⁴ Han Suyin, **a.g.e.**, s.428-430

²⁷⁵ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 310-318 ve Han Suyin, **a.g.e.**, s. 432-433

Çinlilerin tüm yaşam alanlarını; dış politika, ekonomik kalkınma stratejisi, liderlik ve yönetim teknikleri, ücret skalası ve yaşam standartları, eğitim olanakları, tıp ve diğer hizmetler hatta bilimsel metotları bile etkileyecek olan, liderlikteki derin ideolojik çatlağı temsil ediyordu.²⁷⁶

11. Genel Toplantı sonrasında Maoistlerin saldırısı tüm parti aygıtına yönelik olarak genişletildi. Liu artık “kapitalist yolu seçmişlerin liderleri” ve “Çin’in Kruşçev’i” olarak anılıyordu. Parti Genel Sekreteri Deng, “kapitalist yolu seçen ikinci önemli yetkiliydi”. Resmi basında 1968 sonbaharına kadar Liu’nun “kapitalist yolcu” olarak adı geçmese de Çin Cumhurbaşkanı “karşıdevrimci” olarak damgalandı ve partiden atıldı. Kasım 1966’dan sonra kamuoyunda görülmedi ve tutukluluk altında 1969 yılında zatürreeden öldü.²⁷⁷

8. MK 11. Genel Toplantısı sonucunda, çalışma grupları siyasal olarak mahkum edilmiş, Liu Şao-çi ve Deng Şao-ping hiyerarşide ikinci ve altıncı sıradan, yedinci ve on birinci sıralara gerilemişlerdir.²⁷⁸ Ayrıca KDSG Başkanlığı’nı fiilen sürdüren Çen Bo-da ve Yardımcısı Jiang Jing’in konumları resmileştirilmiş ve KDSG, ÇKP Genel Sekreterliği’nin (daha önce Deng’in sorumluluğundaki) bütün işlevlerini fiili olarak üstlenmiş, dört yıl süresince de Devlet Konseyi, MK Politbüro Yürütme Komitesi ve AİK ile birlikte Kültür Devrimi’nin yönetim merkezi olmuştur.²⁷⁹

Maoist hizbin Pekin ve KDSG’yi denetim altına almalarından sonraki hedefi, hiyerarşinin üst basamaklarındaki diğer “bazı” bakanlıkları denetime almak, onları dairelere dönüştürmek oldu. Mao’nun da belirttiği gibi, “görevini yapmayan” Metalürji, Kömür Bakanlığı gibi bakanlıklar Metalürji ve Kömür Dairesi’ne dönüştürülecekti.²⁸⁰ Bürokrasi de “Liuist” kanat tasfiyeye tabii tutuluyordu.

11. Genel Toplantı sonrası Kızıl Muhafızların yıkıcılığı da serbest bırakılmış oldu. Kızıl Muhafızlar en parlak dönemini, bu toplantıdan sonra yaşamaya başladılar. Maoistler için Kızıl Muhafızlar iktidarın tekrar ele geçirilmesi sürecinde bir kitle desteği ve yıkım aracıydı.

²⁷⁶ Lowell Dittmer **a.g.m.**, s.675

²⁷⁷ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.338

²⁷⁸ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 82

²⁷⁹ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 434

²⁸⁰ Mao Zedung, **Yayımlanmamış Yazılar**, s. 214

1966 yılının sonlarına gelindiğinde KDSG üyelerinin gözünde Kızıl Muhafızlar artık politik görevlerini tamamlamıştı. “Kapitalist yolda yürüyen” parti liderlerini teşhir etmişler, tüm parti aygıtını savunma pozisyonuna geriletmişlerdi. Ama yarattıkları karışıklık “partinin %95’ini oluşturan iyi kadrolarla birliği” öneren Maoist hedeflerle tezat oluşturunuyordu. Ama Kızıl Muhafızlar’ın politik arenadan çekilişi 1968’lerin ortasına kadar uzayan bir süreç olacaktı. 1967 yılında BPKD yeni bir aşamaya, yerel ve bölgesel düzeyde iktidarın ele geçirilmesine, geçtiği için şimdi politik sahneye yeni aktif oyuncular; işçiler ve askerler dahil olacaktı.²⁸¹

Ocak Fırtınası olarak adlandırılan ve BPKD tarihinde “Şanghay Komünün” ilanı ile başlayan bu süreç 1968 yılında HKO’nun ülke genelinde kontrolü sağlamasına kadar geçecek bir karışıklık dönemi idi. Şanghay Komünü yerel iktidarın da Maoistlerin eline geçmesi için bir provaydı. KGSD üyeleri için hedef Şanghay’daki Liuistlerdi. Bu hedef gerçekleşikten sonra “Şanghay Komünü” aşırı bulunarak bizzat Mao ve Lin’in talimatıyla lağvedildi. Yerine “devrimci komite” olarak adlandırılan HKO, devrimci kadrolar ve devrimci kitle temsilcilerinden oluşan Parti kontrolündeki yapılanmalar kuruldu. Maoistler için hedef tüm ülke çapında giriştikleri mücadelede “devrimci komitelerin” kurulmasını sağlayıp sonrasında bu yapılar üzerinde Partiyi yeniden inşa etmektir. Fakat yaşanan şiddet ortamı ve de örneğin Wuhan gibi bölgelerde yerel otoritelerin şiddetli direnişi işin içinden çıkılmaz duruma getirmişti.²⁸²

Dolayısıyla ile bütün bu süreç boyunca parti kadrolarını açıkça rahatsız eden olaylar da gerçekleşmiş oldu. Kızıl Muhafızlar’ın etkinliğinin gittikçe artması, fabrika ve halk komünü düzeyinde propaganda çalışmaları yapmaları ve işçileri greve çağırmaları,²⁸³ devrimi üretimi artırmak olarak belirleyen partiyi endişeye sürüklemekteydi. Ayrıca Ocak Fırtınası olarak bilinen Şanghay Komünü’nün de kuruluşu, Şanghay işçilerinin Çin Sendikalar Konfederasyonu’nu revizyonist bir örgüt olarak ilan etmesi ve çeşitli

²⁸¹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.340-341

²⁸² Jack Gray, **Rebellions and Revolutions -China from the 1800s to the 1980s-**, Oxford University Press, 1991, s.351-355

²⁸³ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 128-137

grevler düzenlemesiyle gerçekleşmiş ve KDSG'den de destek bulmuştu.²⁸⁴ Bu beraberinde Çu En-lai ile KDSG üyeleri arasındaki ayrışmayı getiriyordu.

1967-68'de karışıklıklar ciddi boyutlara ulaşmıştı. Wuhan'daki Çelik kompleksi işçileri ve Wuhan Üniversitesi öğrencilerinin oluşturduğu “karargah”, bölge komutanı tarafından oluşturulup desteklenen “Bir Milyon Kahraman” adlı örgüt ile bastırılmaya çalışılmış ve arabuluculuk için şehre gelen KDSG üyeleri de tutuklanmıştı.²⁸⁵ Kızıl Muhafızlar arasındaki çatışmalar artmış, yerel otoritelerin tepkisiyle de bu olaylar iç savaş görünümü almaya başlamıştır. Nitekim Seçuan, Kwangçow ve Yunnan'da rakip gruplar arasında çıkan çatışmalar sonucu yüz binlerce insan ölmüştür.²⁸⁶

Kızıl Muhafızların şiddetinden çekinen yerel yöneticiler kendi örgütlerini kurmaya çalışıyor, bu ise merkezi otoritenin gittikçe zayıflaması anlamına geliyordu. “HKO'daki Bir Avuç Kapitalist Yolcuyu Alaşağı Edelim” sloganı da, HKO içinde de bir mücadelenin yaşandığını göstermekteydi. Nihai olarak Dışişleri Bakanlığı'nın bir Kızıl Muhafız örgütüne iki hafta süreyle işgali, Parti içinde ara güçlerden kaynaklanan bir karşı çıkışı doğurdu. Bu çıkışın temsilcisi Çu En-lai idi. Kültür Devrimi'nin devlet aygıtlarının tümüyle çökeceği²⁸⁷ inisiyatifin tümüyle kaybolacağı endişesi KDSG içinde “aşırı solcular”ın tüm görevlerini yitirmelerine ve tutuklanmalarına yol açtı ve düzeni sağlama gerekliliği ön plana çıktı.²⁸⁸ BPKD'nin resmi olarak sonlanması 1969 yılında oldu. Yaşanan kaotik ortam ordunun devreye girmesiyle istikrara doğru ilerledi.

Karışıklık dönemlerinde HKO önemli toplumsal fonksiyonlar üstlenmişti. Politik olarak pozisyonunu “soldan” yana belirlemesi ve düzenin yeniden sağlanması dışında halkın ekonomik yaşamında da etkinliğini artırmıştır. Askerler BPKD sırasında üretimin aksamasını engellemek için fabrika ve halk komünlerinde çalıştılar ve bu şekilde karışıklık yıllarında üretim korunmuş oldu.²⁸⁹

²⁸⁴ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 458

²⁸⁵ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 206-209

²⁸⁶ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 472

²⁸⁷ Arbeiterkampf, **a.g.m.**, s. 260

²⁸⁸ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 261-267

²⁸⁹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.351

Parti tarafından öne çıkarılan kurum, HKO önderliğindeki “devrimci kadroların” ve “devrimci kitlelerin” “eşit oranda” temsil edileceği ve Kültür Devrimi’nin sona erdiğini gösteren “Devrimci Komiteler” oldu.²⁹⁰ Buna “üçlü ittifak” adı veriliyordu. Bu ittifakta etkin olan ve BPKD sırasında en az hasara uğrayan HKO kadrolarıydı ve bu tüm ülkede, HKO etkinliğinin artması anlamına geliyordu.

BPKD’nin Pekin tarafından sonlandırılış gerekçelerinden bir diğeri de devlet ve ordu kurumlarının tümüyle çökeceği endişesi yanında ÇHC’nin dış politika ile ilgili endişelerinin de etkisi vardı. ABD’nin Çinhindi’ne müdahalesi artmış, SSCB 1968 ağustosunda Çekoslovakya’ya askeri müdahalede bulunmuştu. Ek olarak 1969’un Mart ve Nisan aylarında SSCB ile ÇHC arasında sınır çatışmaları gerçekleşmişti. Bütün bu süreç istikrar ve birlik için yeni bir ihtiyacı doğurdu.²⁹¹

Politik karmaşa ve devlet gücünün zayıflaması, BPKD sonunda, HKO’nu eşî görülmemiş bir şekilde politik merdivenlerin yukarısına çıkarttı. Öyle ki; Nisan 1969’da gerçekleşen ve BPKD’yi resmen bitiren ÇKP 9. Parti Kongresi’nde Politbüroya seçilen 25 kişiden 13’ü HKO’dandı ve bu 13 kişinin 4’ü ise aynı zamanda Askeri Bölge Komutanı ve Devrimci Komite Başkan’ıydılar.²⁹² Yeni seçilen MK’nin % 49’u HKO üyesi geri kalan üyeler ise parti görevlileri ve kitle örgütü temsilcilerinden oluşmaktaydı. Politbüro Daimi Komitesi ise Mao, Lin Biao, Çu En-lai, Kang Şeng, ve Çen Bo-da’dan oluşuyordu ve yeni parti tüzüğüne göre Lin Biao, Mao’nun yakın silah arkadaşı ve halefi oldu.²⁹³

Tarihsel sürecin bir ürünü olarak çalışan sınıfların tartışılmaz ve yanılmaz öncüsü olarak tanımlanan Parti anlayışı sonucu, her kim Partinin çizgisine ters düşüyorsa ya da karşıysa başlangıçtan itibaren hain olmalıydı. Böylelikle BPKD’nin kurbanları “büyük toprak sahibi sınıfların feodal çocukları, ya da KMT ile uzun süredir gizli anlaşması olan kişiye dönüşüyordu.”²⁹⁴ İstikrar ve düzenin sağlanması ihtiyacı Lin Biao’nun konumunu yükseltmekle birlikte, ÇKP’nin bir gelenek olarak ordunun, partinin kontrolünde olması gereği Lin’in konumunu tehlikeye sokacaktır. Mao’nun

²⁹⁰ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 478-481

²⁹¹ Arbeiterkampf, **a.g.m.**, s.261

²⁹² Parris H. Chang, “The Second Decade of Maoist Rule” , **Problems of Communism**, Kasım - Aralık 1969, s. 7-10

²⁹³ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.365

²⁹⁴ Stuart R. Schram, **a.g.m.**, s.619

BPKD'nin son döneminde Çu En-lai'ye yakın durması düzen ve istikrarın sivil kadrolarla sağlanabileceğini işaret etmekteydi.

4.3. KIZIL MUHAFIZLAR

SEK'in bir ayağı da yeni nesilden devrimci gençlerin yetiştirilmesi ve partiye kazanılması idi. Eğitim olanaklarından daha ziyade eski sınıfların ve yeni imtiyazlı sınıfın çocuklarının yararlanması, BPKD sürecinde, Kızıl Muhafızlar'ın örgütsel olarak şekillenmesinde önemli bir güdü oluşturmaktaydı. Kızıl Muhafızlar'ın Mao'nun çağrısına cevap verişinde bu faktöründe çok önemli bir yeri vardı.

Mao, iktidar mücadelesi sürecinde kitlesel bir kendine tapma merasimi düzenledi. Gençliği harekete geçirebilmek için “Cehennem Kralı'nın Sarayı'nı Yıkın”, “Karargahı Bombalayın” gibi çağrılarda bulunmaktaydı.

Mandel'e göre genç kitleler Mao'nun çağrısına uydular, çünkü gerçekten bürokratlardan nefret ediyorlardı. Daha fazla eşitlik ve demokrasi elde etme zamanı geldiğini düşünüyorlardı. Gerçekten de Kültür Devrimi'nin ilk evresinde büyük bir kitle kendiliğindenliği ve siyasi ayrışmadan söz etmemek tarihsel gerçekliğe karşı çıkmak olurdu.²⁹⁵

Kızıl Muhafızlar'ın ortaya çıkışı, okullardaki ve üniversitelerdeki çalışma gruplarına karşı öğrenci direnişlerinin olduğu döneme rastlar. Kültür Devrimi'nin ilk Kızıl Muhafız örgütü, 20 Temmuz'da Sinhua Üniversitesi'ne bağlı bir ortaokulda kurulmuştu. Üç hafta içinde hemen hemen her lise ve üniversitede bir Kızıl Muhafız birimi kuruldu. Bir ay içinde oluşan yüzlerce Kızıl Muhafız biriminde yaşları 15 ila 30 arası değişen milyonlarca genç örgütlendi.²⁹⁶

Kızıl Muhafızlar birimler şeklinde örgütlenmişlerdi, birkaç birim müfrezeyi oluşturmaktaydı. Kolları üzerinde kırmızı bantta Kızıl Muhafız yazmakta, küçük harflerle bağlı bulundukları müfreze ve okulun adı geçmekteydi. Eyalet ve belediye düzeyinde karargahlar kurmuşlar ve önderlerini serbest seçim ve hemen görevden alabilme hakkıyla belirliyorlardı.²⁹⁷

²⁹⁵ Ernest Mandel, **a.g.e.**, s. 195

²⁹⁶ Han Suyin, **a.g.e.**, s. 427

²⁹⁷ Jean Daubier, **a.g.e.**, s. 72-76

Kızıl Muhafızlar'ın Parti tarafından belirlenen siyasi hedefi BPKD'yi bütün Çin'e yaymaktı. Bunu yaparken de işçi, köylü ve askerlerin Kültür Devrimleri'ne karışmadan yapmaları gerekmekteydi. Mao'nun mücadele-eleştiri-dönüşüm politikasının mücadele ayağını oluşturuyorlardı. Bu anlamda mücadele, yıkmakla eş anlamlıydı ve **isyan etmek haklı bir şeydi**.²⁹⁸

1966'dan 1968'e kadar şiddette yükselme oldu. Mao'nun "tüm canavarları ve şeytanları temizleme" ve "dört eskiyi yıkma" ile çağrısına verilen cevap, BPKD'de kitle şiddetinin perdesini açtı. Kökenleri beş kızıl tipe (işçiler, fakir ve alt-orta sınıf köylüler, devrimci kadrolar, devrimci askerler ve devrimci şehitler) dayanan binlerce Kızıl Muhafız bu sosyal dramada baş rolü oynadılar. Devrimi okullardan topluma, şiddeti sıradan şehirli insanlara ve kırlara taşıdılar. 1966 yazı boyunca Kızıl Muhafızlar "yedi kara kategori"den insanların (toprak ağaları, zengin köylüler, karşı devrimciler, şeytanlar, sağcılar, kapitalistler, uzmanlaşmış entelektüeller) evlerini karşı devrimci kanıtları araştırmak için altına üstüne getirdiler ve mallarına el koydular. Bu "sınıf düşmanları"nı eleştirildiler, mitinglerde alenen suçlandılar ve küçültücü yaftalarla sokaklarda dolaştırıldılar. Birçoğu ağır hakaretlere uğradı ve şiddet ile öldürüldü. Kırsaldaki çoğu kötü şartlardaki bölgelerde, sadece "sınıf düşmanları" değil onların aile üyeleri de idam edildi.²⁹⁹

Birçok tarihi eser ve tarihi kalıntı "Dört Eski"ye istinaden tahrip edildi. Kilise ve manastırlar saldırıya uğradı ve rahip ve rahibeler dışarı atıldı. Okulların, caddelerin, marketlerin, üretim yerlerinin adları değiştirildi. Örneğin, Rus Büyükelçiliğinin bulunduğu caddenin adı "Anti-revizyonizm Yolu" olarak değiştirildi. "Burjuva zevkler" de "temizleme"nin faaliyet alanı içindeydi. Sıkı ya da geniş paça pantolonlar, ojeli parmaklar, yüksek topuklu ayakkabılar ya da uzun saçlılar gibi "tuhaf burjuva giyim tarzı"na sahip olan insanlar caddelerde durdurulmakla kalmayıp eleştiriye tabi tutuldular ve dahası "devrimcileştirildiler".³⁰⁰ İstenmeyen yöneticiler

²⁹⁸ Mao Zedung, **Yayınlanmamış Yazılar**, s. 214 ve J.Daubier, **a.g.e.**, s. 74,78,80

²⁹⁹ Lu Xiuyuan, "A Step Toward Understanding Popular Violence in China's Cultural Revolution", **Pacific Affairs**, C. LXVII, No:4, Kış 1994-1995, s.534

³⁰⁰ **a.g.m.**, s.535

ofislerinden dışarı atılıyor, boyunlarına birer işaret asılarak ya da tembel öğrencilere ceza olarak giydirilen külahlarla sokaklarda “teşhir” ediliyorlardı.³⁰¹

Mao’ya tapma –ki Mao bunun belirli dönemler için gerekli olduğunu düşünmekteydi- inanılmaz bir boyuttaydı. O, kalplerdeki Kızıl Güneş, Büyük Öğretmen ve Büyük Komutan idi. Küçük Kızıl Kitabı ezbere okuyamamak sadakatsizliğin bir göstergesi olarak kabul ediliyordu. Tiananmen Meydanı’nda devasa mitingler düzenleniyor, ülkenin birçok yerinden gelen Kızıl Muhafızlar Başkan Mao’yu görmek için Pekin’e koşuyorlardı.³⁰²

Heaslet’e göre Kızıl Muhafızlar, Mao ve Lin Biao’nun parti, hükümet ve askeri bürokrasi içindeki karşıtlarını yok etmek için kullanılan bir araçtı. 1966’da ilk oluşuma sürecinde üyelerini kökenleri “beş kızıl kategoriden”; işçiler, fakir ve alt-orta köylüler, devrimci kadrolar ve devrimci şehitler, gelen gençlerden seçtiler.³⁰³

Aile kökeni sistemine göre sınıf tanımlamaları şöyleydi: Çalışan sınıflar: Devrimci kadrolar, askerler ve şehitler, işçiler, fakir ve alt-orta köylüler; diğer: üst-orta köylüler, küçük mülk sahipleri, serbest çalışanlar; sömürücü sınıflar: kapitalistler, zengin köylüler ve büyük toprak sahipleri. BPKD sırasında kurulan Kızıl Muhafızlar’ın radikal ve ılımlı gruplarda öğrenci liderliklerini ele alırsak radikal grubun öğrenci liderleri daha çok işçi ve köylü aileleri kökenli olanlardı. ılımlı grupların ise entelektüel, devrimci kadrolar, işçiler, köylüler ve kapitalistler olarak çeşitlilik gösteriyordu.³⁰⁴

“Devrimci kökene” sahip Kızıl Muhafızlar “kan çizgisi teorisi”ne (**bloodline theory**) göre “geçmiş kötü olan unsurlara” (anne babası entelektüel, eski toprak beyi, eski burjuva) da saldırıyorlardı. Bunu politik olarak faydalı buluyorlardı, çünkü eğitim sisteminin sağlayacağı sosyal olanaklar bu sayede onların lehine geliyecekti.³⁰⁵

Heaslet Kızıl Muhafızlar’ı dört grup içinde sınıflandırıyor:

³⁰¹ Charlie Hore, **a.g.e.**, s. 31

³⁰² **A.e.**, s. 31-32

³⁰³ Juliana Pennigton Heaslet, “The Red Guards: Instruments of Destruction in the Cultural Revolution”, **Asian Survey**, C. XII, No:12, Aralık 1972, s.1032-1033

³⁰⁴ Joel Andreas, “Battling Over Political and Cultural Power During the Chinese Cultural Revolution”, **Theory and Society**, C. XXXI, No:4, Ağustos 2002, s.496-498

³⁰⁵ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.334

Birinci ve en büyük grup tüm okulların Haziran 1966'da kapatılmasıyla BPKD'ye gönüllü olarak katılan ve genç öğrencilerin önemli bir kısmını içeren gruptu. Bu grup Pekin'den gelen talimatlar ile yerel tarafından sağlanan ve bütün Çin'in ücretsiz ulaşım, gıda ve konaklama olanakları ile dolaşan “genç asilerdi”. Bu geniş tabanlı yapıdaki gençlik grubu çok düşük düzeyde organizasyonel kontrole tabi idi ve direktiflerini Pekin'in resmi basın bildirgelerinden alıyordu. Grup, hedefin “dört eski” olduğu hareketinin ilk döneminde, ulusal çapta bir üne kavuştu. Gruba “dört eskiye” karşı kampanyayı tamamlamak için verilen izin Eylül'ün ilk günlerinde BPKD politik hedeflere daha da odaklanacağından, Pekin tarafından kaldırıldı. Bu noktadan sonra grubun fonksiyonu oldukça seramonik düzeyde kaldı.

İkinci grup Kızıl Muhafızlar, genç radikallerden seçilmiş Mao ve Lin'e hizmet eden Pekin ve eyaletlerde politik saldırıların öncülüğünü yapan gençlerdi. Bu gruptaki Kızıl Muhafızlar MK'nın Ağustos'taki toplantısını takip eden günlerde politik hedeflere karşı harekete geçmişler ve kısa süren dört eskiye karşı mücadeleye katılmışlardı. Bazıları yüksek parti liderliğine özellikle Liu ya karşı muhalefet için Pekin'de kalmıştı. Diğerleri ise kendi bölgelerinde tahkimat yapan Parti görevlilerine karşı mücadele için eyaletlere gönderildiler. Eylül ayının ortasında Pekin'deki dazubaolarda Pekin Kızıl Muhafızları'nın ülkedeki tüm bölgelerde Parti görevlilerine karşı harekete geçtiğini duyuruyordu.

1966 sonlarında varoluş sebeplerini yitiren birinci gruptan Kızıl Muhafızlar'dan farklı olarak ikinci grup Mao ve Lin'in politik yardımcıları olarak rollerine devam ettiler. Eyaletlerin parti aygıtlarının başarılı bir şekilde imha edilmesinden sonra bu radikal Kızıl Muhafızlar eyaletlerde, yeni oluşan eyalet yönetimleri ile rakip duruma düştüler. Bir kere parti ve Liu Ocak Devrim'indeki iktidar mücadelesini kaybettikten sonra, Pekin'deki propaganda çalışmaları onlara karşı sürdürüldü fakat Mao ve Lin'in en önemli yıkıcı gücü olan ikinci grup, eyaletlerde onların etkisi artırmak için görevlendirildi.

1966 baharında eyaletleri devralan birçok eyalet ve bölgesel askeri lider Mao ve Lin ile BPKD'nin planları sebebiyle çelişki içine düştüler. Yeni askeri liderler öncelikle düzenin bozulduğu etki alanlarında politik ve ekonomik düzeni yeniden inşa etmekle ilgilidiler. Bu sebeple, tıpkı kendilerinden önceki parti liderleri gibi, BPKD'nin

aşırılıklarını kesmek için harekete geçtiler ve bunu yaparak Mao ve Lin ile doğrudan çelişki içine girdiler. Dahası, yeni askeri liderler, dizginleri başıboş Kızıl Muhafızlara bırakmak ve onların kontrolü altında kalmak istemiyorlardı. Böylelikle ikinci gruptan Kızıl Muhafızlar ilk defa doğrudan askeri liderlerin oluşturduğu dolaylı olarak sonradan dördüncü kategori olarak açıklayacağımız yerel askeri liderliğe bağlı Kızıl Muhafızlar ile rakip olmak durumuna düştüler. 1966 sonbaharında eyalet parti liderliklerinin devrilmesinde gösterilen hızlı başarıdan farklı olarak Pekin Kızıl Muhafızları'nın bölgesel askeri liderlere karşı mücadelesi daha uzun ve daha kanlı oldu. Sonunda ikinci kategorideki Kızıl Muhafızlar mücadeleyi kaybettiler.³⁰⁶

Xiuyuan'a göre 1967 ile 1968 arası fraksiyonlar arası uzun bir mücadele dönemi idi. 1966 yılında daha öncesinde “beş kızıl tipte” ayrıcalık tanınmış birçok kişi Kızıl Muhafızlara katılmıştı. BPKD'nin başlangıcındaki sürecin tersine birçok şehir ve birimdeki Kızıl Muhafızlar iki karşıt gruba bölünmüştü. Bir kısmı “devrimci grup” diğer kısmı ise “muhafazakar grup” olarak adlandırılıyordu. Sadece sözlü ya da yazılı olarak değil, sopalar, taşlar ve nihayetinde silahlarla mücadelelerini sürdürüyorlardı. Git gide daha fazla insan bu kavgalarda öldü. Durumun en ağır olduğu Guangxi ve Guangdong eyaletlerinde asi grubun liderleri tutuklandı, teşhir edildi, aşağılandı ve sonrasında öldürüldü ya da sakat bırakıldı. En barbar hanibalizm kendi “sınıf hislerini” sergilemek için Guangxi'de gerçekleşti.³⁰⁷

Heaslet'e göre üçüncü gruptan Kızıl Muhafızlar, özellikle 1966 sonbaharında Pekin ve diğer eyaletlerde kuşatma altındaki parti liderlerini savunmak için hizmet eden Kızıl Muhafızlardı. Bu gruplar radikal Pekin Kızıl Muhafızları'nın saldırılarına aktif bir şekilde direnmiş ve birçok parti liderini devirmek için karşı girişimlerde bulunmuşlardı. 1966 sonbaharındaki hareketleri dışında bu savunmacı Kızıl Muhafızlar hakkında çok az şey bilinmektedir. 1966 sonunda diğer parti liderlerinin yenilgisi ile birlikte düşüşe geçmişlerdir.

Dördüncü gruptaki Kızıl Muhafızlar ise, yerel askeri liderler tarafından örgütlenen, eyaletlerde Pekin Kızıl Muhafızları'na karşı hareket eden gruptu. Bu gruptaki Kızıl Muhafızlar Ocak (1967) Devrimi'ni izleyen günlerde Şubat ve Mart aylarında askeri

³⁰⁶ Juliana Pennigton Heaslet, **a.g.m.**, s.1034-1037

³⁰⁷ Lu Xiuyuan, **a.g.m.**, s.536

liderlerin eyalet yönetimlerini devralıp Pekin radikallerinin yeni hedefleri olmaya başlamasıyla ortaya çıkmaya başladılar. Birçok bölgede yerel askeri liderler kendi Kızıl Muhafızları'nı örgütlemeye başladılar ve onları Pekin'li radikallere karşı savaşa yönlendirdiler. Bu sebeple birçok eyalet merkezin Kızıl Muhafızları ile yerelin Kızıl Muhafızları arasında bir çatışma merkezine dönüştü. Bölgesel askeri liderler Wuhan olaylarını ve vaktinden önce HKO'ya karşı doğan saldırının oluşumunu takiben, dördüncü gruptaki Kızıl Muhafızları desteklemek için daha istekli oldular. 1967'nin son aylarına doğru ikinci ve dördüncü gruptan Kızıl Muhafızlar arasında çatışmalar devam etti. Fakat her olayda dördüncü grup, ikinci grubun üstesinden geldiler. 1968'in ilk aylarında ikinci grup artık savaşı kaybetmişti. 1968 yazında, Kızıl Muhafız hareketi resmi olarak sonlandığında, dördüncü gruptaki Kızıl Muhafızlar gücünü koruyan tek gençlik hareketiydi. Mücadeleden başarıyla ayrılan bölgesel askeri liderlerle bağlantıları sebebiyle Devrimci Komiteler'de yer bulabildiler.³⁰⁸

Kızıl Muhafızlar BPKD başlangıcında Çin'de kurulu düzeni yıkmak için Mao ve Lin'in kullandığı araçlardı. Birçok alanda yöneticilerine çok iyi hizmetlerde bulundular. Tüm eyaletlerin, 29 eyaletin, Parti Komitesi'ni devirdiler. BPKD sırasında MK'nın %80'inin tasfiye edilmesinde önemli roller üstlendiler. Rollerini yıkmakla ilgiliydi, rolleri bitince hareketlerinin ömrünü uzatacak yeniden inşa sürecini gerçekleştiremediler.³⁰⁹

4.4. KÜLTÜR DEVRİMİNİN TOPLUMSAL SONUÇLARI

Mao'nun asıl çelişkisi, kitlelere “Karargahı Bombalayın” derken kendi dayandığı zemini ortadan kaldırılmasını istemesiydi. Mandel'in de belirttiği gibi “Mao böylece kötü bir durumda yakalanmıştı. Kültür Devrimi'nin gerçek bir siyasi, anti-bürokratik devrime dönüşmesine izin verse kişisel iktidarının ve ÇKP içindeki Mao yanlısı hizbin de devrilmesi söz konusu olacaktı. Dolayısıyla, muhtemelen bir geri çekilme edasıyla, eldeki diğer seçeneği seçti: Kızıl Muhafız kitlesine ve bağımsız eyleme yönelen işçilere karşı sindirme ve “disipline getirme” yolunu açmak üzere orduyu kullanmak.”³¹⁰

³⁰⁸ Juliana Pennigton Heaslet, **a.g.m.**, s.1038-1039

³⁰⁹ **a.g.m.**, s.1047

³¹⁰ Ernest Mandel, **a.g.e.**, s.196

Kızıl Muhafızların ve işçi sınıfın yarattığı örgütlenmeler süreç içerisinde ezilince, partinin muhafazakar kanadı, Mao'nun ölümünü beklemek gibi bir durumla karşı karşıya kaldı. Zira radikaller ve Mao BPKD'nin sonlarına doğru gençleri cezalandırmıştı. Dolayısı ile yeni bir kitle inisiyatifi yaratmak, bundan sonra Maoistler için oldukça zor olacaktı.

BPKD'nin önemli bir sonucu politik iktidarın kesinkes Maoistlerin, hatta dahası Mao'nun eline geçmiş olmasıydı. Ama 1969 sonrasında daha önce Maoistlerin vaat etmiş olduğu, daha “eşitlikçi” bir sosyal düzene radikal bir geçiş şeklinde değil, daha ılımlı ve daha önceki sosyal ilişkilere pek dokunmadan oldu. BPKD'nin diğer bir sonucu ise karışıklıklar ve onun sonucu resmi olmayan verilere göre 400 bin insanın yaşamını yitirmesi oldu. Birçok insan da bu süreç içerisinde yaralandı ve işkence gördü.³¹¹

BPKD tamamıyla bir şehir hareketiydi, büyük politik savaşlar şehirlerde gerçekleşiyordu ve temel aktörleri şehirli işçiler, öğrenciler ve entelektüellerdi. Ama tam tersi bir şekilde kazanımlar, kırsal kesimde oldu. Bu dönemde birçok şehirde kargaşa egemenken, kırsal alan çoğunlukla sakindi. Kızıl Muhafızlar'ın köylere girmesi yasaktı Pekin'den gelen talimatlar, yoksul köylülerin, üretim artması ihtiyacına paralel olarak “kendi sınıf mücadelelerini” dört eskiye karşı sürdürmeleri yönündeydi. 1967 yazında HKO askerleri gittikleri birçok köyde BPKD'den haberdar olmayan köylülerle karşılaştı. Köylerde ise bölünmeler, politik farklılaşmadan değil klan kökenlerinden ya da komşuluk ilişkilerinden kaynaklanıyordu. “Liuist” program “kapitalist” olarak kınandığından BİA döneminin politikaları , kısmi olarak canlandırılmaya çalışıldı. “Düzeltilme” döneminde toplam ekili alanların %15'ine ulaşan özel ekim alanları %5'e düşürüldü ve köylülerin pazarda satış yapması yasaklanmasa bile kısıtlandı. Bunun dışında kırsal, gerek hafif sanayi gerekse eğitim ve sağlıkta olumlu yönde çok önemli gelişmeler yaşadı.³¹²

BPKD'nin işçiler için de kazanımlar oldu. “Düzeltilme” döneminde tekrar canlandırılan performans göre ücret, fabrikalarda yönetsel yetkilerin artırılması gibi uygulamalar BPKD'de uygulamadan kaldırıldı. İşçilerin fabrika yönetimine katılımı

³¹¹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.370-372

³¹² **A.e.**, s.373-381

sağlandı ve yöneticilerin çalışma sürelerinin üçte birlik bölümünü üretim sürecinde kullanılması sağlandı. Bununla birlikte işçilerin birçok radikal talebi ya dikkate alınmadı ya da “aşırı solcu” bulunarak kınandı. Bunun en iyi örneği ücret skalasının değişmemesidir. BPKD sonrasında yine eski “düzeltme” dönemi uygulamalarına tedrici olarak geçiş gerçekleşmiştir.³¹³

BPKD’den hiçbir sosyal grup ya da kurum, entelektüellerin almış olduğu hasardan daha fazlasını almamıştır. Burjuvaziye karşı yürütülen kampanyalarda entelektüeller en açık “burjuva” hedef olarak seçilmişlerdir. Görece savunmasız olduklarından BPKD sürecinde ortaya çıkan birçok grubun günah keçisi olarak ilan ettiği bir grup oldu. Kızıl Muhafızlar “burjuva” ararken onlar kaçıyor, parti görevlileri saldırılardan kurtulmak için onları hedef gösteriyordu. Onlar BPKD’nin ilk kurbanlarıydılar. Kızıl Muhafızların sonu onlardan daha iyi gibiydi, birçoğu fakir ve alt orta köylüler tarafından “yeniden eğitilmek” üzere kıra gönderildiler.³¹⁴

BPKD’nin en önemli eksikliklerinden biri, kitlesel ve demokratik kurumları yaratamaması oldu. Her ne kadar Onaltı İlke Kararına göre bu tür kurumların kurulması ve yaygınlaştırılması öngörülüyorsa da, düzeltme Şanghay Komünü’nün lağvedilmesi ve askerlerin belirleyiciliği altında devrimci komitelerin kurulması ile başladı ve 1969 yılında partinin otoritesini tekrar kurmasıyla sona erdi.³¹⁵

Maoistler BPKD’ni başlatırken temel varsayımları var olan parti aygıtının Çin’i kapitalizme geri götüreceği yönündeydi. Üst düzeydeki parti görevlileri devlet aygıtı içindeki güç ve prestijlerini kendi maddi ayrıcalıkları için kullanıyordu ve işlevsel olarak “burjuvalaşıyorlardı”. Dolayısı ile kökleşmiş bürokrasi kendi ayrıcalıklarını korumak için radikal sosyal değişikliklere ayak diretiyordu. BPKD sonunda politik aygıt çeşitli reformlara tabii tutulmuştu. Maoist “basit yönetim” ilkesine göre hükümet organları ve fonksiyonlarında sayısal olarak bir düşüş gerçekleşti. 1970 yılında merkezi hükümete bağlı 90 büro’nun sayısı 26’ya ve buna bağlı görevli yöneticilerin sayısı 60 binden 10 bine düşmüştü. Fakat aynı zamanda BPKD

³¹³ A.e., s.382-384

³¹⁴ A.e., s.386-387

³¹⁵ A.e., s.389

sırasında görevlerini kaybeden parti görevlilerinin %95'i tekrar eski görevlerine döndüler.³¹⁶

4.5. LİN BİAO'NUN DÜŞÜŞÜ VE “DÖRTLÜ ÇETE”NİN TASFİYESİ

Eylül 1971'de Moğolistan gazeteleri ayın 13'ünde Moğolistan'ın iç bölgelerinde, Çin'e ait bir uçağın düştüğünü ve içindeki dokuz yolcunun öldüğünü duyurdular. Sonrasında uçak kazasında ölen kişilerin Lin ve askeri işbirlikçilerinin olduğu Çin tarafından duyuruldu.³¹⁷ Mao'nun ardılı Lin'i bu şekilde bir “ölüme” götüren sebepler nelerdi?

1959 yılındaki Lushan Konferansı sonrasında HKO komutasını devralmasıyla birlikte Lin, kısmi olarak profesyonelleşmiş HKO'yu iç savaş sırasındaki Maoist Halk Ordusu tarzına dönüştürmeye çalıştı. Yine Lin, 1959 sonrasında Mao'nun azalan itibarını, HKO'nu Mao'nun talimatlarını kitlelere propaganda yapan büyük bir propaganda okuluna dönüştürerek, yükseltmeye çalıştı. Lin HKO komutanı olarak, BPKD sırasında, ülkede düzeni sağlamak ve aynı zamanda sola destek çıkmak gibi imkansız bir görevi başarıyla yerine getiren stratejik bir rol üstlendi. Karışıklık döneminde yavaş yavaş biçimlenen devrimci komitelerle birlikte Lin, çok ciddi bir güce kavuştu. Zira devrimci komitelerin kurulmasında HKO önemli görevler üstlendi. BPKD'nin sonlarına doğru Mao Lin'e dayanır hale gelmişti. Lin'in büyüyen gücü 9. Parti Kongresinde olağandan fazla asker delege mevcudiyeti ile açık hale gelmişti.³¹⁸

9. Parti Kongresi'nden sonra ÇHC'nin politik yaşamını iki önemli konu işgal ediyordu. Birinci sorun iki süper gücün başını çektiği uluslararası arenada ÇHC'nin yeri neresi olacaktı. İkinci sorun ise BPKD sonrası partinin içsel durumuyla ilgiliydi. Çin 1966 ve 1969 yılları arasında ilk önce ABD sonrasında SSCB'nin zorlaması sonucu izolasyonist bir politika uyguluyor gibi duruyordu. BPKD 1966'da başlarken ABD Vietnam'da savaş halindeydi ve Çin sınırına çok yakındı. Aslında Mao ile Liu arasındaki ayrımlardan biri de Liu'nun Vietnam Savaşı'nda ABD tehdidini uzaklaştırmak için Sovyetlerle ittifak kurulması önerisi vardı. Çin, o dönemde

³¹⁶ A.e., s.390

³¹⁷ Jack Gray, a.g.e., s.366

³¹⁸ Stephen Uhalley Jr. and Fin Qiu, “The Lin Biao Incident: More Than Twenty Years Later”, *Pacific Affairs*, C. LXVI, No:3, Sonbahar 1993, s.388

“uluslararası devrimin” sözcülüğünü yaptığını düşündüğünden, uluslararası devrimin kaderi Çin devriminin kaderi bağılıydı. Çin bu dönemde SSCB’nin “uluslararası komünizm” nezdindeki itibarını devralmaya çalışıyordu. Sovyetlerin 1968 yılında Çekoslovakya’ya müdahalesini diğer dünya başkentlerine göre en sert eleştiren Pekin oldu. Brejnev Doktrini’ne göre sosyalist ülkelerde dünya sosyalizminin çıkarlarına ters düşecek bir gelişme olursa Sovyet ordularının buralara müdahale etme hakkı olacaktı. Çin için durum vahimdi 5000 millik Çin-Sovyet sınırında bir milyon Sovyet askeri yerleşmiş, Sovyet nükleer misilleme füzeleri Çin şehirlerine yönelmiş ve sınır çatışmaları sıklık ve yoğunlukla gerçekleşmekteydi. Nisan 1969’daki Kongre, Kuzey Mançurya’da Usuri Irmağı bölgesinde, Çin ve Sovyet orduları savaşırken açılmıştı.³¹⁹

Lin, SSCB ve ÇHC’yi 1969 yılında neredeyse savaşın eşiğine getirecek sınır anlaşmazlığı konusunda, Savunma Bakanı görevine sahip olduğundan önemli sorumluluk taşıyordu. Nisan 1969’da Lin SSCB’yi ÇKP 9. Kongresi’ne sunduğu raporunda “şövenist” ve “sosyal emperyalist” ithamıyla şiddetli bir şekilde kınıyordu. 18 Ekim 1969’da Lin orduya yayımladığı bir numaralı genel emrinde, ordunun Sovyet saldırısına karşı alarmda olmasını emrediyordu.³²⁰

Mao ve Çu da sıklıkla SSCB ve ABD’yi eşit derecede düşmanlar olarak görüyor ve kınıyorlardı. Çu, Mao’nun da desteklediği yeni bir küresel diplomasi stratejisinin savunusunu yapıyordu. Bu stratejiye göre Sovyetler baş düşmandı ve buna uygun olarak ABD ile taktik bir uzlaşmaya gidiliyordu. Bu diplomasi daha önce açıklanmış olan “proletarya enternasyonalizmi” ilkesi ile uyumsuzluk gösteriyordu. Lin Biao’ya göre bu ilkesel bir ihanetten öte daha önce tanımlanmış olduğu dünya çapında “halk savaşı” politikasına zarar veren bir geri çekilmeydi. Lin’e göre ABD daha tehlikeli bir düşmandı. Bu tartışmada nihai olarak karar aşamasında Mao, Çu’nun görüşlerini benimsedi ve Lin’e dışı politika çalışması gerektiğini öğütledi. Lin ile arasındaki çatlaklardan biri de buydu.³²¹

³¹⁹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.397–399

³²⁰ Stephen Uhalley Jr. and Fin Qiu, **a.g.m.**, s.389

³²¹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.400 ve Jaap van Ginneken, **The Rise and Fall of Lin Piao**, New York, Penguin Books, 1976, s.250-252

Lin ve Mao arasındaki çatlaklardan diğeri, partinin ve onun otoritesinin yeniden inşasının süreci ile ilgiliydi. Mao ve özellikle Çu için partinin, bu anlamda sivil kadroların yeniden politik yaşama egemen olması ülkenin ilk ve en önemli içsel sorunuuydu. Bu aynı zamanda BPKD ile ordunun ülkenin politik yaşamında önemli bir belirleyicilik elde etmesi ile de ilgiliydi. HKO'nun "proleter" erdemleri ne olursa olsun "bonapartizm" tehlikesi Mao'yu ordu komutanlarının "küstahlıklarından" bahsetmesine kadar götürdü. Dahası Sovyet tehdidi, stabil bir politik düzen gerektiriyordu. Maoist vurgu ulusal birliğin sağlanması ve yeniden inşa edilmiş parti üzerinden konsolidasyonun sağlanması ile ilgiliydi. Mao artık BPKD sırasında şiddetli eleştirilere maruz kalmış kadroların yeniden eğitimi sonrası partiye dönüşüne açık bir şekilde destek veriyordu. Lin Biao, kendisinin politik etkisinin sınırlanacağını düşünerekten eski kadroların itibarlarının iadesine karşı çıkıyor, bu nedenle KDSG'nin devam etmesi gerektiğini savunuyordu. Meisner'e göre Lin Politbüroya karşı bir denge oluşturmak için bu fikri savunuyordu.³²²

Mao ve Lin arasındaki farklılık Ağustos 1970 deki 9. MK 2. Toplantısı'nda açık hale geldi. Farklılık MK üyeleri arasına da yayılmıştı ve Çin halkı liderleri arasındaki mücadeleyi ancak iki sene sonra kazanan tarafın dilinden öğrenebilecekti. Mao'ya göre Lin ve Çen Bo-da toplantıda "sürpriz bir saldırı" başlattılar. Buna göre ilk olarak Liu Şao-çi'den boşalan devlet başkanlığı görevine atama yapılması ve yeni anayasada Mao'nun bir "dahi" olarak yüceltilmesi istendi.³²³

"Sürpriz saldırıda" başbakan Çu En-lai'nin iç ve dış politikadaki yaklaşımına eleştiriler de vardı. MK ne yeni bir devlet başkanı atadı ne de Mao'yu bir dahi olarak ilan etti. Onun yerine Lin ve Çen partinin yeniden inşasını engelledikleri için eleştirildiler. Dahası Çu tarafından şekillendirilen yeni dış politika onaylandı. Çin dış politikası artık "farklı sosyal sistemlerdeki ülkelerle barış içinde bir arada yaşamayı" hedefliyordu. Toplantı aynı zamanda uzun bir dönem Mao'nun kişisel sekreterliğini yapmış, sırdaşı ve Maoist teorisyenlerden olan Çen Bo-da'nın düşüşünü

³²² Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.400-401

³²³ Philip Bridgham, "The Fall of Lin Piao", **The China Quarterly**, No: 55, Temmuz-Eylül 1973, s.434-435

duyuruyordu. Politbüro daimi komitesinin beş üyesinden bir olan Çen “aşırı solcu” hataları ve “Çin’in Troçkisi” olmakla suçlanıyordu.³²⁴

Lin’i tasfiye etmek oldukça zor bir süreç olacaktı. Lin hala kamuoyunun gözünde saygın bir kişiydi ve başkanın ardılıydı. Fakat perde arkasında mücadele yoğunlaşıyordu. Mao, Çen ve Lin’e yakın duran askeri ve politik liderleri görevden alıyor, HKO’nun kendine sadakatini sağlama almak için Pekin’deki Lin’e bağlı birlikleri Kuzey Mançurya’ya kaydırıyordu. Partinin yeniden inşa süreci tamamlandıkça ve Çin’in yeni dış politikası (Çin-ABD ilişkilerinin yumuşaması) meyvelerini vermeye başladıkça, Lin’in tasfiye süreci hızlanmaya başladı. Kissinger’ın Temmuz ziyaretinden sonra Lin gözden kayboldu. Yaklaşık on ay boyunca bu konuda kamuoyuna herhangi bir resmi açıklamada bulunulmadı.³²⁵

Lin’in ölümü ile ilgili üç temel yorum var. Kazadan iki ay sonra MK “çok gizli” olan bir dizi belgeyi parti birimlerine sirküle etmeye başladı. Bu dokümanlara göre Lin şunlarla suçlanıyordu: 1.Mao’ya alçakça suikast düzenleme 2. Askeri darbe ile parti ve ülke yönetimini ele geçirmeye çalışma ve 3. olarak entrikası açığa çıkınca S.S.C.B ye kaçarken uçağının Moğolistan’da düşmesi sonucu ölmesi.³²⁶

Lin 1942’de Sovyetler Birliğinden dönüşünden hemen sonra, Sovyetler Birliğinden dönen ve “Enternasyonalist Klik” olarak adlandırılan öğrencileri hedef alan Yenan’daki düzeltme hareketine hemen katıldı. Mao’nun Lin’i Kuzeydoğu’daki birliklerin başına tercih etmesinin nedeni Sovyetlere karşı “doğru” tutumu almasından kaynaklanıyordu. 9. Kongre’de Sovyetleri “sosyal emperyalist” olarak suçlamış olan Lin ve askeri grubu, bu savaş tehdidini BPKD sırasında Çu En-lai’a rağmen kazandıkları politik gücü pekiştirmek için kullandılar. Bütün bunların ışığında Lin’in Sovyetlere kaçma iddiası temelsiz kalıyordu.

Üçüncü olarak suikast ve darbe girişiminin planları “Proje 571’in Taslağı” olarak partiye önemli bir belge olarak sunuldu. Planın önemli bir kısmı askeri olmaktan çok politiktir. Belge incelendiğinde darbe planlarının ağırlıklı olarak hava kuvvetleri

³²⁴ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s.402-403,

³²⁵ **A.e.**, s.403-404

³²⁶ Stephen Uhalley Jr. and Fin Qiu , **a.g.m.**, s.387

üzerinden şekillendiği anlaşıyordu. Kara savaşı için uzmanlaşmış bir askerden böyle acemice bir plan beklemek hata olacaktır.

Pekin hükümeti'nin Lin olayını yetersiz bir şekilde açıklamasının ve olayın hala gizemli kalmasının sebebi neydi. Lin Biao olayı ÇHC'nin 1949'dan beri yaşadığı en önemli politik krizlerden biriydi. Hükümet'in Çin halkına “sevgili Başkan Yardımcılarının” nasıl bir gecede kınanacak duruma gelmesini açıklamak gibi sıkıcı bir görevi vardı. Doğal olarak suçlama son derece ağır olmalıydı. Dahası, Lin Biao'nun askeri darbeye kalkışmakla suçlanması, Başbakan ve Mao'yu sıkıntıya sokan rutin devlet görevlerindeki Lin'in askeri bağlaşıklarını da kolayca tasfiye etmeye gerekçe oluşturdu.³²⁷

1973'de toplanan 10. Parti Kongresi ile Lin'in “ihaneti” resmileşti. Oluşturulan yeni yapılanmada Çu ve “Dörtlü Çete” ittifakı paylarını fazlası ile alıyordu. Parti içindeki “kapitalist yolcuların” önünde şimdi sadece “Dörtlü Çete” ve Mao engeli vardı. Mao'nun ölümüyle birlikte her iki sorundan da basit bir şekilde kurtulanacaktı.

Eski kadroların “itibarlarının iadesi” süreci ile politik yaşama tekrar dahil olan Başbakan Yardımcısı Deng Şao-ping, Genel Kurmay Başkanlığı'na ve diğer Başbakan Yardımcısı ve “Dörtlü Çete” “üyelerinden” Zhang Chunqiao, HKO Siyasi Komiserliğine getiriliyordu. Ek olarak, Lin'in tasfiyesi ile birlikte MK'nin 41 asker kökenli üyesi ve 4 sivil üye, Politbüro'nun 7 asil ve 1 yedek üyesi görevlerinden alındı.³²⁸

“Dörtlü Çetenin” tasfiyesinden sonra Lin Biao ve “Dörtlü Çete”, resmi düzeyde, birlikte hareket eden gruplar olarak anıldı. Gerçekte durum farklıydı. Lin Biao'nun tasfiyesi basitçe ordu ve parti arasındaki iktidar mücadelesine indirgemek Meisner'e göre hatalıdır, çok farklı ittifaklar bu süreç içerisinde gerçekleşmişti. Lin ve “Dörtlü Çete” ittifaktan öte rakiplerdi. “Çete”nin önemli üyelerinden Jiang Jing, aralarındaki bütün farklılıklara rağmen 1968 yılında Çu ile bir ittifak oluşturmuştu ve bu ittifak Lin'in 1971'deki düşüşünde çok önemli roller üstlendi.³²⁹

³²⁷ İddialar ve konu hakkında değerlendirmeler için bkz. Stephen Uhalley Jr. and Fin Qiu, **a.g.m.**, s.385-397. Proje 571 hakkında bkz. Jaap van Ginneken, **a.g.e.**, s.264-274

³²⁸ Han Suyin, **a.g.e.**, s.563

³²⁹ Maurice Meisner, **a.g.e.**, s. 400-401

Lin Biao'nun tasfiyesinden sonra onun yaklaşımını eleştirmek için çeşitli kampanyalar düzenlendi. "Anti-Konfüçyüs Kampanyası" bunlardan en dikkat çekeniydi. "Konfüçyüs'ü Eleştir Lin'i Eleştir" kampanyanın sloganıydı. Bu gerçekte zorlama bir kampanyaydı; çünkü Lin ile Konfüçyüs arasında herhangi bir düşünsel yakınlık yoktu. Bu kampanya daha çok Lin'in tasfiyesinden sonra iki rakip grubun birbirlerini eleştirmek için kullanacağı bir kampanya oldu.

Parti içinde şimdi iki taraflı bir çatlak söz konusuydu. Bir tarafta Çu En-lai'nin liderliğine yaslanan ve BPKD sırasında eleştirilen birçoğu eski devrimcilerden oluşan kıdemli parti kadro ve memurları, diğer tarafta ise BPKD sırasında BPKD ile birlikte politik önem kazanan ve onun sonuçlarını savunan "yeni doğan sosyalist şeyler" in kadroları bulunmaktaydı. Bu grubun liderleri sonradan "Dörtlü Çete" olarak adlandırılan Jiang Jing, Wang Hongwen, Yao Wen-yuan ve Zhang Chunqiao idi.³³⁰

BPKD başlamadan önce dört radikal, Çin politik yaşamında çok önemli bir pozisyona sahip değildiler. Sadece Jiang Jing (Mao'nun eşi) Ulusal Halk Kongresi üyesi olarak resmi bir pozisyona sahipti. Yao Wen-yuan Şanghay'daki Wehui bao gazetesinin yazı işleri müdürü, Wang Hongwen Şanghay'daki bir fabrikada sıradan bir kadro olarak çalışmaktaydı. Zhang Chunqiao görece daha yüksek ve önemli bir pozisyona sahipti. Zhang Şanghay ÇKP komitesi sekreteri ve aynı zamanda onun propaganda departmanının yöneticisi idi. Kültür Devrimi'nin başlamasıyla beraber "çetenin" de politik yaşamda önemi artmaya başladı. Çünkü BPKD'yi başlatan **Yeni Tarihsel Oyun Hay Juy'un Görevden Kovulması Üzerine** başlıklı yazı bizzat bu grubun işbirliği ile yazılmış bu anlamda "çete", Mao'nun partinin propaganda aygıtının kontrolünün sağlamasında aktif bir şekilde rol almışlardı ve bunun ödülünü BPKD'yi yürütecek olan KDSG'ye atanarak aldılar.³³¹

Mao'ya yakın durmaları sebebiyle radikaller politik güçlerinden daha fazla bir prestije ve politik nüfuza sahip oluyorlardı. Kitlesele törenlerde her zaman Mao'nun yanındaydılar. BPKD'nin ilerleyen aşamalarında gerçekleşen "Ocak Fırtınası"nın bir ürünü olan "Şanghay Komünü" nün kurulması ve Şanghay Parti Komitesi'ndeki

³³⁰ A.e., s.414

³³¹ Parris H. Chang, "Who Gets What, When, and How in Chinese Politics- A Case Study of the Strategies of Confilct of the "Gang of Four", s.21-22

“Liuistlerin” tasfiyesi Mao’ya yakın durmalarının ve KDSG’de ele geçirmiş oldukları gücün politik kazanımlarıydı. Böylelikle radikaller Çin’in en kalabalık ve en geniş ticari ve sanayi merkezinin yönetimini ele geçiriyorlardı. Şanghay radikallerin yerel iktidarlarının temeli oldu.³³²

Şanghay’daki kontrolleri, radikallerin ülkedeki iktidar mücadelesi için önemli bir avantaj sağlıyordu. Şanghay BPKD için örnek bir alandı. Böylelikle radikal grup yerel pratik üzerinden iktidar mücadelesi deneyimini perçinliyor hem de gelecekteki mücadele için bu üssü sağlamlaştırıyorlardı.

BPKD’nin sonlarına doğru Kızıl Muhafızların ve kitle hareketliliğinin, düzenin yeniden inşası gereği azlamaya başlaması, radikallerin politik yaşamda etkinliğini azaltıyordu. Nisan 1969’da toplanan 10. Kongre’de, Lin Biao’nun sunduğu politik raporda KDSG üyelerinin BPKD’deki rollerinin küçümsenmesi, radikallerin o zamanki güç dengeleri içindeki zayıflıklarını gösteriyordu. Bununla birlikte radikallerden Jiang, Zhang ve Yao daha önce MK üyesi olmamasına rağmen, Mao’nun da teşvikiyle Politbüro’ya terfi ettirildiler. Sonraki yıllarda çok hızlı bir şekilde yükselecek olan Wang Hongwen’de MK’ya seçildi.³³³

Parti Kongresini takiben, düzen ve istikrarı yeniden kurmak için çalışan kuvvetler, politik etkinlik kazanmaları ve daha önceki yıllarda politik karmaşa döneminde başarılı olmuş kişiler “termidoryen tepki”nin oluşumu ile düşüşe geçtiler. 1970–71 daha önce radikalleri desteklemiş olan birçok kıdemli üyenin yerleri değiştirildi ama radikaller politik etkilerinin sonlanmasına dek Şanghay’daki kontrolü kaybetmedi. Radikallerin politik yaşamda tekrar önemli bir fûgür haline gelmeleri Lin Biao ile Mao arasındaki mücadele sayesinde gerçekleşti. Mao bu mücadelede de radikallerin ve diğer liderlerin desteğine ihtiyaç duymaktaydı. Radikallerin Mao’yu aktif bir şekilde desteklemeleri ve Lin ve takipçilerine karşı ordu içinde harekete geçmesi Lin’in devrilmesinde etkili oldu.³³⁴

Böylelikle radikaller, BPKD sırasında Liu’ya karşı mücadeleden sonra, Lin Biao grubuna karşı mücadelesinde de Mao’ya kendisi için ne kadar değerli olduklarını

³³² Radikallerin Şanghay’daki iktidar mücadeleleri için bkz. **a.g.m.**, s.23-26

³³³ **a.g.m.**, s.27-28

³³⁴ **a.g.m.**, s.28

ispatladılar ve Ağustos 1973'deki 10. Parti Kongresinde bunun ödülünü fazlasıyla aldılar. Jiang, Zhang ve Yao Politbüroya tekrar seçildi. Zhang dokuz kişilik Politbüro Daimi Komitesi üyelerinden biri oldu ve Wang Hongwen Parti Başkan Yardımcılığına yükseldi ki bu resmi hiyerarşide Başkan Mao, Başbakan Çu En-lai'den sonra üçüncü kişi olması anlamına geliyordu. Lin ve ekibinin tasfiye edilmesi radikaller ve onların destekçilerinin politik olarak güçlenmesi anlamına geliyordu. 10. Kongre sonrası merkezi propaganda aygıtı tamamen radikallerin kontrolüne geçti. Şimdi radikaller Lin'in ölümü ile boşalan Mao'nun resmi ardılığı ile ilgileniyorlardı.³³⁵.

Lin'in ölümü sadece radikaller için politik kazanımlar yaratmıyordu. Lin'in ölümü BPKD'nin de prestijinin azalması, dolayısı ile BPKD sürecinde sindirilmiş kadroların politik yaşama tekrar aktif bir şekilde katılmasını hızlandırdı. Bunlardan en göze çarpanı “ikinci en üst düzey kapitalist yolcu” olarak 1966'da tasfiye edilen Deng Şaoping idi. Gözden düşmesi sonucu 1973 yılına kadar kamu hayatına katılamamıştı. Eski “kapitalist yolcular”ın görevlerine iade edilmeleri ciddi sonuçlar doğuruyordu. Onların geri gelişi BPKD sırasında yükselen genç kadroların sıkışmasına ve avantajlarının kaybolmasına sebep oluyordu ve bu durum radikallerin BPKD sırasında destek aldığı güç temellerinin zayıflaması demektir.

Lin'in tasfiyesi ile birlikte BPKD sırasında gözden düşen ve işlerini kaybeden kadrolar, yeni süreçle birlikte tekrar ÇHC politik yaşamına dahil oluyorlardı. Bu kadrolar Lin'in “aşırı solcu” uygulamalarının kınanmasını talep ederken politik olarak BPKD'nin mahkum edilmesini istiyorlardı. Dahası bir kez eski güçlerine kavuşunca adım adım Mao ve onun radikal destekçilerinin BPKD sırasında getirdiği yeniliklerin içeriğini boşaltmaya çalışıyorlardı. Bu süreç içinde radikaller, 1973 yılında BPKD'nin önemine vurgu yapan kampanyalarla eski kadroların politik saldırılarına cevap vermeye çalıştılar. Kampanyalar, ÇKP içinde örtük bir iktidar mücadelesi olduğunu gösteriyordu. Radikallerin Mao'ya kişisel olarak yakınlığı ve rejimin propaganda aygıtını kontrol ediyor olmaları, Mao'nun adına kendi görüşlerini açıklama fırsatı veriyordu. Şunu da belirtmek gerekir ki radikaller bu oyunda yalnız değildiler ve diğer politik liderler de Mao'nun otoritesini kendi

³³⁵ a.g.m., s.29

amaçları için kullanıyorlardı. Örneğin, Deng Şaoping 1975’de Mao’nun 1974 yılındaki istikrarın ve birliğin desteklenmesi ve proletarya diktatörlüğünün çalışılması yönündeki talimatını iktidar mücadelesinde kendi cephesi için farklı kullanıyordu. Deng, Mao’nun sınıf mücadelesine vurgusunun üzerinden atlayarak istikrarın desteklenmesi ve ekonomik gelişmeyi meşrulaştırmak için bu talimatı kullanıyordu. Bu dönemde izlediği politika için 1976 yılında resmi basın tarafından suçlandı.³³⁶

Radikallerin Mao’ya mecbur kalışları onların temel zaafıydı. Güçlü, kitlesel bir tabanları olmadığı gibi HKO ve ÇKP içinde de çok etkin değildiler. Kendi destekçilerini yaratmak için çeşitli girişimlerde bulundular ama tarihsel olarak parti içinde yeni olduklarından Mao sonrası ÇKP liderliği için gerekli olan konsensüse parti içinde sahip değildiler. Parti kadroları ve bürokrasi de yeni bir macera için hazır değildi. Dönem düzen ve istikrarın kalıcı kılınması dönemi idi.

Radikallerin en önemli hatası rakiplerine tek tek değil topluca saldırması oldu. Dolayısıyla bu durum rakipleri içindeki olası çatlakları engellemiş, radikallere karşı güçlü bir cephenin oluşmasına sebep olmuştu. Bu hataların en büyüğü HKO’na rakip silahlı milisleri inşa etme girişimleri oldu.

Radikaller, politik iktidarın namlunun ucunda olduğunu ve Partinin en üst liderliği için mücadelede askeri desteğe ihtiyaç olduğunu biliyorlardı. Bundan dolayı, her şeyden çok HKO’nun önemli pozisyonlarına kendi destekçilerini getirmeye çalıştılar ve “diğer tarafın” HKO görevlilerini kendilerine kazanmaya çalıştılar.³³⁷

Lin Biao’nun ölümü ile radikallerin politik kazanımları olmakla birlikte, bu politik kazanımlara tezat oluşturacak şekilde radikaller HKO ordusu içinde etki alanlarını yitirmeye başladılar. Çünkü Lin Biao’nun yüksek komuta kademesindeki çeşitli askeri birimlere Jiang Jing ve arkadaşlarına sağladığı erişim imkanı aniden ortadan kalkmıştır. Radikallerin HKO’ya erişim ile ilgili tek umudu sürece Mao’nun müdahale etmesiydi. Ama Mao, Lin Biao ve ekibinin tasfiyesinden sonra HKO ordusu içinde statükonun yeniden sağlanmasında yanaydı. Bu bağlamda HKO içinde radikal değişiklik fikrine yakın değildi. Mao, ordu ile ilişkilerini dengeye oturtmaya

³³⁶ a.g.m., s.31

³³⁷ Gelişmeler için bkz. a.g.m., s. 32-35

çalışırken, dört radikal HKO'yu tümüyle zorla ele geçirme kararlılığındaydılar. Radikaller, gerek yukarıdan politik güçlerini kullanarak gerekse de aşağıdan kitle içinde ajitasyon çalışmaları yaparak HKO'yu sıkıştırıyorlardı. Amaç HKO'yu kendi orduları yapmaktı³³⁸

Alan P.L.Liu'ya göre, radikaller asker sivil ilişkilerinde sivillerin dikkat etmesi gereken üç önemli kuralı ihlal etmişti.³³⁹ Bunlardan birincisi HKO'nun Çin'in geçmişindeki özel yerini ve meşruluğunu karalamak oldu. Bunun için Lin Biao'nun "ihametini" kullandılar. HKO'nun 1949'dan önceki faaliyetlerini de günümüz sosyalizmi için yetersiz ve "bujuva demokratik" olarak tarif ettiler. Rejimin, merkezi propaganda aygıtının kontrol etmeleri, bu durumu, HKO içinde ve tüm ülke çapında propagandasını yapma olanağını sağlıyordu. 1974-1976 arasında, radikaller, ordu içinde birçok politik kampanyanın düzenlenmesi ile birlikte ordunun alt kademelerinde de kendilerine taraftar bulmaya çalıştılar ama bunda çok az başarılı oldular.

Radikallerin ihlal ettiği ikinci kural, askerin otonomisi oldu. HKO geneleksen olarak ÇKP'nin askeri işlere müdahalesini onaylayan bir yapıdaydı. Fakat 1949'dan sonra özerklik eğilimi HKO içinde giderek güçlenmeye başlamıştı. HKO'nun özerkliği radikallerin orduya nüfuz etme ve onu belirleme isteği ile çatışıyordu. Radikaller ordunun özerkliğini kabul etmiyordu. 1975 Mayısında gerçekleşen genişletilmiş AİK konferansında radikaller, ordunun modern silahlara olan talebine karşı çıkıyor; daha çok milis ve gerilla taktiklerinde kullanılan savunma sistemlerini öneriyorlardı.

Radikallerin, asker sivil ilişkilerinde ihlal ettiği üçüncü kural, ordunun tekliğini çiğnemek oldu. Bunun anlamı, ordunun, kendisine rakip olabilecek daha az profesyonel olan ulusal milis gibi yapıları istememesiydi. Ne zamanki radikaller ordu üzerindeki etkinliğinin azalmaya başladığını gördüler, o zaman halk milislerinin sayısının artırılması yönünde propaganda çalışmaları başlamış oldu. Milis yapılanması, ÇHC politik organizasyonda her zaman vardı. Ama radikallerin önerisi, milis yapılanmasının HKO kontrolü dışında olması yönündeydi. Milislerin misyonu toplumdaki sınıf mücadelesine katılmak olarak belirlendi ve radikaller tüm ülke

³³⁸ Alan P.L.Liu, The "Gang of Four" and the Chinese People's Liberation Army, *Asian Survey*, C. XIX, No:9, Eylül 1979, s. 818-819

³³⁹ bkz. Alan P.L.Liu, *a.g.m.*, s.820-830

apında HKO'dan bağımsız kendi konrollerinde milis kuvvetlerini oluşturmaya çalıştılar. Kendi üsleri olan şanghay, bu örgütlenme için ideal bir yerdı.

Bütün bu sebepler, HKO'nun sonraki günlerde gerçekleşecek olan iktidar mücadelesinde tarafını belirlemesinde ve “Dörtlü çetenin” tasfiyesinde önemli bir etken oldu. 1976 yılı KP için önemli önderlerini kaybettikleri bir yıl oldu. 8 Ocak'da Başbakan u En-lai öldü ve yerine o günkü güç dengeleri içinde uzlaşılan ve çok dikkat çekmeyen bir isim olan Hua Guofeng atandı. 9 Eylül 1976'da da Mao Zedung öldü. Mao'nun ölümü ile birlikte “Dörtlü ete”nin tasfiyesinin önündeki en büyük engel de doğal olarak ortadan kalkmış oldu.

Sonuç olarak radikaller, liderlik arasındaki çatışmanın normal yollarla özölmesiyle değil açık bir darbe ile tasfiye edildiler. 6 Ekim 1976 akşamı 8341 Birliği'ne (üst düzey parti yöneticilerini korumakla görevli birlik) bağlı askerlerce aniden tutuklandılar. Oyunun yeni kurallarına tamamen hazırlıksız yakalandılar ve kendi destekçilerini harekete geçirebilecek durumda değillerdi. HKO Pekin'deki ve şanghay'daki milisleri olası direnişe karşı hemen silahsızlandırdı. Politik destekleri radikaller tarafından sağlanan gruplar, ani saldırı karşısında hızla yok oldular.³⁴⁰

“Dörtlü ete”nin tutuklanmasından ve aynı zamanda Hua Guofeng'in KP'nin yeni başkanı olarak atanmasından sonra HKO Yüksek Komutası Hua'nın meşruluğunun sağlanmasıdaki kampanyalara öncülük etti. HKO birimleri Hua'nın geçmişi ve erdemlerini kamuoyuna tanıtmak için propaganda makinesi olarak çalıştı.³⁴¹

³⁴⁰ Parris H. Chang, “Who Gets What, ...” s.36-37

³⁴¹ Alan P.L.Liu, **a.g.m.**, s.837

SONUÇ

ÇKP tarihsel süreci içerisinde yaşamış olduğu parti içi mücadelelere rağmen kendi devrimini bir şekilde başarıya ulaştırdı. Bu devrim, doğal olarak Marx'ın ya da sonraki ardıllarının çizmiş olduğu beklenti üzerinden gerçekleşmedi. Lenin ve arkadaşları sosyalizmin ancak uluslararası bir mücadele ile kurulabileceğini ve onun tek ülkede sınırlı kalmaması gerektiğini biliyorlardı. Teorik olarak sosyalist devrim gelişmiş ülkelerde başlayacaktı. Burada göz önünde bulundurulacak en önemli sebeplerden biri de bu ülkelerin üretici güçlerindeki gelişmişlik düzeyiydi. SSCB görece geri bir ülke olması sebebiyle aslında bu ön kabulü karşılamıyordu. Güvenlik kaygılarının da ön plana çıkmasıyla birlikte SSCB'de Stalin ve hizbinin “düzen ve istikrar” gereği iktidarı ele geçirmesi, uluslararası komünizmi farklı bir merhaleye getirdi.

Bu noktadan sonra uluslararası komünizmin hedefi, tek tek kendi ülkelerinde iktidarı ele geçirme stratejisine indirildi. Ama Stalinizmin temel hatası tek tek ülkelerde ele geçirilen iktidarın SSCB'ye bağlı kalacağını zannetmesi oldu. Tek ülkede sosyalizmin teorik arka planı tek ülkede hegemon ulusun politikalarını kabullenmekti. Enternasyonalizmin tek tek ülkelere indirgenmesi, “ulusalcılığın” bir ölçüde, ister istemez bu ülkelerde ideolojik olarak beslenmesine sebep olduğunu söylemek tarihsel olarak doğru bir önerme olacaktır. Dolayısıyla bu durum, Marksizmin hedeflerinden olan ve yıkılması gereken “devletin” apriori olarak meşrulaşmasına yol açacaktır.

Mao, I. Plan uygulamaları sonucu büyüyen bürokrasiyi ve bürokratlaşan ÇKP'yi, kitlelere giderek yabancılaşmasını önlemek için gerilla mücadelesi sırasında geliştirdiği “kitle çizgisi” politikası ve onu destekleyen kampanyalarla sarsmaya çalıştı. BİA, hem kapitalist ülkeleri yakalama ve geçme hem de bu yabancılaşmaya bir çözüm olarak tasarlanmıştı. Ama bu tür hamleler ve aşırılıklar bürokrasinin istikrarını ve düzeni tehlikeye atan eylemler olarak Mao'nun ölümünden sonra ÇKP tarafından kınandı. Çin halkının, BPKD'ye göre BİA döneminde daha çok felaketle karşılaşmasına rağmen, ÇKP'nin 1978 sonrası liderliğinin 1966–1976 dönemini kayıp on yıl olarak nitelemesi oldukça manidardır.

Mao, bürokrasiyi yıkın derken aslında kendi zeminin yıkılmasını talep ediyordu. Bu sebeple BPKD'nin aşırılıkları ve düzenin tekrar sağlanamayacağı korkusu, Mao'nun istikrarı tercih etmesine sebebiyet verdi. Kitlelerin kendiliğinden demokrasisi Mao ve Maoistler tarafından “küçük burjuva fanatizmi” olarak görüldü. “Düzen ve istikrarın” sağlanması gereği BPKD, başlangıçta koyduğu hedefleri gerçekleştiremeden sona erdi. BPKD'nin Mao ve Maoistler için tek kazanımı, Liu ve bürokrasinin bir kısmını tepelemek oldu.

BPKD sırasında Maoistlerin temel kabulü devlet ve parti aygıtında “burjuva ideolojisinin” egemen olması ile ilgiliydi. Ancak kitlelerin politik bilinçliliğini ve sosyalist ruh ve devrimin ideallerini yeniden canlandırarak ve devlet yapısını “proletarya ideolojisi” rehberliği ile yeniden şekillendirerek, ülke, kapitalizme geri dönme tehlikesinden kurtarılabilirdi.³⁴²

1960'ların sonunda dünyamızda iki farklı olay yaşanmaktaydı. Bir tarafta ellerinde Mao ve Ho Chi Min'in resimlerini taşıyan batılı öğrenciler, diğer tarafta ise isyan etmenin hiç de haklı bir eylem olmadığını öğrenip köylere kafa ve kol emeği arasındaki ayrımı kaldırmaya dönen Kızıl Muhafızlar, dönemin iki farklı yönünü göstermektedir. BPKD sonrasında ÇKP liderlerinin gençleri tekrar politik arenada kullanamamasının sebeplerinde bir de Kızıl Muhafızların onca yıkıcılığına rağmen bu şekilde cezalandırılması oldu. Bu sebeple BPKD sonrasında yaşanan iktidar mücadelesi nihai aşamalarında “saray darbesi” olarak gerçekleşti ve “darbeyi” yapan bu mücadelenin kazanan tarafı oldu. Günümüzde de ÇKP içinde iktidar mücadeleleri kabaca bu şekilde devam etmektedir.

BPKD kendi gerçekliği içinde, bürokratik diktatörlük altında ya da reel sosyalizmler içinde bir “ilki” göstermekteydi. Kendi içinde iktidar mücadelesini çözümleyemeyen bürokrasi sorunlarını kitlelere kanalize etmiştir. Gerçekten de başka herhangi bir sosyalist ülkede bu işleyişi görmek mümkün olmayacaktır. Bürokrasi içindeki bu iktidar mücadelesi belirli bir tarihsel sürecin ürünüydü. Kültür Devrimi ya da daha geniş açılımı ile “Büyük Proleter Kültür Devrimi” bu sürecin cisimleşmesi, parti, ordu ve bürokrasi içindeki mücadele alanlarının belirginleştiği dönem oldu.

³⁴² Maurice Meisner, *a.g.e.*, s.333

Bazı yazarlara göre Kültür Devrimi'nin ne "kültür"le ne de "devrim"le bir ilgisi vardı. Onlara göre bu, sadece Mao'nun partide kaybetmiş olduğu kontrolü yeniden kazanması için bir araçtı. Fakat, BPKD'nin olası hedeflerine baktığımızda "revizyonizmi"ve "burjuva restorasyonu"nu kontrol altına almada başarsız olduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle bu hareketin yukarıdaki sebepten gerçekleştiğini söylesek bile amacına uygun sonuçlanmadığı ortadadır. Mao, Liu fraksiyonunun kurtulmada da başarsız olmuştur. BPKD'nin tek başarısı, Mao'ya kalan son günlerinde iktidarının tekrar inşasına olanak vermesi olmuştur.³⁴³

BPKD ayrıca kitle kendiliğindenliğinin de iflasını gösteriyordu. "Mao Zedung Düşüncesi"nin dar kalıplarına sıkışan kitleler, hiçbir zaman sistemden kopabilecek/ikili iktidar yaratabilecek organizasyonlar kuramadı ve partinin ona verdiği  er eve içinde kaldı. Kaldı ki Parti, "şanghay Komünü"  rneğinde görüleceği gibi buna derhal müdahale etti. Kendiliğindenlik BPKD sürecinde nispi olmakla birlikte, müdahale bu bağlamda kendiliğindenliğe i kindi.

Mao, Liu'yu kitlesel bir "cenaze merasimi" düzenleyerek tasfiye etmişti. Aslında "Liuistlerin" tasfiyesi tam olarak gerçekleşmedi. "Düzen ve istikrarın sağlanması", SSCB'nin baş düşman ilan edilmesi ve ABD ile yakınlaşmayı se iş sonucu 1970'lerin başından itibaren eski "kapitalist yolcular" tekrar görevlerinin başına dönmeye başladılar. Mao'nun ölümünden sonra tek dayanaklarını yitiren "Dörtlü  ete"nin kolay bir şeklide tasfiye edilmesi bu bağlamda değerlendirilmelidir. Mao, Parti içindeki iktidar mücadelesinde meşruiyetin kaynağı olmakla birlikte BPKD sonrası  u'yu desteklemesinin bedelini göremeyecekti ama sonucu daha önceden kestirmişti. Bu sonuç "piyasa sosyalizmi" olarak 1980'lerde gerçekleşecekti.

³⁴³ Wang Gungwu, "May Fourth and the GPCR: The Cultural Revolution Remedy", **Pacific Affairs**, C. LII, No:4, Kış 1979-1980, s.677

KAYNAKÇA

III. Enternasyonal Belgeler 1919-1943, Der.: Hermann Weber, çev.: Ümit Kıvanç, İstanbul, Belge Yayınları, 1979

Altuğ, Yılmaz: **Çin Sorunu**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi, 1995

Amin, Samir: **Maoizmin Geleceği**, çev.: Işık Soner, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1993

Andreas, Joel: “Batteling Over Political and Cultural Power During the Chinese Cultural Revolution”, **Theory and Society**, C.XXXI, No:4, Ağustos 2002, 463-519

Arbeiterkampf, “Kültür Devrimi’nden Restorasyona”, **Dünün ve Bugünün Defterleri-Dünya Sorunları 6/2 -Sosyalizmin Güncel Sorunları Dosyası-**, çev.: Nesrin Oral, İstanbul,Alan Yayınları, 1989, 257-265

Baum, Richard D.: “Red and Expert”: The Political-Ideological Foundations of China's Great Leap Forward”, **Asian Survey**, C. IV , No:9, Eylül 1964, 1048-1057

Bianco, Lucien: **Origins of the Chinese Revolution, 1915–1949**, California, Standford University Press, 1993

Biao, Lin: **Yaşasın Halk Savaşının Zaferi**, çev.: Süleyman Ege, Ankara, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1990

Braudel, Fernand: **Uygarlıkların Grameri**, çev.: M. Ali Kılıçbay, Ankara, İmge Kitapevi, 1996

Bridgham, Philip: “The Fall of Lin Piao”, **The China Quarterly**, No:55, Temmuz-Eylül 1973, 427-449

Chang, Parris H.: “The Second Decade Of Maoist Rule”, **Problems Of Communism**, Kasım-Aralık, 1969, 1-11

Chang, Parris H.: “Who Gets What, When, and How in Chinese Politics- A Case Study of the Strategies of Confilct of the "Gang of Four"”, **The Australian Journal of Chinese Affair**, No:2, Temmuz 1979, 21-42

Charles, David A.: “The Dismissal of Marshall Peng Teh-huai”, **The China Quarterly**, No:8, Ekim-Aralık 1961, 63-76

Chesneaux, Jean: **Çin’de Köylü İsyanları Tarihi 1840-1949**, çev.: Osman Deniztekin, İstanbul, Koral Yayınları, 1977

Claudin, Fernando: **Komintern’den Kominform’a –Komünist Enternasyonal’in Bunalımı-**, C.I, çev.: Yavuz Alogan, İstanbul,Belge Yayınları, 1990

Claudin, Fernando: **Komintern’den Kominform’a –Stalinizmin Doruğu-**, C.II, çev.: Yavuz Alogan, İstanbul, Belge Yayınları, 1990

Çin Komünist Partisi Kısa Tarihi, İstanbul, Bora Yayınları, 1996

Daubier, Jean: **Çin Kültür Devrimi Tarihi**, çev.: Büşra Zarifoğlu, İstanbul,Umut Yayınları, 1997

Dittmer, Lowell: “Line Struggle” in Theory and Practice: The Origins of the Cultural Revolution Reconsidered”, **The China Quarterly**, No:72, Aralık 1977, 675-712

Fairbank, John King: **Çağdaş Çin’in Temeller 1840-1950**, çev.: Ünsal Oskay, Ankara, Doğan Yayınları, 1969

Fairbank, John King: **China A New History**, Cambridge,The Belknap Press of Harvard University Press, 1992

Ginneken, Jaap van: **The Rise and Fall of Lin Piao**, New York, Penguin Books, 1976

Gittings, John: “Army-Party Relations in the Light of Cultural Revolution”, Haz.: J. Wilson Lewis **Party, Leadership and Revolutionary Power in China** , Cambridge University Press, 1970, 373-397

Gray, Jack: **Rebellions and Revolution -China from the 1800s to the 1980s-**, Oxford University Press,1991

Güler, E.Zeynep: “Çin Dış Politikası; Değişim ve Süreklilik”, **Çin Gölgesinde Uzakdoğu Asya**, Haz.: D.Ülke Arıboğan, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2001, 283-296

Gungwu, Wang: “May Fourth and the GPCR: The Cultural Revolution Remedy”, **Pacific Affairs**, C. LII, No:4, Kış 1979–1980, 674-690

Heaslet, Juliana Pennigton: “The Red Guards: Instruments of Destruction in the Cultural Revolution”, **Asian Survey**, C. XII, No.12, Aralık 1972, 1032-1047

Hobsbawn, Eric: **Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 -Aşırılıklar Çağı-**, çev.:Yavuz Alogan, İstanbul,Sarmal Yayınları, 1996

Hore, Charlie: **Çin: Mao’dan Tiananmen Meydanına**, çev.: Ali Taş, İstanbul, Koral Yayınları, 1990

Hsiung, J. Chieh: **Ideology and Practice, The Evolution Of Chinese Communism**, New York, Preaeger Publishers, 1970

Kebir, Sabine: “Çin-Sovyet İlişkilerinin Bilançosu ve Tarihçesi, **Dünün ve Bugünün Defterleri Dünya Sorunları 6/2-Sosyalizmin Güncel Sorunları Dosyası**, Çev.:Hasan Dikbayır, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1989, 194-204

Klien, William: “The State Council and the Cultural Revolution”, Haz.: J. Wilson Lewis, **Party, Leadership and Revolutionary Power in China**, Cambridge University Press, 1970, 351-371

Korbash, E.: **Maoizmin Ekonomik Teorileri**, çev.:Engin Koçbaş, İstanbul, Bilim Yayınları, 1976

Kruşçev, Nikita: **XX. Kongre Gizli Raporu –Kişi Kültüne Karşı-**, çev.: Ahmet Fethi, İstanbul, Pencere Yayınları, 1991

Kuhn, Philip A.: “Ideas Behind China’s Modern State”, **Harvard Journal of Asiatic Studies**, Harvard-Yenching Institute, C. LV, No:2, Aralık 1995, 295-337

Lee, Shu Ching : “Intelligentsia of China ”, **American Journal of Sociology**, University of Chicago Press, C. LII, No:6, Mayıs 1947, 489-197

Lin, Justin Yifu ve Yang, Dennis Tao: “Food Availability, Entitlements and Chinese Famine of 1959-61”, **The Economic Journal**, C. CX, No: CDLX, Ocak 2000, 136-158

Lippit,Victor D.: “The Great Leap Forward Reconsidered”, **Modern China**, C.1, No:1, Ocak 1975, 92-115

Liu, Alan P.L.: The "Gang of Four" and the Chinese People's Liberation Army, **Asian Survey**, C. XIX, No:9, Eylül, 1979, 817-837

Luraghi, Raimondo: **Sömürgecilik Tarihi**, çev.: Aydın Emeç, İstanbul, Sosyalist Yayınları, 1994

Macfarquhar, Roderick: “Communist China’s Twenty Years : A Periodization”, **The China Quarterly**, No:39, Temmuz-Eylül 1969, 55-63

Mandel, Ernest: “Çin: Ekonomik Kriz”, çev.: Can Oka, **Dünün ve Bugünün Defterleri Dünya Sorunları 6/12 -Sosyalizmin Güncel Sorunları Dosyası-**, çev.: Nesrin Oral, İstanbul, Alan Yayınları, 1989 205-226

Mandel, Ernest: **İktidar ve Para: Bürokrasinin Marksist Bir Analizi**, çev.: Bülent Tanatar, İstanbul,Yazın Yayınları, 1992

Meisner, Maurice: **Mao’s China and After -A History of the People’s Republic-**, New York, The Free Press, 1986

Moody Jr., Peter R.: “The Political Culture of Chinese Students and Intellectuals: A Historical Examination”, **Asian Survey**, C. XXVIII, No:11, Kasım 1988,

Moore Jr., Barrington: **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri**, çev.:Şirin Tekeli, Alaatin Şenel, Ankara,V Yayınları, 1989

Ölçen, Ali Nejat: **Karl Marx ve İngiliz Emperyalizmi - XIX. Yüzyıl Çin’de ve Osmanlı’da İngiliz Emperyalizminin İki Yüzü**, Ankara, Ekin Yayınları, 1992

Quigley, Harold Scott: “The Political System of Imperial China”, **The American Political Science Review**, American Political Science Association, C. XVII , No:4, Kasım 1923, 551-566

Salah, Mehmet: “Çin Devrimi ve 1980’ler Türkiye’sinde Aydınlanıçılığın Evrimi”, **Tartışma Defterleri**, No:3, Londra, 1986, 33-69

Sander, Oral: “Çin’de Büyük Proleter İhtilal”, **Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi**, C.XXI, No:4, Ankara, Aralık 1966, 275-297

Schoenhals, Micheal: Yang Xianzhen's Critique of the Great Leap Forward, **Modern Asia Studies**, C. XXVI, No: 3, Temmuz 1992, 691-608

Schram, Stuart R.: “The Limits of Cataclysmic Change: Reflections on the Place of the Great Proleterian Cultural Revolution in the Political Development of the People's Republic of China”, **The China Quarterly**, No:108 , Aralık 1986, 613-624

Skocpol, Theda: **Devletler ve Toplumsal Devrimler-Fransa, Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi-**, çev.: S. Erdem Türközü, Ankara, İmge Kitapevi, 2004

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, Cilt IV, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988

Sullivan, Lawrence R.: “Leadership and Authority in the Chinese Communist Party: Perspectives from the 1950s”, **Pacific Affairs**, C. LIX, No:4, Kış 1986-1987, 605-633

Suyin, Han: **Sabah Tufanı-2 -Mao Zedung ve Çin Devrimi 1949-1975-**, çev.: M. Kürşat Bozkurt, İstanbul, Berfin Yayınları, 1995

Troçki, Lev: **Çin Üzerine**, çev.: Ömer Gemici, İstanbul, Tarih Bilinci Yayınları, 2000

Uhalley Jr., Stephen ve Qiu, Fin: “The Lin Biao Incident: More Than Twenty Years Later” , **Pacific Affairs**, C.LXVI, No:3, Sonbahar 1993, 386-398

Wakeman Jr., Frederick: “Rebellion and Revolution: The Study of Popular Movements in Chinese History”, **Journal of Asian Studies**, C.XXXVI, No:2, Şubat 1977, 201-237

Wang, James C.F.: **Contemporary Chinese Politics: An Introduction**, Prentice Hall, New Jersey, 1985,

Xiuyuan, Lu: “A Step Toward Understanding Popular Violence in China's Cultural Revolution”, **Pacific Affairs**, C. LXVII, No:4, Kış 1994–1995, 533-563

Young, Graham: “On the Mass Line”, **Modern China**, C. VI, No:2, Nisan 1980, 225-240

Young, Graham: “Mao Zedung and Class Struggle in Socialist Country”, **The Australian Journal of Chinese Affairs**, Sayı 16, Temmuz 1986

Zedung, Mao: **Teori ve Pratik**, çev.. N.Solukçu, Ankara, Sol Yayınları, 1966

Zedung, Mao: **Halk Demokrasisi**, çev.: A. Kumcu, İstanbul,Hasat Yayınları, 1974

Zedung, Mao: **Yayınlanmamış Yazılar 1956-1971**, çev.: Fatmagül Berktaş, May Yayınları, İstanbul, 1976

Zedung, Mao: “On The Co-Operative Transformation of Agriculture”, (Çevrimiçi)
http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5/mswv5_44.htm, 10 Nisan 2006,

Zedung, Mao: “Speeches at the National Conference of the Communist Party of China”, (Çevrimiçi) <http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-5/index.htm>, 26 Nisan 2006

Zedung, Mao: “Telegram to the USSR on Stalin's Death” ve “Stalin's Place in History”, (Çevrimiçi), http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-7/mswv7_296.htm, 18 Mayıs 2006

Zedung, Mao: “Önderlik Yöntemlerine İlişkin Bazı Meseleler”, (Çevrimiçi)
<http://www.kurtuluscephesi.com/mao/maosecme3.html#b15>, 26 Mayıs 2006